

AZ
ARANYHAJÚ
KIRÁLYLÁNY

DÉLSZLÁV
NÉPMESÉK

Fordította Csuka Zoltán

AZ ARANYHAJÚ KIRÁLYLÁNY

DÉLSZLÁV NÉPMESÉK

EURÓPA KÖNYVKIADÓ BUDAPEST 1961

Válogatta, az utószót és a jegyzeteket írta Kovács Zoltán

ÉG ÉS FÖLD KÖZT LEBEGŐ PALOTA

Élt egyszer egy király. Volt neki három fia meg egy lánya is, akit kalitkában nevelt, s úgy vigyázott rá, mint a szeme világára. Mikor a lány felnőtt, egy este arra kérte édesapját, engedje ki, hadd sétáljon egyet bátyjaival az udvarházuk előtt. Az apja nem bánta. De alig lépett ki a lány az udvarra, az égből nagy hirtelen egy sárkány rontott rá, elragadta bátyjai mellől, s felvitte a felhők közé. Lélekszakadva szaladtak a bátyjai az édesapjukhoz, elmondták, mi történt, s fogadkoztak, hogy hűgukat előteremtik még a föld alól is. Apjuk beleegyezett, hogy hűguk keresésére induljanak, adott mindegyiküknek egy-egy lovat s minden mást, ami az útra kellett, így aztán a három fivér elindult.

Hosszú vándorlás után megpillantottak egy palotát, amely ég és föld között lebegett. Hogy odaértek, arra gondoltak, hátha ebben a palotában van a hűguk? Meghányták-vetették a dolgot, végül is abban maradtak, hogy egyikük levágja a lovát, a bőréből bocskorszíjat hasítanak, a végét nyílra kötik, a nyilat meg fellövik, hadd fúródjék jól a ház falába, akkor aztán felkúsznak rajta. A két fiatalabb fivér biztatta bátyját, vágja le a lovát. De az nem állt kötélnek, a középső fivér sem, mire a legkisebbik vágta le a lovát, bőréből bocskorszíjat hasított, a végét nyílra kötötte, s fellötte az ég és föld között lebegő palotába. Mikor aztán arra került sor, hogy a szíjon felmásszanak a magasba, a két nagyobbik fivérnek megint csak nem akaródzott, s így a legkisebbik kapaszkodott fel.

Mikor felért a palotába, ment egyik szobából a másikba. Végül is az egyik szobában megpillantotta a hűgát, amint éppen üldögélt, s tetvezte a sárkányt, aki ölébe hajtotta a fejét s aludt. Ahogy megpillantotta bátyját, megijedt s halkan kérlelni kezdte, meneküljön, amíg a sárkány fel nem ébred. A fiú azonban nem hajlott a szóra, hanem felkapta a buzogányát, meglóbálta és jól fejbe vágta a sárkányt. Az meg álmában odakapott, ahol az ütés érte, s így szólt a lányhoz:

– Ej de megcsípett valami!

Alighogy kimondta, a legkisebbik királyfi újra odacsapott a sárkány fejéhez, mire a sárkány ismét így szólt a lányhoz:

– Megint megcsípett valami.

Mikor a fiú harmadszor is meglóbálta a buzogányt, a húga intett neki, hogy a sárkány herezacskójára üssön. A fiú oda is csapott, s ahogy egyet odadöngetett, a sárkány menten ott maradt holtan, a király lánya pedig letaszította az öléből, a bátyjához futott, összecsókolózott vele, aztán kézen fogta, s vezetni kezdte a szobákon által.

Legelőbb is abba a szobába vezette, amelyben egy hollóparipa volt a jászolhoz kötve; a lovon színezüst szerszám ragyogott. Aztán a másik szobába vezette; itt egy fehér ló volt a jászolhoz kötve, azon meg színarany szerszám csillogott. Végül a harmadik szobában egy fakó ló volt a jászolhoz kötve, azon drágakővel ékesített szerszám villogott. Mikor már végigjárták ezeket a szobákat, a királyfi húga egy újabb szobába vezette bátyját. Itt egy lány ült, kezében arany hímzőráját tartott, s aranyszállal hímezgetett. Innen egy másik szobába vezette. Itt egy másik lány ült, s aranyszállal fonogatott. Majd egy harmadik szobába vezette. Itt egy harmadik lány gyöngyszemeket rakott sorba, előtte arany tepsin aranykotlós a kis csibéivel a gyöngyszemeket csipegette.

Mikor a királyfi az egész palotát bejárta, s mindent látott, visszatért abba a szobába, amelyben holtan ott hevert a sárkány; kihúzta a palotából, s lehajította a földre. Mikor bátyjai megpillantották öccsüket, majd kilelte őket a hideg. A legkisebb fivér ezután legelőször a húgát bocsátotta le bátyjaihoz, aztán mind a három lányt, egyiket a másik után, ki mivel foglalatostkodott. Ahogy engedte őket lefelé a magasból, az első kettőnél találgatta, kinek is szánja, de mikor a harmadikat bocsátotta le kotlóstul, csibéstül, azt bizony magának választotta. Bátyjai, akik megirigyelték öccsüket, mert hiszen ő találta meg s szabadította ki húgukat, elmetszették a bocskorszíjat, hogy ne tudjon leereszkedni. Aztán előkerítették a mezőről a juhok mellől egy kis pásztorfiút, régi gúnyája helyett újba öltöztették, s öccsük helyett őt vezették az apjukhoz, húgukra meg a három lányra szigorúan ráparancsoltak, nehogy bárkinek egy szót is merjenek szólani arról, amit láttak.

Egy idő múlva a legkisebb fivér az ég és föld között lebegő palotában megtudta, hogy bátyjai meg a pásztorfiú menyegzőre készülődnek a lányokkal. Aznap, hogy a legidősebb bátyja tartotta

esküvőjét, a legkisebb királyfi megnyergelte a hollólovat, s épp akkor, amikor a násznép kifelé tartott a templomból, leszállt közéjük, s bátyját, a vőlegényt, úgy hátba legyintette buzogányával, hogy az menten lefordult lováról. Aztán ismét tova szállt, vissza az ég és föld közt lebegő palotába. Mikor megtudta, hogy középső bátyja készül esküvőjére, épp akkor, amikor a násznép kifelé tartott a templomból, odaszállt a fehér lovon, s középső bátyját is úgy hátba legyintette, hogy az menten lefordult lováról a násznép közé, ő pedig lova hátán elrepült. Végezetül, mikor megtudta, hogy a pásztorfiú az ő választottjával készül esküvőjére, felült fakó lovára, odarepült a násznép közé, épp akkor, amikor kijöttek a templomból, s buzogányával úgy vágta fejbe a vőlegényt, hogy az egyszeriben holtan esett össze. A násznép nekirugaszkodott, hogy elfogja, de bizony ő nem gondolt menekülésre, hanem szépen ott maradt köztük s elmondta, hogy ő a király legkisebb fia, nem pedig a pásztorfiú, s hogy testvérei irigységből hagyták odafönn az ég és föld között lebegő palotában. Minderről húga is, meg a lányok is tanúságot tehetnek. Hogy a király ezt meghallotta, megharagudott két idősebb fiára, s tüstént elkergette őket, legkisebb fiát pedig összeházasította azzal a lánnyal, akit kiválasztott magának, és birodalmát is rábízta.

HAZUGSÁGGAL NEM JUTSZ MESSZE

Élt egyszer egy király s vele három fia, de olyan öreg volt már szegény király, hogy se nem látott, se nem hallott. Ebben a törődött állapotban egy éjjel azt álmodta, hogy van valahol a világon egy város, s van abban a városban egy kút, amelynek vizében ha megfürdik az ember, újból megfiatalodik, s visszanyeri látását, hallását. Mikor új napra virradt, és felserkent álmából, magához hívatta fiait, elmondotta nekik, milyen álmot látott, majd így szólt hozzájuk:

– Gyermekeim, se kincset, se fáradságot ne sajnáljatok, hanem keressétek meg azt a vizet; ha Isten is úgy akarja, s megtaláljátok, jobban esnék az nekem, mint egész országlásom.

A legnagyobb fiú akkor így felelt apjának:

– Adj nékem egy gályára való kincset s néhány legényt hozzá, és elmegyek, megkeresem azt a vizet, hátha megtalálom.

Apja megadott mindent s felkészítette, a fiú pedig tengerre szállt, és elindult a messzi útra. Sokáig hajózott így a tengeren, míg egy városhoz nem ért, melyben egy király uralkodott. Hogy a város alá ért s kikötött, a király nyomban odaküldte embereit, hogy a gálya urát meghívják hozzá. Mikor az udvari emberek odaértek, s megmondták a királyfinak, hogy királyuk hívatja, nyomban el is indult. A király megkérdezte tőle, ki fia, honnan jön, és mi járatban van. A királyfi azonban ráripakodott, mondván, hogy ő király fia, és senkinek sincs jogában megkérdezni tőle, hogy ki fia, honnan jött, és mi járatban van. A király erre roppant dühös lett s megparancsolta, azonnal verjék bilincsbe, és vessék tömlöcbe az ifjút; ugyancsak lecsukatta az embereit is, a gályát pedig elkoboztatta.

Egy esztendő telt el ezután, de odahaza hírét se hallották a király fiának. Akkor édesapja elé odalépett a középső fiú és így szólt:

– Ha már ennyi idő óta nem jött haza a bátyám, adj nékem is kincset, gályát meg legénységet, hadd menjek s hadd keressem meg azt a várost és a csodatevő vizet.

Apja neki is megadott mindent, akárcsak első fiának, útnak indította, a fiú pedig tengerre szállt s elindult. Sokáig hajózott a tengeren, míg végül elérkezett ugyanahhoz a városhoz, ahol a

bátyja raboskodott. Mikor a város alá ért és kikötött, a város királya hozzá is elküldte embereit, hogy a színe elé hívják. Mikor a király elé állt, s az tőle is megkérdezte, ki fia, honnan jött, és mi járatban van, akárcsak a bátyja, ő is pökhendi módon azt válaszolta, hogy ő királyfi, és senkinek sincs jogában megkérdezni tőle, ki fia, honnan jön, és mi járatban van. A király erre rettenetesen megharagudott, őt is bilincsbe verte, és tömlőcbe dobatta.

Ezután megint eltelt egy esztendő, de a középső fiúról sem érkezett semmi hír az apja udvarába. Végül a legkisebb királyfi is apja elé lépett és így szólt:

– Mitévők legyünk? Egyik bátyám sem érkezett vissza. Adj hát nekem is kincset és gályát, édesapám, s legénységet hozzá, hadd menjek én is, hogy megkeressem a csodatevő vizet. Ha Isten is úgy akarja, megtalálom a vizet is, meg bátyáimat is.

Édesapja őt is felkészítette az útra, akárcsak az első kettőt, ő is tengerre szállt, és nekivágott a hosszú útnak. S így utazván, ő is elérkezett ahhoz a városhoz, ahol bátyjai raboskodtak. Hogy a város alá ért és kikötött, a város királya érte is elküldte embereit; s ő nyomban a király elé járult, s mikor az megkérdezte tőle, ki fia, honnan jön, és mi járatban van, tisztességtudóan és szomorúan szép sorjában elmondott mindent; hogy van egy öreg, vak és süket édesapja, s hogy az apja azt álmodta: van valahol valamelyik városban egy kút, s hogy megfiatalodna s megint látna és hallana, ha annak a vizében megfürödhethetne; elmondta azt is, hogy volt két bátyja, egymás után mind a kettő tengerre szállt, hogy megkeresse azt a várost és csodatevő vizét, s mivel egyik sem tért vissza, most ő indult el a keresésükre. Mikor a király végighallgatta, így szólt hozzá:

– Ha így van, fiam, akkor hát szerencsés utat! Ha visszatérsz, ne menj el erre anélkül, hogy be ne szólj hozzám, mert az én vállamat is éppen elég év nyomja, s ha rálelsz arra a vízre, én is szívesen megfürödnék benne, hátha megfiatalodnék.

Így aztán szépen elbocsátotta a fiút, és a királyfi elhajózott a városból. Sokáig hajózott, míg végre egy nagy hegy alá ért. Ott a hajót kikötötték, a királyfi pedig lóra szállt, hogy szárazföldön folytassa útját. Embereit a gályán hagyta, hogy ott várjanak rá.

Amint ment, mendegélt, az erdőben egy öreg remetére talált, illően köszöntötte, s megkérdezte tőle, van-e valahol egy ilyen és

ilyen nevű város. A remete azt felelte, nem tudja.

– Hanem – mondotta – eredj arra a nagy hegyre, él ott egy vadász, aki ért a madarak nyelvén, az talán hallotta már a madaraktól, hogy van-e ilyen nevű város.

A királyfi akkor nekivágott a hegynek, meg is találta a vadászt, köszöntötte s szépen megkérdezte:

– Hallottam, testvér, hogy értesz a madarak nyelvén. Hallottad-e már valaha is valamelyiktől, hogy van a világon egy ilyen és ilyen nevű város?

A vadász azt felelte, hogy ilyen nevű városról sosem hallott.

– Hanem – mondotta – majd megkérdezzük a madarakat.

Összehívta hát valamennyit, és megkérdezte tőlük:

– Láta-e már valamelyiktek az ilyen s ilyen nevű várost?

A madarak mind azt válaszolták, hogy nem látták.

– Hanem – mondták – él itt egy öreg sas, aki már nem tud repülni, s itt maradt az erdőben; tán ő tud valamit arról a városról.

A vadász és a királyfi akkor elment a sashoz, s a vadász megkérdezte, látta-e már valaha az ilyen s ilyen nevű várost? A sas pedig így felelt:

– Életemben csak egyszer szálltam át fölötte. Nagyon nehéz odajutni: tizenkét sült ürüt, két seprüt és egy kötelet kell előkészíteni. Mert ha az ember a városhoz érkezik, a kapuban tizenkét oroszlánt talál. Ezek őrzik a várost. Akárki is közeledik hozzájuk, tüstént széjjeltépik, ezért hát tizenkét ürüt kell nekik adni, mindegyik oroszlánnak egyet-egyet, s ez elfoglalja őket. Ha az ember már bejutott a városba, két lányra akad, akik az egész várost takarítják; azok nyomban kikaparnák a szemét, ezért hát mindegyiknek egy-egy seprüt kell a markába nyomni, s akkor megnyugszanak. Kissé odább tőlük még egy lány van, aki öntözgeti a várost, s a saját hajánál fogva húzza a vizet, ennek kötelet kell adni, s akkor csendben marad. De úgy kell a dolgot igazítani, hogy épp délben érjen az ember a városhoz, mert a királyné ilyenkor mindig alszik, és semmit sem tud magáról. Akkor aztán, amilyen gyorsan csak lehet, cselekedni kell, s utána uzsgyi!

Hogy a királyfi mindezt végighallgatta, lóra ült, a sast maga mellé vette, vele együtt visszatért a gályára, s megint tengerre szállt. A

sast jól táplálta, hogy kissé összeszedje magát. Így értek aztán ismét egy város alá. A sas akkor így szólt:

– Magamnak kell oda mennem, hadd lássam, hogy állunk – azzal fölemelkedett a felhőkbe, átrepült a város fölött, töviről hegyire megnézett mindent, majd visszatért a gályára s elmondta, hogy másnap kora reggel kell indulniuk, hogy délre a városba érhessenek. Másnap, alighogy a hajnal hasadt, felkeltek s nekivágtak az útnak, szüntelenül mentek, mendegéltek, s pontosan délben a város elé érkeztek. A királyfi mindjárt az elején odaadta a szolgának mindazt, amire szükség volt, s elindult előttük a városba. Hogy a város kapujához értek, talpra szökkent ám a tizenkét oroszlán, hogy széttépje őket. Ők meg nagy gyorsan elébük vetették a tizenkét sült ürüt, az oroszlánok elrágódtak rajtuk. Mikor beljebb kerültek, látják ám, hogy két lány a tulajdon kezével takarítja a várost. Amint észrevették a jövevényeket, rögtön nekik estek. Ők meg nagy gyorsan elébük vetették a két seprűt, mire a lányok lecsillapodtak. Kissé arrébb mentek, hát egy kút elé értek, ott meg egy lány a tulajdon hajával húzta a vizet. Mikor a lány észrevette őket, ott hagyta a vödör vizet és rájuk rohant. Erre elébe vetették a kötelet, mire a lány békében hagyta őket. Akkor a legények szaporán vizet merítettek a kútból, s a gályára vitték, a királyfi meg fölment a palotába, hogy szemügyre vegye a királynét. A királyné szobájába érve, volt is mit látnia: a királyné hanyatt feküdt az ágyon és aludt. A királyfi szép csendesen hozzá lépett, meg is szeretgette, aztán jobb kezéről lehúzta a gyűrűt, bal lábáról meg a harisnyát, a térdén pedig jelet hagyott. Aztán lement a gályára, nagy gyorsan útra keltek, s már ott se voltak!

Mikor már jó messze jártak a várostól, felébredt a királyné, s nyomban megérezte, mi történt. Felugrott, kiszaladt a szobából, s kiáltozni kezdett a várost öntözgető lányra:

– Hej, te ilyen meg amolyan, annyi sok évig hűségesen szolgáltál, de most ugyancsak elárultál!

A lány meg azt felelte:

– Én annyi sok évig szolgáltalak, de te sose adtál nekem kötelet a víz húzásához, az az ember meg, ahogy megjött, mindjárt adott kötelet.

Akkor a királyné a várostisztogató lányokhoz ment s rájuk förmedt:

– Hej, ti ilyen meg amolyan teremtések, annyi sok évig hűségesen szolgáltatok, de most elárultatok!

A lányok pedig mentegetőztek:

– Mi annyi sok éve hűségesen szolgáltunk, de te sose adtál nekünk seprűt; az az ember meg, ahogy megjött, mindjárt seprűt adott nekünk.

Végül az oroszlánokhoz ment a királyné, s össze teremtette őket:

– Hej, ti ilyenek meg amolyanok, mit műveltetek? Annyi sok évig hűségesen szolgáltatok, de most elárultatok!

Azok meg így feleltek:

– Mi annyi sok éve szolgálunk, de te sose lakattál jól bennünket, ez az ember meg, ahogy megjött, mindjárt fejenként egy sült ürüt adott nekünk.

A királyné akkor elhallgatott, s magában arra gondolt, hogy bizony, ebben ő a hibás.

A királyfi pedig, hosszú tengeri utazás után megint érkezett ahhoz a városhoz, ahol a bátyjai raboskodtak. Mikor a város királya meghallotta, hogy megjött, elébe ment, szépen fogadta, s megkérdezte tőle:

– No, fiam, mi újság? Meglelted-e, amit kerestél?

A királyfi pedig így felelt:

– Istennek hála, megtaláltam.

Nagyon megörült erre a király, és kérlelni kezdte:

– Hadd lássuk hát, milyen az a víz.

A király megfürdött a vízben, és olyan fiatal és egészséges lett tőle, mintha húsz éves volna. Örömében és meglepetésében így szólt a királyfihoz:

– Ha már megörvendezettél engem, én is megörvendeztetlek téged: két fivéred még életben van nálam. Nem viselkedtek olyan okosan, mint te, hanem rám ripakodtak, ezért hát itt tartottam őket, s most neked ajándékozom mindkettőt.

Elővezettette s átadta őket a királyfinak. Az most újból megörült, hogy bátyjait is megtalálta. A király mind a kettőnek visszaadta a gályáját meg valamennyi emberét, azonfelül gazdagon meg is ajándékozta és ellátta őket az útra minden szükségessel. Ezután

mindegyikük felszállt a gályájára, s hazaindultak. Amint így utaztak, a két idősebb fivér összebeszélt, hogy elveszik a vizet öccsüktől, odahaza behízeltetik magukat az apjuknál, hogy ők találták meg a csodatevő vizet, s így állapotok meg: megvesztegetik öccsük embereit, öntsék át a vizet az ő edényeikbe, az becsükébe pedig tengervizet töltsenek, így is cselekedtek. Mikor hazaérkeztek, apjuk már alig várta őket:

– Isten hozott, fiaim! Megleltétek-e a vizet?

A két idősebb fiú nagy gyorsan rávágta:

– Istennek hála, megtaláltuk. Hadd adja oda előbb legkisebb öcsénk a vizet, azután majd mi adjuk a miénket.

A szolgák mindjárt kiöntötték a vizet a legkisebb királyfi edényéből, s fürdőt készítettek a királynak. Meg is fürdött, de bizony a víz semmit sem segített rajta, mire így szólt a másik kettőhöz:

– No most ti adjátok, hadd lám, milyen a ti vizetek.

Azok meg gyorsan előhozták a vizet, a király megfürdött benne, s abban a pillanatban meg is fiatalodott, újra látott és hallott, mint fiatal korában. Legkisebb fiára akkor így támadt a király:

– Te semmit sem találtál, és csak tengervizet hoztál nekem. Eredj hát most, amerre a szemed lát, meg a lábad visz, ha már így be akartál csapni. – S elűzte legkisebb fiát az udvarából, az pedig, szegény feje, világgá ment, beszegődött egy falusi bíróhoz juhásznak.

A királyné, akinek a kútjából a gyógyító erejű vizet hozták, a királyfitól áldott állapotban maradt, s hogy elérkezett az ideje, fiúgyermeket hozott a világra. Mikor a gyermek egyéves volt, megkérdezte az édesanyjától:

– Édesanyám, hol van az én apám?

Anyja meg így felelt:

– Megkeressük, fiam.

Ezután felkészült az útra, gyermekével együtt hajóra ült, elindult a tengeren, és sokáig vitorlázott a nagyvilágban. Mikor elért annak a városnak a közelébe, ahonnan a királyfi elindult, a várostól kissé messzebb horgonyt vetett, kiment a partra, és sátrat ütött, aztán levelet írt a királynak:

– Küldd el hozzám azt az embert, aki vizet vitt tőlem.

A király nyomban elküldte legnagyobb fiát. Az lóra ült, s egyenest a királyné sátrához lovagolt. Mikor odalépett a királyné elé, az illendőképp fogadta s megkérdezte:

– Te vagy az, aki vizet vittél tőlem?

Az pedig így felelt:

– Én vagyok.

A királyné akkor tovább kérdezte:

– S mi vagy még?

Erre pedig annyit mondott:

– Nem vagyok semmi.

Akkor a királyné felkapta a karját, és öklével képen csapta a legényt. Ahogy nagy könnyedén megütötte, tüstén kihullott két foga, az asszony pedig visszaküldte az apjához ezekkel a szavakkal:

– Eredj, mondd meg apádnak, azt az embert küldje, aki vizet vitt tőlem.

A legnagyobb fiú visszament az édesapjához s elmondta, mi történt. A király erre nagy gyorsan a középső fiút küldte el az asszonyhoz. Ahogy megérkezett, a királyné őt is illőképpen fogadta, aztán megkérdezte:

– Te vagy az, aki vizet vittél tőlem?

Ő pedig így felelt:

– Én vagyok.

Mire a királyné:

– S mi vagy még?

S erre a fiú:

– Nem vagyok semmi.

Az asszony őt is képen vágta úgy, hogy nyomban kiesett két foga, aztán így szólt hozzá:

– Tudod, mi ez? Így köszöntsd az apádat: ha nem küldi el hozzám azt az embert, aki vizet vitt tőlem, egész birodalmát lerombolom. Hanem most lásd, miről ismerhetitek meg azt az embert. – Azzal leült s lerajzolta kisfia képét egy selyemkendőre, aztán így szólt a király fiához: – Íme, milyen ez a gyermek, olyan az az ember is.

A középső fiú a kendővel együtt elment az apjához, s szép sorjában elmondott neki mindent. A király, mihelyt megpillantotta a kendőn ezt az arcot, mindjárt megmondta, hogy ez szakasztott a

legkisebbik fia, s kiadta a parancsot, hordozzák körül a kendőt országában, városról városra, faluról falura, s keressék meg a fiát. Mikor a kendő ekképpen eljutott abba a faluba is, ahol a legkisebb fia a bírónál szolgált, legelőbb is a bíró kezébe került. Ahogy a bíró széjjel terítette, s pillantása az arcra esett, nyomban ráismert a szolgájára. Így szólt hozzá:

– Bizony, szolgám, ez te vagy!

A királyfi nem akarta mindjárt bevallani, kinek a fia ő. Amikor azonban nagyon szorongatták, mondja meg, kicsoda ő, mert a király színe elé kell mennie, nem volt más választása, elmondott szép sorjában mindent. Aztán felkerekedett, és elment az édesapjához. Mikor apja elé lépett, az megölelte s így szólt hozzá:

– Merre vagy, fiam, az istenért? Elpusztul az ország!

Ő pedig így felelt:

– Ki az oka ennek? Hanem inkább adj lovat s minden szükségest, hadd menjek ahhoz a királynéhez.

Apja mindjárt felkészítette az útra, és a királynéhez küldte.

Mikor a királyné meglátta, nyomban felismerte, de még a fia is ráismert, s kiáltozni kezdett:

– Itt van édesapám! Itt van édesapám!

Hogy a sátorba lépett, a királyné tőle is megkérdezte:

– Te vagy az, aki vizet vittél tőlem?

S ő így felelt:

– Én vagyok.

Mire a királyné:

– S mi vagy még?

A királyfi pedig előhozta a gyűrűt meg a harisnyát s így szólt:

– Ez vagyok! S még jel is van a térdeden.

Az asszony mindezt elismerte, mire összeölelkeztek, összecsókolóztak. Aztán elmentek a városba és megesküdték, az apa pedig még életében átadta neki az országát, két nagyobbik fiát meg elkergette. Így aztán a legkisebb fiú lett mind a két ország királya.

A KIRÁLY VEJE MEG A SZÁRNYAS ÖREGASSZONY

Egy apának s anyának volt egy fia, aki azt álmodta egyszer, hogy a király veje lett belőle.

Reggel, mikor fölébredt, szólt az apjának, meg az anyjának, hogy valami nagyon szépet álmodott. Faggatták a szülei, mit álmodott, de ő csak azt hajtogatta:

– Azt bizony nem mondom meg.

Apja s anyja akkor jól elnászpángolta, makacs kölyöknek nevezték, s elzavarták hazulról. Mitévő legyen, szegény, hová menjen, nem maradt más hátra, mint az ország útja. Sokáig állt és sírdogált az országúton, amikor egyszer csak előtte termett a király futárja, s így szólt hozzá:

– Adj isten, gyerek!

Az meg így válaszolt:

– Fogadjisten!

– Hogy vagy? Mit csinálsz?

– Hálistennek, jól vagyok, s hát te hogy vagy?

– Mi bajod, mért sírsz?

Ő pedig így felelt:

– Hej, testvér, álmodt láttam, s apám meg anyám egyre nógattak, meséljem el nekik, de én nem akartam, ezért jól elvertek, s azt mondták, makacs kölyök vagyok, s elkergettek hazulról.

– Hát jó – szólt a futár –, ha nekik nem akartad elmesélni, meséld el nekem, én a király embere vagyok, majd elmondom neki, s ha valami jó van benne, tán javadra válik.

De a fiú csak ezt felelte:

– Még ha maga a király vagy, akkor sem mondom el.

A futár elment, de amint a király elé került, nyomban elmondott neki mindent; hogy egy gyerekkel találkozott az úton, s azt is, hogy mit beszélt vele. Akkor a király elküldte érte egy másik emberét, az meg is találta a fiút, és az uralkodó színe elé vitte.

Most már a király kérdezte meg tőle, mit álmodott, de a fiú csak azt hajtogatta:

– Nem mondom meg.

A király meg így szólt:

– Tudod-e, ki vagyok? Én maga a király vagyok, s ha nekem sem mondd meg, felköttemlek.

A fiú csak megmaradt a magáénál:

– Hát bizony, ha maga a király vagy is, akkor sem mondom meg.

Erre a király a fiút egy szobába csukatta, amelynek szomszédságában egy nagy szoba volt, s abba bezárva a király lánya.

Szegény fiú csak töprengett, hogyan s mihez fogjon, amikor egyszer csak estefelé, hallgass ide, barátom, valahol közel villa meg kanál csörgött. A magányos fiú körültapogatta a falat, ugyan hol olyan gyöngye, hogy átüsse s megnézze, mi van a másik szobában, s mit hall onnan. Hát, barátom, ahogy áttörte a falat, látja ám, hogy odaát egy lány alszik, a fejénél tarka gyertya, a lábánál fehér gyertya világít, körülötte szolgálólányok alszanak, az asztalon meg mindenből elegendő. A legényke akkor szép csendesen átbújt a falon, odaosont az asztalhoz, s amit csak talált, mind megette s mind megitta, aztán a tarka gyertyát a lány fejétől a lábához tette, a fehérét meg a lábától a fejéhez, majd visszabújt a szobájába, a rést meg nagy ügyesen befalazta úgy, hogy senki nem vehette észre, mi kár esett a falban.

Hogy reggel a királylány felébredt, látja ám, hogy a gyertyákat felcserélték, az asztal meg üres. Ráripakodott a cselédlányokra, mondván, hogy mindezt ők cselekedték. A lányok esküdöztek, hogy nem ők voltak, de a királylány nem hitt nekik. A királylány akkor azzal a kéréssel fordult az apjához, hagyja meg, hogy senki éj idején a terembe be ne lépjen, az asztalról a kalácsokat s egyebeket meg ne egye s meg ne igya, a szolgálólányokra meg parancsoljon rá, ne merészeljék többé a gyertyákat felcserélni. A király teljesítette lánya kívánságát. Mindamellett az továbbra is gyanakodott a cselédekre. De hogy álmában is lászon, s megfoghassa azt, aki az asztalról minden ételt-italt felhabzsol, utána meg felcseréli a gyertyákat, szemét olyan fűvel kente be, amelytől álmában is lát az ember, aztán megvacsorázott és elaludt. Hogy az éj előre haladt, a fiú megint csak áttörte a falat, beosont a lány szobájába, megevett s megivott mindent, amit az asztalon talált, majd fogta a tarka gyertyát, s a lány fejétől a lábához tette, a fehérét meg a lábától a fejéhez, s el akart

menni. Ebben a pillanatban azonban a király lánya elkapta a fiú kezét, de mikor látta, milyen csinos fiúval van dolga, kikérdezte, kicsoda, micsoda, honnan s miért hozták oda a tömlöcbe, s végül elengedte azzal, hogy megint térjen vissza a szobájába. Reggel, hogy megvirradt, a király lánya azt üzente édesapjának, hogy ezentúl még egyszer annyi enni- és innivalót küldjön, mint eddig, azt erősítgetve, hogy a cselédlányok nagyon éhesek. A király ezt a kérését is teljesítette, úgyhogy ettől kezdve a szép lány etette a fiút, s elégítette ki minden kívánságát. Így folyt ez mindaddig, míg a királyi rendelet hírül nem adta, hogy a király lánya már nagykorú s férjhez fogják adni.

Mikor a király lánya ezt megtudta, nyomban levelet írt az apjának, s tudtára adta, senki máshoz nem megy feleségül, csak ahhoz a vitézhez, aki áthajítja dárdáját a vár falán. A király lánya kedve szerint tett, magához hívatta valamennyi főemberét, vezérét és pasáját, s megparancsolta nekik, hogy a legközelebbi péntekre mindannyian hozzák el a fiaikat. Mikor megjöttek s fiaikat is elhozták, a király kivezette a lányát, vele együtt kihozatta a dárdát is, aztán a lány kívánsága szerint megparancsolta: aki a király veje akar lenni, vesse át a dárdát a vár falán. Mindannyian rész vettek a vitézi vetélkedésben, de bizony hiába, mert a dárdát senki se bírta a várfalon áthajítani.

A király lánya ennek láttán megkérte az apját, vezettesse elő a rabot, akit három évvel ezelőtt börtönbe záratott, s akit ő észrevett, mert hát a lélegzete is megmozgatta a börtön falát. A király nagyon elcsodálkozott, mikor ezt meghallotta, mert el is feledkezett róla, s azt hitte, már rég elpusztult a tömlöcbe. Elővezettette hát a rabot, s nagyot nézett, mikor megpillantotta, mert szemrevaló, derék ifjú lett belőle, úgyhogy nyomban megtetszett neki, és kedvébe fogadta. Kezébe adta a dárdát s megparancsolta, próbálja meg, át tudja-e hajítani a várfalon. A nagyurak meg fiaik jól mulattak ezen, és gúnyosan mondogatták:

– Hohoho! Még hogy ez a nyomorult vetné át a dárdát a falon, mikor Mohamed fiai nem bírták!

De ugyancsak torkukra forrt a kacagás, amikor látták, hogy az ifjú valamennyi falon harminc singgel magasabban hajítja át a dárdát, mégpedig olyan erővel, hogy félig belefúródott egy hatalmas

sziklába. A király azonban a jó vitéz láttára nem törődött azzal, hogy rab s hogy alacsony származású, hanem a legelőkelőbb méltóságoknak kijáró köszöntéssel üdvözölte, aztán feleségül adta hozzá szépséges szép lányát, s vele együtt sok-sok kincset, ajándékot.

Mikor ezt a vezírek fiai látták, bizony nagyon bántotta őket a dolog, irigykedtek az ifjúra, s hogy valamiképpen elüssék kezéről a király lányát, kieszelték, hogy fogadást kötnek vele: első rákövetkező pénteken a vezírek fiai vacsorát adnak ezer főre, a lakomára a király veje vigye el a feleségét meg ezer embert, s ha mindazt, amit a vezírek fiai feltálalnak, a vendégek meg nem eszik, a király veje engedje át a vendéglátóknak feleségét meg egész kíséretét. A fogadást mind a két fél elfogadta, s írásban is elkötelezték magukat. Mikor elérkezett az indulás ideje, a király veje egybehívta kíséretét, de nem jöttek többen, csak kilencszázkilencvenöt. A király veje erre maga mellé vette a kilencszázkilencvenöt embert meg a feleségét, s elindultak a lakomára.

Amint így mentek, útközben egy emberre bukkantak, aki fülét a földre tapasztotta és így várakozott. A király veje megszólította:

– Adjisten, testvér!

Az meg így válaszolt:

– Fogadj isten!

– Hát te mit csinálsz itt?

– Én bizony semmit, csak mivel semmi dolgom, hát a fű növést hallgatom.

Mikor ezt a király veje hallotta, így szólt hozzá:

– Nem jönnél te is a mi társaságunkkal, testvér? Meghívtak lakomára a vezír fiai, s biztosan te is jól éreznéd magad.

Az pedig ráállt, s így a király veje kilenszázkilencvenhat főre szaporította kíséretét.

Amint tovább mentek, egy másik emberre akadtak, aki úgy állt az úton, mint valami faszent, s egyre csak maga körül tekingetett. Megkérdezte a király veje, mit csinál itten s mire vár, mire az azt. felelte, hogy fogadást kötött egy madárral, hogy versenyeznek; ő fut, a madár meg repül.

– Bezzeg – mondotta – már három órája itt állok s csak várok, várok, de a madár még sehol sincsen.

Elcsodálkozott a király veje ezen a gyorsaságon, s megkérdezte az embert:

– Nem jönnél el te is mivelünk, testvér? Meghívtak lakomára a vezírek fiai, s biztosan te is jól éreznéd magad.

Beleegyezett az az ember, s velük indult, s így a király veje kilencszázkilenevenhét főre szaporította kíséretét.

Amint tovább mentek, a király veje egy harmadik embert vett észre, az meg egyre az eget kémlelte. Megkérdezte tőle, mit néz odafönn, s mit vár a magasból, az pedig azt válaszolta, hogy felhajította dárdáját az égbe.

– Bezzeg – mondta – három teljes órája várom, hogy leessen, de bizony nyoma sincsen.

A király veje ezt is meghívta a társaságába, az el is indult vele, s így a kíséret kilencszázkilencvennyolc főre szaporodott.

Vagy egy jó órát ment tovább a társaság, amikor a király veje egy emberre lett figyelmes, aki egy üstben háromszáz oka kukoricamálét főzött, de reggelire nem lakott jól vele, előszedte hát a merítőkanalat, és az üst oldalát kapargálta. Adjonistennel köszöntötte, s az így válaszolt:

– Fogadj isten!

– Hát te mit művelsz itten?

– Én bizony – mondotta – semmit. Egy kis reggelit készítettem magamnak, de ha még akadna valami, föl tudnám falni.

A király veje ezt is meghívta, tartson velük, amit az szívesen fogadott, s így a társaság most kilencszázkilencvenkilenc főre szaporodott.

Amint tovább mentek, az ötödik emberrel találkoztak; ez kiitta egy egész tó vizét, s most állt a kiszáradt tó közepén, s a fickándoó halakat nézegette. Erre is adjistent köszöntött, az meg így válaszolt:

– Fogadjisten!

– Hát te mit művelsz itt? – kérdezte a király veje.

– Én bizony semmit, bekaptam egy kis fölöstökömfélét, s hogy igyák rá valamicskét, betértem erre a kis vizecskére, s most nézem, hogy fickándoznak itt ezek a férgecskék víz nélkül.

A király veje ezt is meghívta, menjen vele, az meg kapva kapott rajta, így hát a társaság kerek ezer főre szaporodott, s nemsokára helyben is voltak.

Mikor odaértek, leszálltak a lóról, s pihentek egy keveset, a vezírek fiai meg előkészítették a vacsorát, mégpedig bőségesen. Volt ott annyi enni- meg innivaló, amennyit négyezer ember sem tudott volna megenni, meginni. A király veje most odaküldte azt, aki háromszáz oka kukoricamáit evett meg reggelire, de meg sem kottyant neki, s meghagyta, mérje fel kissé szemmel az ételt, italt, hadd lássa, hogy állnak. Az el is ment, kapta a mérítőkanalat, s nagyüsttől ment a kisüstig, a kisüsttől a nagyüstig, innen kóstolt egyet, onnan hörpölt egyet, addig-addig, amíg minden üres maradt, aztán ami italt talált, mind felhajtotta. Végül visszament a király vejéhez s megmondta: egymaga megette az egész vacsorát, s mégsem lakott jól. Ennek láttán a király veje hívatta a vezírek fiait, s felszólította őket, adja át mindegyik a feleségét. Azok kérlelni kezdték, ne nézze az egyezséget, és ne vegye el tőlük se szó, se beszéd a feleségüket, hanem tegyenek még egy fogadást, s ha a király veje ezt is megnyeri, neki adják három feleségüket s minden vagyonukat. A király veje ráállt, s ilyen fogadást kötöttek: a vezírek fiai olyan forróra fűtenek egy kemencét, amilyen forróra csak bírják, a király veje pedig találjon egy embert a kíséretében, azt vessék bele a tüzes kemencébe, s ha nem ég meg, a vezírek fiai három feleségüket s egész vagyonukat neki adják, de ha megég, akkor a király veje adja nekik feleségét meg egész kíséretét. Hogy a vezírek fiai befűtötték a kemencét, a király veje szólította azt az embert, aki az egész tavat kiitta, menjen s ugorjon be a kemencébe. Az tüstént be is ugrott, kidöntötte magából a töméntelen sok vizet, a tüzet el is oltotta, aztán nagy vígan dalolni kezdte:

– A király vejének most már négy felesége lesz: megnyertük a fogadást, mienk a győzelem!

Mikor a vezírek fiai látták, hogy ezt a fogadást is elvesztették, rettenetesen megijedtek, s megkérték a király vejét, egyezzen bele még egy fogadásba, s elmondták, van nekik egy szárnyas vénasszonyuk, a király veje meg találjon a társai között egy gyorslábú embert, az fusson, a vénasszony meg repüljön, s aki ennek s ennek a hegynek a forrásából hamarabb meg hozza a vizet, az nyeri meg a fogadást. A király veje erre elkiáltotta magát:

– Adjátok elő a kíséretből azt az embert, aki a madárral fogadott: ő ha fut, s a madár repül, bárom órával hamarabb ér ide a madárnál.

Mikor a gyorslábú ember előlépett, a vezírek fiai egy korsót adtak neki, a szárnyas vénasszonynak pedig lopótököt. A vénasszony szárnyra kapott, amaz meg nekiiramodott, s mielőtt a vénasszony odaért volna, megtöltötte a korsót. Alighogy a korsó megtelt, odaért a vénasszony, s rászedte az embert, kezébe nyomta az üres lopótököt, elvette tőle a teli korsót, azzal nagy sebtében visszarepült; míg amaz a lopótököt töltögette, a vénasszony már messze járt. De az az ember, aki a fű növéseit figyelte, meghallotta a vénasszony szárnyainak suhogását, odaszaladt a király vejéhez és így szólt:

– A vénasszony rászedte a mi emberünket, elvette tőle a teli korsót, s az üres lopótököt nyomta a kezébe, s amíg az a lopótököt töltögette, az öregasszony egérutat nyert, s tüstént itt is lesz: hallom már a szárnya suhogását.

A király veje akkor előszólította azt az embert, aki az égbe hajította dárdáját, s három óra hosszat várta, de az még sehol sem volt; az pedig megpillantotta a vénasszonyt, feldobta dárdáját a felhők közé, mellbe találta a vénasszonyt, az holtan esett le a földre, a gyorslábú ember pedig közben megérkezett, s meghozta a vizet.

Most aztán a király veje fogta a vezírek fiainak három feleségét s valamennyi kincsét, s feleségével, a vezírek menyeeivel és kíséretével együtt épségben s nagy vidáman megérkezett udvarába, s békén és elégedetten élt ott, míg meg nem halt.

AZ ARANYHAJÚ KIRÁLYLÁNY

Élt egyszer egy szegény juhász. Kevés juha volt, kevés földecskéje, kicsi háza, tehénkéje, s hol egy lova, hol kettő. Nem volt ez nagyon sok, de nem is kevés, mert a juhász tisztességes munkával s pásztoréletével mindig összegyűjtögetett, fejegetett annyit, hogy nem kellett egy kanál lisztért a szomszédba szaladni. Ezért hát mindig örült az életnek, de legjobban egyetlen fiának. A legény szép volt és becsületes, olyan, amilyen sarjadékot az ember csak kívánhat magának. Akármilyen bánat érte is a juhászt, elegendő volt, ha csak rápillantott a fiára, s örömeiben máris felragyogott a szeme. Csoda-e hát akkor, hogy az apa alig várta, hogy a fia házasuló korba kerüljön, s többre vigye, mint legénysorban.

– Anyjukom – mondta a juhász a feleségének –, ha a gyerkőcnek ugyanolyan szép és tisztességes hajadont találunk, mint amilyen ő maga, akkor elmondhatjuk: tudjuk, miért éltünk.

Alkalomadtán megkérdezték a fiukat, akadt-e már valamilyen hozzáillő lányra, de azt felelte, még csak nem is gondolt effélére.

– Mától fogva pedig másra ne is gondolj – intette az apja – mindaddig, amíg olyan lányra nem találsz, aki kedves a szívednek. Az se baj, ha mezítlábas, vagy ha ruhája sincsen, hiszen mi sem vagyunk gazdagok, csak tisztességes és szép legyen.

Úgy is tett a legény, hallgatott az apjára. Igyekezett is a fiatalok közt forogni, de sehogy sem örvendeztette meg az apját meg az anyját. Végül is az öregek elunták a dolgot, egy reggel megint kérdezgetni kezdték, de a fiú, mintha csak a nyelvénél fogva rángatták volna.

– Édesapám – szólalt meg végre nagy szomorúan –, ma hajnalban csodás álmot láttam.

– Tán csak nem rosszat jelent az, édes fiam? – rémült meg a juhász meg a felesége.

– Talán nem rosszat, csak azt sajnálom, hogy ti már menyegzőre gondoltok, az pedig aligha lesz egyhamar. Azt álmodtam, nem szabad más lányt feleségül vennem, csak olyant, akit nem anya szült erre a világra.

Az öregeknek nagy kő esett le a szívükről, amikor hallották, hogy nincs nagyobb baj, és azt mondták:

– Kísérjen szerencse, fiam! Várunk mi könnyen, ha nagyobb baj nincsen.

Ha már így van, hát világgá indult a legény, hogy megkeresse azt a lányt, mert efféle lányról a környéken senki még csak nem hallott. Akkoriban éppen két jó lovuk volt. Apja neki adta a jobbikat, amit csak tudott, megvont a szájától, s így az útiköltséget is előteremtette a fiának. De a kovácsnál egy jó kardot is veretett neki.

– Édes fiam – oktatta a fiát –, senkibe bele ne köss, de azért jó, ha föl vagy fegyverezve, ha már egyedül jársz a nagyvilágban.

A legény kezet csókolt apjának, anyjának, s azzal szépen elindult. S most aztán ment, mendegélt, barangolt, fűt-fát megkérdezett, de efféle lányról senki sem tudott semmit. A legénynek elszorult a szíve, s már azt se tudta, mihez fogjon, amikor egyszerre csak feltette magában: ha senki sem tud efféle lányról itt, ahol világosság van, elmegy oda, ahol nincs világosság. Ha ott se találja meg a lányt, talán nem búsul annyira, mert ott legalább nincs kitől kérdezősködni.

Ahogy elgondolta, úgy is cselekedett. Újból ment, mendegélt tovább, s már azt is elfelejtette, mikor tért le az útról, s fordult be a sötét erdőbe, ahol élő embernek még a nyomát sem lelte. Így érte utol az erdőben már az ősz is, s azon kezdett töprengeni, hogyan jusson ki az erdéből, nehogy a tél is ott érje. Egyszer vadlibákat is látott, amint dél felé húztak, s azt gondolta, hogy arra lesz valahol az erdő vége. Elindult hát arrafelé, de alig kelt át egy hegyen, egyszeriben megállt, mintha földbe gyökerezett volna a lába. A völgyben egy nagy fa állott, s egy öregember volt odakötve. De mivel volt hozzákötve? Sem istránggal, sem kötéllel, hanem vastag faindákkal, gyökerekkel volt az az ember tetőtől talpáig körülcsavarva, Csupa rongy volt a ruhája, s már ebből is látszott, hogy nem épp tegnap vagy tegnapelőtt kötözték oda, de még jobban látszott abból, hogy az indák kihajtottak, észak felől pedig bemohosodtak.

A legény mindjárt odafutott, kardot rántott, hogy az indákat elvágja, s az embert kiszabadítsa. Az meg, úgy látszik, elalélt s már annyi ereje sem volt, hogy a szemét nyitva tartsa, egészen

elernyed, s még azt sem hallotta, hogy a legény odaszaladt. De mikor épp suhintásra emelte a kardját, hogy elvágja az indát, hirtelen összerázkódott az ember, s szemei is kimeredtek. Aztán olyat kiáltott, mintha a torkát akarná elmetszeni valaki.

– Ne, fiam, ne tedd, ha szikrányit is megesik rajtam a szíved!

A legénynek magától is lehanyatlott a karja, s alig bírta kinyögni.

– De hiszen én meg akarlak szabadítani gyötrelmeidtől!

– Tudom, tudom – nyugodott meg az ember, mikor látta, hogy a legény leengedte a kardját –, így azonban nem szabadítasz ki engem, hanem egészen tönkreteszel.

Most aztán igazán nem tudta a legény, hányadán is áll. Nem érte fel ésszel, hogyan maradhatott ez az ember életben, holott jól látszik, hogy esztendők óta ide van kötve; mikor pedig ki akarja szabadítani kötelékeiből, akkor azon sopánkodik, hogy tönkreteszi. Az öregembernek azonban egyszer sem kellett mondani, mi motoszkál a legény fejében, s szépen így szólt:

– Tudom én, fiam, milyen csodálni való ez, ám te ne lepődj meg, inkább hallgass rám, s egyet se kérdezz többé. Ha igazán meg akarsz szabadítani, fogadj szót, s talán még én is segítségedre lehetek, mert jól tudom, nem hiába jöttél ebbe a pusztaságba, ahol még a madár se jár, hanem minden biztonnyal keresel valamit.

A legény azt mondta, ez igaz, csak éppen nem tudja felfogni ésszel, hogyan tudna az öregember bármiben is segíteni rajta, ha már esztendők óta itt raboskodik.

– Minden csoda csak ideig-óráig tart, fiam, s ha rám hallgatsz, így lesz az velem is – tanácsolta neki az öregember. – Te meg csak mondd el szép sorjában, mi baj űzött idáig.

A legény elmondott mindent, annak rendje szerint.

– Azt álmodtam, nem veszek más lányt feleségül, csak olyat, akit nem anya szült erre a világra. S lám, ilyenről még csak nem is hallottam, noha talán már fele világot is bejártam.

A megkötözött ember ennek hallatára ugyancsak izgett-mozgott, s látszott rajta, ha bírna, még táncra is perdülne örömeiben.

– Ilyen ember kell nekem, fiam! – kiáltott fel. – Ha a szavamra hallgatsz, nemsokára, de bizisten nemsokára, akár hívatlanul is eljövök a menyegződre, mert tudok ilyen lányról. Álmodban sem gondolnád, milyen közel van.

– Hol? – szaladt ki a fiú száján a szó.

De a másik leintette.

– Fiam, mondtam már neked, ne kérdezősködj, hanem ha akarsz, hallgass szavamra.

Hallgat rá, hallgat, már hogyne hallgatna. Szót sem ejt többé, csak engedelmeskedik, ígérte a fiú.

– De nem elég ám, ha csak engedelmeskedsz, bátor szív is kell még ráadásul.

– Ha nincs, majd lesz, csak megtaláljam azt a lányt.

De óva intette, jól vesse eszébe mindazt, amit most mond majd neki. A legény hallgatta, szempillája se rezdült, s mikor mindent megértett, s jól eszébe véste, tüstént elindult. Ment, mendegélt aznap egész addig, amíg be nem esteledett. Egyszer csak megint hallotta, amint a vadlibák a feje fölött húznak.

Most nem feküdt le, hogy megháljon, hanem tovább ment arra felé, amerre a vadlibák hangja elveszett. Egész éjjel ide-oda botorkált, kőbe is, fatönkbe is beleütődött, mindenféle gödörbe beleesett, úgyhogy reggel maga is csodálkozott, hogy lehet, hogy nyakát nem szegte. Napkeltekor egy nagy, vizes rét szélére jutott. Nagyon megörvendett, mert látta, épp arra a helyre talált, ahová a megkötözött ember küldte.

Az erdő szélén egy nagy fa állt, de szakasztott olyan, mint amilyenhez az öreg embert kötözték. A legény elbújt az erdőben, s ezt a napot szépen átaludta. Mikor beesteledett, a fa alá ment, s a tövében ásni kezdett a kardjával. Ásott, egyre ásott, úgyhogy a hideg meg a véres verejték is kiverte, s mikor már azt hitte, no, most veri ki a halálos verejték, hát egyszerre csak megcsörrent valamin a kardja. Mindjárt megkönnyebbült a lelke, s kétszeres erővel folytatta az ásást. Nem is kellett sokáig fáradoznia, s máris kiásott három hordót, amelyek már kővé kezdtek válni.

A három hordót mindjárt kigurította a rét szélére, valahogy kiütötte a csapjukat, de akkorra már éjfélre járt az idő. Szaladni kezdett a rét körül, s egyre azt kiáltozta:

– Nagyapóka hollólova, járd el táncod, tépd le láncod!

Aztán fülelt, de a réten csak a nádas susogott. Nagy lélekszakadva megint nekiiramodott s azt kiáltozta:

– Nagyapóka hollólova, járd el táncod, tépd le láncod!

Megállt és megint fülelt, de még most is csak a nád zizegését hallotta.

Küszöbön volt már az éjféli, a legény meg ugyancsak megrémült, s hogy most kiáltozni kezdett, tán még a föld is belerendült.

– Nagypóka hollólova, járd el táncod, tépd le láncod! – s úgy nekieresztette a hangját, mintha utoljára szólna az életben.

De most nem kellett fülelnie. A legény hangja még el sem vészett az erdőben, a rétről máris gyöngye nyelés hallatszott, s mintha valaki nehéz láncot tépdene. Ahogy a legény ezt meghallotta, kovácsot, acélt meg táplót kapott elő, s meggyújtotta a nádat a réten. Fellángolt a száraz nád, s mint darázsrajok, röpködtek a szikrák belőle. Szálltak, repültek a szikrák, volt a legénynek mit látnia. Nem messze tőle egy hollóparipa nyújtotta elő nyakát az iszaptól, s nyeldeste a szikrákat.

A legénynek nem kellett kétszer mondani, mitévő legyen. Beszaladt az erdőbe, rőzsét hozott, de annyit, hogy később maga is csodálkozott, honnét volt ennyi ereje hozzá. Mire néhányszor megfordult, egész boglyára való rőzsét rakott a rét szélére, s meggyújtania sem kellett, mert lángra lobbantotta az égő nád. Állt s csak nézte, a hollóparipa pedig egyre magasabbra emelte a fejét az iszaptól. Egyetlenegy szikrát sem engedett az égbe, a felhők alá, hanem csak nyelte, nyeldeste őket. Az egész rét még le sem égett, s a rőzseboglya annyira fellángolt, hogy körülötte nagy halomban heverték a zsarátnokok. A legény most a tűz mellé ült, a hollóparipa pedig, miután valamennyi szikrát lenyelte, felnyerített, de olyan jókedvűen, mintha lakodalomba készülne. Hogy egyet nyelés, fölnyelés még egyszer, s ráadásul egyszerre két hangon. Elcsodálkozott a legény, de volt is min, mert ugyan ki nem csodálkozott volna, amikor az iszaptól egy másik fej is előbukkant. Ha a legény csak egy hollólova híva, s kettő jön elő, ezen nem csodálkozott volna, de most hogyan csodálkozott volna el, amikor egyszerre két fejet pillantott meg egy lovon?! De akár csodálkozott, akár nem, a hollóparipa most már nagy vígan nyelés, s nyelni kezdte a zsarátnokot, de úgy ám, hogy egyik zsarátnokrakás a másik után tűnt el. Mikor a tűz körül kissé szétszórta a zsarátnokot, nagy láng csapott fel, és az egész erdőt lángba borította.

Hogy a láng felcsapott, hallotta a legény, hogy a ló három hangon nyerít. Most már oda se neki, mikor a ló két fej helyett még egy harmadikat is kidugott az iszapból. Bal fejével a szikrákat nyelte, jobb fejével a zsarátnokot, de mikor középső fejével a lángot kezdte nyelni, mintha csak tüzet öntött volna a torkába. Egy szempillantás alatt mindössze néhány hunyorgó parázs maradt a tűzből. A lónak most mind a három feje fölnyerített, aztán megrázta sörényét, nekiiramodott s kiszökkent a nádas partjára. Ahogy dobbantott egyet, felbukfencezett a legény, s mikor megint talpra ugrott, csak nagy nehezen tudta a hordókat feltartóztatni, hogy el ne guruljanak. De hogy most a hollólóra pillantott, volt ám mit látnia! A ló lerázta magáról az iszapot, s olyan szőr támadt a helyébe, hogy amellet még a bársony is elbújhatott volna. Olyan szép volt, hogy szem-száj elállt láttára, s táncra is perdült volna, de még nem tudott. S mért nem tudott?! Ugyan hogyan tudott volna, hiszen mindegyik lábára súlyos láncon nehéz kő volt kötve, nehezebb, mint ő maga.

– Eleget gyötört már a víz, adj egy kis bort, hogy erőre kapjak! – szólalt meg a hollóparipa, akárha ember szólt volna.

– Először add ide ezt a hétéves borral teli hordót!

A legény engedelmeskedett, fölemelte a hordót, a ló pedig kiitta azzal a fejével, amelyikkel a szikrákat nyelte.

– Add ide most a középsőt, a tizennégy esztendős borral! – hagyta meg most a paripa a legénynek.

Ezt is kiitta, azzal a fejével, amelyikkel a zsarátnokot nyelte, aztán így szólt:

– No, most még azt a hordót, a huszonegy éves borral!

Ezt azzal a fejével itta ki, amelyikkel a tüzet nyelte, akkor felugrott nagy hirtelen, s a legény csak azt hallotta, hogy letép magáról valamit, és darabokra töri. Mikor feleszmélt kissé, látja ám, hogy a ló körültáncolja a rétet, de már lánc és lábához kötött kövek nélkül. Majd meg végigfutott a réten, s úgy nyerített, csak úgy zengett, s hogy visszatért a legényhez, kirúgott a hátsó lábával, és összetörte a hordókat.

– No, most az összetört dongákat rakd a lovad hátára, s indítsd el ezen az ösvényen – szólt a legényhez –, te pedig rajtam lovagolsz tovább.

A legény engedelmeskedett, s régi lovát útnak indította. Ekkor látta, hogy a hollóparipa mindegyik lábán öt pata van, s mindegyik patán drágakőből készült patkó. Amit most látott, afelől nem kérdezősködött, de azt azért megkérdezte:

– S az én lovam hová megy ezzel a teherrel?

Nyerített egyet a háromfejű ló, de éppen úgy, mint amikor felkacag az ember, s azt mondta:

– Hát csak nem vagyunk tán tolvajok, hogy a sárkányt álmában lepjük meg, mint ahogy ő velünk cselekedte? Hadd tudja, hogy reménykedhetik bennünk, s fölkészülhet a hajvívásra! Mi pedig nekigyürkőzünk, s megköpdössük a markunkat.

A legény jól eszébe véste, amit a megkötözött öregember mondott neki, nem kérdezősködött, hanem engedelmesen a háromfejű ló hátára pattant. Elindultak arrafelé, amerre a legény régi lova az összetört dongákkal elkocogott, de a háromfejűnek nem kellett ösvény. A legsűrűbb erdőn is áttört, s ahol ötpatás lába földet ért, ledöngölt mindent. Hajnalig akkora utat tettek meg, amelyet a legény régi lova egyik holdváltozástól a másikig sem hagyott volna maga mögött, s egy erdő alatt nagy legelőre értek. Itt nem is látszott a fű, annyi nagy bivaly legelészett ott; ilyen nagyokat a legény még soha életében nem látott.

– Ezek a sárkányok bivalyai – szólt a háromfejű ló. – Fogj ki közülük négyet, s nyúzd meg őket. Nekünk a bőrük is elég lesz, a húst meg a sárkánynak hagyjuk, ne mondja, hogy megkárosítottuk.

A legény megtette, amit a ló mondott, s mikor a bivalybőröket a vállára vetette, a háromfejű, mint a szélvész, elszáguldott vele az erdőbe. Most visszafordultak a rétnek, de a háromfejű ló nem abba az irányba tartott, ahonnan jöttek, hanem egyre a sárkány legelőjének mentén száguldott az erdőn keresztül. Még nem is jutottak messzire, amikor az egyik tisztáson olyan almafához értek, amelyet a legény még soha életében nem látott. A fa törzse mintha aranyharmattal lett volna behintve, a lombja pedig ezüsttel. Szép volt a fa, s hát még milyen szép volt a gyümölcs rajta! Egy-egy alma akkora, hogy alig fért a legény markába, piros volt, mint a vér, s teleszórva pettyekkel, de olyan fehérekkel, akár a tej.

– Ki ültette ezt a fát, s vajon ki nevelte? – csodálkozott.

– Nem ültette azt senki s nem is ápolta, hanem magától kelt ki, s magától is nőtt meg – mondta a háromfejű ló s elmesélte, hogyan történt.

A sárkány, akivel majd ok ketten is kardélre mennek, összeveszett sógorával, s ha a sárkány valakivel összevész, ott nem lehet szó kibékülésről, hanem egyiknek feje lehull a válláról, így hát a sárkány a sógorának is fejét vette, mivel azonban a sárkány húga kitartott az ura mellett, hát bizony neki se bocsátott meg. Az asszonynak éppen karonülő gyermeke volt, s mikor látta, hogy az urának vége, gyermekével együtt az erdőbe menekült, itt leült a tisztáson, kebléből egy almát vett elő, hogy csillapítsa szomját, s a gyermeket megszoptassa. Az asszony épp beleharapott az almába, a gyermek pedig szopni kezdett, amikor rájuk rontott a sárkány. Nem esett itt sem szó, sem beszéd, a sárkány felkapta hűgát s a kicsiny gyermeket, s úgy csapta őket a földhöz, hogy nem maradt belőlük más, csak az alma, amibe az anya beleharapott, s egy csepp tej, ami a kisgyermek szájából kicseppent.

– No, látod – mondta a háromfejű ló a legénynek –, itt, ahol ők elpusztultak, az almából egy mag a földre esett, s a magon egy tej csepp, amely a gyermek szájából kicsordult. A tejtől a mag kicsírázott, s így nőtt fel ez az almafa, amelynek gyümölcséből most egyet megeszel.

A legény szót fogadott, s kiválasztott egy szép almát. Beleharapott s úgy tetszett neki, olyan tejet ízlel, amelyet még soha életében nem ivott. Ízlett neki, s jóleső, gyönyörűséges érzés fogta el, de még ennél is jobban esett, hogy ahány falatot lenyelt, szinte egyre jobban nőtt az ereje. Már-már sziklát is tudott volna emelgetni.

Csodálkozott ezen a legény, s ezt meg is mondta a háromfejű lónak, az meg elnevette magát:

– Hát azt hiszed, csak azért hoztalak ehhez az almafához, hogy megkérdezzem, nem akarsz-e ilyent a kertedbe? Én bizony azért hoztalak, hogy erőt gyűjtsél. Hát bajvívásra készülődünk-e vagy kertészek akarunk lenni?

Ugyan mi mást mondhatott a legény ilyen szavakra, mint hogy jól megkapaszkodott a sörényben, a háromfejű ló meg tovább indult az erdőn keresztül, s lám, nemsokára mind a kettőn megint a réthez jutottak.

– No most fogd egyenként ezeket a köveket, s mindegyiket kösd egy-egy bivalybőrre, arra pedig rakd fel a láncokat, s máris megvan a parittyá és benne a kő – magyarázta a ló a legénynek a dolgot. – Mert tudd meg – tette hozzá –, hogy ezeket a köveket épp a sárkány kötötte a lábamra, s az a rendje, hogy ami az övé, azt vissza is adjuk.

Szót fogadott a legény, de ha eszébe nem jut a megkötözött ember figyelmeztetése, hogy ne kérdezősködjék, hát bizony megkérdezte volna, ugyan fel tud-e majd ilyen nehéz köveket emelni? De így csak hallgatott, s a láncokat szépen ráerősítette a bivalybőrökre, mint igazi parittyára, s aztán a kövekért nyúlt. Hát amikor az első követ megragadta, néz ám egy nagyot, mintha csak egy almát venne a kezébe. Ámult-bámult s nagy szaporán fogta a másodikat is, meg a harmadikat, aztán a negyediket, s minél tovább jutott a munkában, annál könnyebben ment. Meglóbálta a nagy fene parittyákat, ügyesebben a háziasszony sem forgatja a főzőkanalat.

– Eddig már a te régi lovad is elbotorkált a sárkányhoz, s ha a házigazda tudja, hogy vendégek készülődnek hozzá, talán már vár is ránk – szólalt meg ismét a ló. – No gyerünk, hadd nézzünk be egy kicsit a sárkány házigazdához.

Így szólt a ló. Mikor aztán vágtaába csapott, bizony a legény nem nagyon ért rá nézegetni, merre is haladnak. Csak azt hallotta, hogy füle mellett süvít a szél, a háromfejű ló lába alatt meg reng a föld. Így tartott ez egy ideig, s a legény csak arra eszmélt föl, hogy egy hegyen nagy, kormos várat lát maga előtt. A vár körül mindenfelé csupa számárkóró, bojtórján, csalán meg dudva sivárkodott, mint gizzel-gazzal teli parlagon. Odaértek ketten a nagy összevisszaságba, de a kormos várból egy hang sem hallatszott, s nem is mutatkozott senki.

– Úgy látszik, lesben akar bennünket bevárni a sárkány, hogy hátulról csapjon le ránk, s oldalunkba döfje a gyilokját – súgta a háromfejű a legénynek. – Hát csak várjon, amíg jólesik! Te csak állj készen a parittyával, kenyeres pajtás, s ha kell, ne sokat kérdezz, hanem cselekedj.

Azzal a háromfejű hátraszegte mind a három fejét, s úgy nekivágott a bozótosnak, mint aki se lát, se hall. Pedig hát csak azért szegte hátra a fejét, mert épp így akarta, a sárkány meg hadd

higgye, hogy rájött a bolondóra. Így ment a háromfejű, s a legénnyel együtt szinte beleveszett a magas bojtorjába. Ment és csapkodott a farkával, mintha másra se lenne gondja, mint hogy a legyeket elhajtja magáról.

– Nézd csak, ott valami nagy kotorék látszik a burjánban – súgta hirtelen a legény.

– Hát nem megmondtam, hogy hallgass! – mordult rá a háromfejű. – De most aztán fél kézzel a parittyát tartsd, a másikkal pedig teljes erődből kapaszkodj meg a sörényemben.

Alighogy ezt kimondta, a kotorékból előugrott a háromfejű sárkány, ő is háromfejű lovon ült. Felszökött a sárkány, s elkiáltotta magát:

– A kotorékban pedig én vagyok! Itt temetem el a fejeteket!

Így szerette volna, mire azonban elkiáltotta magát, hol volt már akkor a legénnyel a háromfejű ló?! Nekiiramodott ötpatás lábain, s csak úgy morzsolta széjjel maga alatt a tövises bozótot. Amerre elhaladt, ott nem kellett a parlagot a gyomoktól felszántani. Körülszáguldotta a várat, a sárkány pedig a maga háromfejű lován utána! Kirántotta fene nagy kardját, s jaj lett volna a legénynek, ha a fejét éri, s jaj háromfejű lovának is, ha közelébe fér. Csakhogy a sárkány háromfejűjének mindössze egy patája volt a lábán, no meg a sárkány is kicsinyég nehezebb volt a legénynél, így hát minél tovább száguldtak, annál inkább lemaradt a sárkány, s annál inkább sarkantyúzta háromfejű lovát.

A legény háromfejűje már maga mögött hagyta a várat, a sárkány lova pedig még jórészt le se rázta magáról a kotorék szalmáját. A legény háromfejűje most kissé lelassított, s amikor a sárkány megint felbukkant a város mögött, újból nekiszökkent. Így futottak a város körül egész délig, s a legény háromfejűje egészen felszántotta a határt, amelyiken csupa vetés s három falu kenyérre valója volt. Mikor elérkezett a dél, a legény háromfejűje elindult a város felől, s egyenesen nekivágott a rétnek. A legény már megszólalt volna, hogy ne menjen arra, mert beleesik az iszapba, de elég volt neki, hogy egyszer már torkára forrasztották a szót. Hallgatott hát s várta, mi lesz. A háromfejű pedig úgy nekilendült, és úgy átvágott a rét iszapján, hogy csak úgy fröcskendezett a lába alatt. Alighogy átért a réten, épp akkor ért oda a sárkány.

A sárkány lova nekifeszült, ágaskodni kezdett a parton, de akkor az ura felbőszült, s úgy rásuhintott a kardjával, hogy a lónak nyomban kicsordult a vére. A háromfejű jól ismerte az urát meg a kardját, nekifutamodott s megindult a réten át. De ahogy megindult, hasig süllyedt az iszapba, s minél tovább jutott, annál nehezebben vonszolta ki magát belőle. A legény háromfejű lova pedig azalatt táncra perdült, s ugyancsak szökölt a túlsó parton. A nap már délre hágott, mire a sárkány is elérte a túlsó partot, de akkor a lova megbotlott, s nyakig merült az iszapba. A sárkány nagy üggyel-bajjal éppen csak elérte a partot, de akkor megbotlott ő is.

– Nyisszantsd le a bal fejed! – kiáltott a legény háromfejűje –, de őrizkedj attól az oldalától, amelyiken a kardja van, mert ahová a kardja odacsap, soha be nem heged a seb ottan.

A legénynek sem kellett kétszer mondani, máris suhintott egyet, s mielőtt a sárkány kivergődött volna a partra, leszelte a bal fejét. Hej, de felüvöltött erre a sárkány! Ahogy a rétről kiugrott, leomlott a part alatta. Akkor amúgy gyalogosan rávetette magát a legényre. Elöntötte a méreg a sárkányt, s be sem várta háromfejűjét.

– Ez kell nekünk! – nevette el magát a legény háromfejűje. – Hiszen nem azért futottunk, mert féltünk tőle, hanem azért, hogy kimerítsük a sárkányt is, meg a lovát is.

A sárkány rájuk rohant, de a legény háromfejűje csak szökölt egyet, s máris a másik oldalán termett. Arra az oldalra fordult a sárkány, de abban a szempillantásban keresztülgrott rajta a ló. De nemcsak arra jutott ideje a háromfejűnek, hogy a sárkánnyal szembeszálljon, hanem egy szempillantás alatt a rétnél termett, s a sárkány háromfejűje felé rúgott. Alighogy a sárkány háromfejűje kievickélt az iszapból, a legény lova tíz patájával máris három fején csókolta. Elfutotta a vér a sárkány szemét, s fene nagy kardjával úgy csapkodott, hogy az egész gyeget felszántotta, s ahová lesújtott, ott még a földből is vér fakadt. Nagy kardjával csak a szelet csapkodta, a legény lova meg hol félreugrott előle, hol átugrott rajta, míg végül is a sárkány egyszer csak abbahagyta a csapkodást, hogy letörölje homlokáról a verejtéket.

Ahogy a sárkány megmaradt két feje egyik homlokát feléjük fordította, a legény háromfejűje szikrákat fújt rá. Mikor a sárkány szemét telefújta szikrával, rákiáltott a legényre:

– Elő két parittyával! Add vissza a sárkánynak a köveit, de épp a szeme közepébe, hogy minden darab követ jól meglássa!

A legény már alig várta, hogy enyhítsen kissé a marka viszketésén. Alighogy az egyik bivalybőrparittyát megfeszítette, bizisten már a másiktól is repült a kő. Az első kő kiröppent a parittyából, a másik is, de kiröppent a sárkány két szeme is az üregéből. Mialatt a sárkány két szeméért üvöltött, a legény háromfejűje máris ott termeti a sárkány lovánál, s azzal üsd-vágd mindegyik homlokát, hadd lássa, a három közül melyik a legkeményebb. Megint visszaverte a sárkány lovát az iszapba, s azon nyomban a sárkányhoz szökkent:

– No, te híres sárkány – ingerkedett vele –, ha van kedved a napot megcsókolni, hát csak rajta, mert nemsokára úgyis elbúcsúzol a sugarától.

A sárkánynak amúgy is elég baja volt már, de mikor a legény háromfejűje gúnyolódni is kezdett vele, oda szaladt a rétre, hogy a lovát kihúzza. Húzta, húzta, de az egészen összezsugorlott, s három feje négyfelé kókadott.

– Hej, sárkányom, ha annyi sok év után telik az idődből, hát hagyd egyszer a lovadat az iszapban, mint ahogy engem is hagytál, s ne törődj vele, hogy nem tud majd átfutni rajta – csúfondároskodott a legény háromfejűje.

Több nem is kellett a sárkánynak. Ha már mást nem tudott levágni, lesújtott s egy csapásra lemetszette háromfejű lova valamennyi fejét. Megint rárohant a legényre, s egyre csapkodott a karddal, de ha a legény nem is tért volna ki előle, bizony akkor is gondoskodott volna róla a háromfejűje. Most is megint addig-addig szökölt körülötte a háromfejű, amíg a sárkány végül is megállt, hogy letörölje az izzadságát. A háromfejű csak erre várt, középső fejéből lángot lövellt a sárkány szeme közé, s rákiáltott a legényre:

– Add vissza neki a másik két követ is! Ne mondja, hogy adósok maradunk vele!

– Adom én, de a szeme közepébe, hogy jól meglássa! – kiáltott a legény, s nagyot rántott a parittyákon.

Ha nem is látták volna, mikor verték ki a sárkány két utolsó szemét, megtudták volna az üvöltéséről. Az bizony nem volt tréfa, mert egyszerre az egész vár belerengett, s a falak úgy omladoztak,

mintha túróból lettek volna. A sárkány most már nem is gondolt arra, hogy birokra keljen, hanem felugrott, s amúgy vakon rohanni kezdett a várba.

– Állj meg, zsarátnok is van még a számodra! – kiáltott utána a legény.

– Hadd fusson – nevette el magát erre a háromfejű –, a várban nem fúj a szél, s szép lassacskán könnyebben megsüthetjük majd a parázson.

Mikor a sárkány hallotta, mi jót ígérnek neki, még jobban futásnak eredt, de közben beleakadt a kardjába, és megvágta magát. Ahogy a vére kicsorrant, nagyot ordított, s eldobta a kardot. Ha vakon is, de elillant a leomlott várba és ott eltűnt.

A legény utána akart szaladni, de a háromfejű így szólt hozzá:

– Vedd csak föl a kardját, nem menekül előlünk, s nem is bújik el.

A legény szót fogadott, s így mentek most ketten, de a háromfejű úgy totyogott, lassan, akárcsak a kövér lúd. Így kapaszkodtak fel a romok közé, de ott a vár alapján kívül semmit sem találtak, csak az udvar közepén állt még egy mély kút.

– Engedd le a kútba a sárkány kardját – parancsolt a háromfejű a legényre.

Nem kérdezett a legény semmit, hanem úgy lett, ahogy a háromfejű meghagyta. Zsinóron szépen leengedte a mélybe a kardot, s az elmerült a vízben. Hanem alig telt bele egy kis idő, egyszer csak fölvetett valamit a víz, ugyan mit? – semmi mást, mint a sárkány kardját.

– Mit láatsz, milyen a víz? – kérdezte a háromfejű.

– Zavaros.

– Engedd le megint a kardot.

A legény engedelmeskedett, de egy idő múlva a víz megint felvetette a kardot.

– Mit láatsz, milyen a víz? – kérdezte a háromfejű.

– Zavaros.

– Engedd le megint a kardot.

A legény engedelmeskedett s figyelte, vajon felveti-e megint a víz a kardot? Várt egy darabig, s hát a víz megint zavarossá kezdett válni, de a kardot nem vetette fel.

– Mit láatsz, milyen a víz? – kérdezte a ló.

– Véres.

– No akkor többé nem veti fel a kardot, mert ez a sárkány vére.

– Ide bújt el a sárkány, a víz alá? – kapott észbe a legény.

– Ide bizony, de ha a föld alá bújik is, ezzel a karddal akkor is megtaláljuk. De most már vége neki is, meg annak az átkozott kardnak is, amit innen az urán kívül soha többé senki nem húz ki, hacsak olyan gyerek nem születik erre a világra, aki nem anyja tején, hanem száraz kenyéren és vízen cseperedik fel.

Így szólt a háromfejű ló, aztán kapálni kezdett a lábával, s addig abba se hagyta, amíg az egész mély kutat kővel be nem temette. Mikor annak rendje és módja szerint elvégzett mindent, így szólt a legényhez:

– No, hites jó testvér, most elvégezted, amit a gazdám rád hízott, mert tudd meg, hogy én annak a megkötözött embernek a lova vagyok, s az a rendje, hogy most te is megkapjad tőle, amit neked ígért.

Így szólt a legényhez, s még csak annyit mondott, hogy jól kapaszkodjék meg a sörényében. Mikor aztán elrugaszkodott a pusztá várból, úgy suhant át az erdőkön, mezőkön, hogy szinte a földet sem érte. A nap még le se nyugodott, hát a háromfejű ló már ott nyerített fel örömeiben a fa alatt, amelyikhez oda volt kötve az öregember. De nemcsak hogy felnyerített, hanem sírni kezdett mind a három fejével. Volt is min csodálkoznia a legénynek, mikor hallotta, hogy a ló úgy zokog, akárha igazi ember volna, s így szól a megkötözött emberhez:

– Hej, gazdám, édes gazdám, az én vérem ugyancsak kiszívták a piócák a rét iszapjában, de milyen nehéz lehetett neked annyi sok évig fagyban, tűző napsugárban? Hiszen egészen belepett a moha!

Úgy siránkozott, mint sirató asszony a halott mellett, mire megszólalt az öregember:

– Ne siránkozz most, ha volt erős szíved hozzá, hogy elviseld a rét mocsarát. Egy a fontos, hogy nem teltek minket fekete földbe, s a fű nem nőtt be bennünket. De majd mi tesszük őket oda! Hát csak nem kezdünk gyáván jajgatni, most, amikor visszanyertük az életünket!

Így beszélt a ló, meg a gazdája, a legény meg csak hallgatta. Látta, hogy nagy számadásba keveredett, de semmit sem mert

kérdezni, mert jól eszébe véste, amit az öregember mondott neki. S most sem ártotta volna bele magát a beszélgetésbe, ha az öregember hozzá nem fordul.

– Hát te, legény, mit szólsz? Csak nem fáradtál el, vagy már megbántad a dolgot?

– Ugyan, hogy tenném én akár az egyiket, akár a másikat, ha az én jövődöbelimről eddig csak beszéd hangzott el, de biz még a haja szálát se láttam! Hiszen az én dolgom még el se kezdődött. – Így a legény, de egy szuszra.

Az öregember egy cseppet sem takargatta, hogy tetszik neki ez a beszéd, de még egyszer próbára akarta tenni a legényt és megkérdezte:

– Aztán még most is hiszel-e nekem?

– Te is bajban, én is bajban – vágta rá a legény, mint valami vén bölcs –, s ha oda süllyedtél volna is, hogy bajba jutott ember bőréből szíjat hasíts, az is tisztességedre válnék, de akkor is úgy hiszek neked, mint tulajdon édesapámnak.

Ha az öregember eddig sem leplezte, hogy kedvére való a legény beszéde, hát most már nyíltan is megmondta.

– Hát, fiam, ha mindvégig ilyen leszel, akkor megérdemelted azt a lányt, akit keresel, de csak te egyedül, senki más ezen a világon.

Így szólt az öreg, s hogy ezt a legény hallotta, más nem is kellett neki. Akár tűzbe, akár vízbe küldheted, megy az, mint az eleven parázs, csak hogy a lányhoz jusson. S meg is mondta az öregnek, hogy akár tüstént elindulna. Így ő, s bizony nem másként az öregember sem, csak hát azt magyarázta, még nincs itt az ideje. Ott, ahol a lány van, tudnak arról, mi történt a sárkánnyal, s most ők is várják az almát. No, hát csak hadd várják. De jobb, ha meglepik őket.

– Én meg addig szólok majd veled néhány szót a lányról, mert jól tudom, kíváncsi vagy rá, s bizonyosan kérdeznél is felőle, ha meg nem tiltottam volna a kérdezősködést – mondta az öreg a legénynek, de olyan szépen mondta, mint amikor az édesapa beszélget egyetlen fiával.

S az öregember nem is hazudott. Mikor a legény meghallotta, hogy az ő kedveséről lesz szó, csupa füllé vált. S hogy aztán az öreg

mesélni kezdett, azon is meglátszott: minden szó, amit a lányról mond, jólesik neki.

– Fiam – kezdte az öreg –, mindjárt az elején tudtadra adom, a te jövődöbelid nem más, mint az én egyetlen lányom.

– Mit mond? – kiáltott fel a legény, s majd hogy szavát nem vesztette ámulatában.

– Azt, amit hallottál – felelte az öreg, s ha az imént a háromfejű fakadt sírva, bizony most neki kezdtek a könnyei omlani. – Igen, fiam, az én egyetlen lányom, de te még sohasem láttad, bizony mondom neked, én is csak egyetlenegyszer láttam, soha többé!

A legény meg csak úgy leste az öreg szájából a szavakat, s az szép sorjában el is mesélt mindent. Nem olyan akármilyen öregember ám ő, hanem király. Olyan hosszú és széles volt az ő királysága, hogy madár nem repülte át egy álló hétig sem. Az egyik gyepű itt van a sárkány udvara alatt, a másikat ne is kérdezd. Itt élt ő szépen az udvarával, s ha egészség volt, bizony a bajnak hírét sem ismerték. De hát senki még csak nem is álmodta, milyen nagy baj leselkedett éppen fölöttük! Valamikor itt nem volt király, de hát úgy történt, hogy az ő dédapja lett az első király. Ebből még nem is származott volna baj senkire, mert hát ez a dédapa is ember volt tetőtől talpig, csak ott volt a baj, hogy egy különös kardhoz jutott.

Épp erre valahol, ezekben a nagy erdőkben, holmi átkozott vén boszorkányok egyszer lesből elfogtak egy jó tündért. Az a dédapó épp akkor pásztorkodott errefelé, s mikor meghallotta a tündér segélykiáltásait, nem sokat gondolkozott, hanem odafutott. Akkor se gondolta meg magát, hogy meglátta azokat a szörnyű boszorkányokat, pedig annyian voltak, mint mezőn a varjak. Közelebb nyomakodott, hogy kiszabadítsa a tündért, de bizony ő is bajba került volna, ha egész falka pulikutya nincsen vele. Mindaddig nem is tudta, hogy a boszorkányok semmitől sem félnek jobban, mint a juhászkutyáktól, de mikor a banyák őt is püfölni kezdték, előrohantak a kutyái, s rávetették magukat a boszorkányokra. Mikor aztán a kutyák széjjeltépték az első boszorkányt, a többiek úgy szétrebbentek, mint a varjak. Így aztán a dédnagyapa kiszabadította a jó tündért.

Nem kívánt ezért dédnagyapó semmit a tündértől, de másnap betoppant hozzá a tündér s azt mondta, olyan ajándékot hozott,

amilyet még senki sem kapott. S mit adott neki? Egy kardot, amelyik olyan sebet vág, ami soha többé be nem gyógyul.

– Csak nem azt, amelyikkel a sárkányt elpusztítottuk? – szaladt ki a szó a legény száján.

– De bizony épp azt – hagyta rá az öreg király.

S elmesélte, hogy mi történt tovább. Dédapjának csak egyet kellett erős esküvel megígérnie, mégpedig azt, hogy azzal a karddal soha semmiféle igazságtalanságot el nem követ, sem ő, sem pedig senki más az ő nemzetségéből.

– Hát mindaddig, amíg így lesz – intette a tündér –, a nemzetségedből senki, sem ettől a kardtól, sem bárki kezétől el nem pusziul.

Így került ez a kard a dédnagypapa nemzetségének birtokába, s azok békések is voltak, s békés a kard is, de csak addig, amíg a sárkány tudomást nem szerzett róla. Ám hogy megtudta, se éjjele, se nappala nem volt többé, egyre azon töprengett, hogyan juthatna ahhoz a kardhoz. De hogy is juthatott volna hozzá, hiszen elegendő lett volna, ha csak megérinti, s az öreg király csak suhint vele egyet, s máris olyan sebet kap a sárkány, amelyik soha be nem gyógyul. Nem mert a kardhoz nyúlni, de nem is tudott békén maradni.

S nem is nyugodott addig, amíg meg nem találta a módját, hogy megszerezze a kardot. Volt a boszorkányok között egy hites jó nővére, s hogy elpanaszolta neki bánatát, az nyomban talált orvosságot a bajára. Álmodat bocsátott a királyra, s minden élő lélekre körülötte, úgyhogy a sárkánynak a kisujját se kellett mozdítania, máris övé volt a kard. Kezébe kapta, s úgy ugrált széles jókedvében, de azzal is betelt, és így szólt a boszorkányhoz:

– Hát ez könnyen ment, hites jó nővérem, de tudd meg, nem hagynak azok engem békén, mihelyt fölébrednek álmukból. Én nem juthatok a fejükhöz, de az enyémet tarisznyában fogom hordani, amíg csak élnek.

Így szólt a sárkány, mire a boszorkány ezzel vigasztalta:

– Ha meg tudtam őket kurtítani egyik végről, meg tudom talán a másiktól is. Ha te félted a bőrdet, félttem én is az enyémet. Senki őket el nem tudja pusztítani, amíg emberek, de csak addig maradnak azok, amíg nekem tetszik.

Épp akkor mondta ezt a sárkánynak, amikor a királyné ébredezni kezdett. Az pedig épp teherben volt, s talán ezért serkent fel elsőnek álmából. Amint meghallotta, mit beszél a boszorkány, mindjárt tudta, hogy őt meg a királyt elvarázsolják valamivé. A királynénak nem sok ideje volt gondolkodnia. A boszorkány épp akkor kapta fel a karját, hogy megloccsolja a királyt s kimondja, mivé változzék, amikor a királyné felszökkent helyéből, s átölelte a királyt, hogy így óvja meg a varázslattól.

De a boszorkány csak elnevette magát erre és odakiáltott:

– No, éppen jókor! Öleld csak, öleld, fogod még ölelni eleget! Legyen belőled vadalmafa, s ágaid meg gyökereid fonják csak körül az uradat, hogy mozdulni se tudjon többé. Ne legyen szabadulástok mindaddig, amíg nem akad valaki, aki a vadalmafát gyökerestül ki nem tépi a földből, de úgy ám, hogy a földet se ne ássák, se le ne omoljon, s víz alá ne mossa.

Ahogy a boszorkány mondta, úgy is történt. A királyné abban a pillanatban vadalmafává változott, ágai, meg gyökerei úgy körülfonták a királyt, hogy többé mozdulni se tudott. Akkor a király is felriadt álmából s látta, mi történt.

– No tessék, felséges király, most csak várjad, amíg megesik rajtad valakinek a szíve, s lenyesi rólad a gyökereket, amelyek átölelnek – csúfondároskodott a boszorkány, s elment a sárkánnyal.

Hát bizony ezt jól kieszelték. Ha netán valaki a gyökereket átmetszi, nem is tudta volna, hogy ezzel a királynét öli meg, a király pedig annyira szerette a feleségét, hogy elfonnyadt volna bánatában.

– Tyű, micsoda bajt okozhattam volna! – ijedt meg a legény, mikor ezt hallotta.

– Azért kell először mindent alaposan megnézni, s ha teheted, bizony meg is kérdezni – tanácsolta a király, s aztán tovább mondta, mi hogyan történt.

Mivel a királyné épp teherben volt, amikor vadalmafává varázsták, hamarosan meg is termett rajta az első vadalma. De amint ez az első alma megérett, mindjárt föl is hasadt, s egy olyan gyönyörűséges szép leány esett ki belőle, amilyent még az édesanyja sem mert volna remélni. Olyan szép volt, hogy nem akadt párja, de a legeslegszebb az aranyhaja volt rajta.

– Mit nem mond? Még aranyhaja is van? Az én kedvesemnek? – kezdett örömeiben ugrándozni a legény.

– Bizony, a te kedvesednek, mert most már tudod, hogy az én lányomat nem anya szülte, hanem ez a vadalmafa termette.

– Inkább a két karom száradna le, semhogy ezt az almafát kivágjam – mondta erre a legény, s ölelni, csókolni kezdte a fát, ahol érte.

Jólesett ez az öreg királynak, s könnyű szívvel mondta tovább, mi hogyan történt. A boszorkány tudta, hogy a királyné viselő, s ugyancsak leste, mi lesz a gyümölcscsel. S ahogy az aranyhajú kislány kihullott az almából, odaszaladt a boszorkány, mert az volt a szándéka, hogy pihés szarkafiókává varázsolja. Hej, de amikor látta, hogy aranyhaja úgy ragyog, akár a napsugár, elfelejtette, mit kíván a sárkány szíve, s tulajdon édes gyermekei jutottak eszébe. Igazi boszorkány volt, de még benne is anyaszív dobogott, igaz, hogy nem más gyermekéért, hanem a sajátjáért. Tüstént átvillant a fején, hogyan megörülnek majd a gyermekei, ha elviszi nekik ezt az aranyhajú kislányt. Az ő gyerekei mély, sötét pincében éltek. Ha felragyog előttük ez az aranyhaj, amely olyan volt, mint a napsugár, nem kell többé sötétben kujtorogniuk, mint a vakondoknak. Mindjárt el is vitte hát a kislányt, a sárkánynak meg azt hazudta, hogy bagollyá varázsolta.

Elvitte hát a kisgyermeket, a király meg a királyné pedig ott maradt összeölelkezve, hogy magzatukat gyászolják, és beteljen szomorú sorsuk. Hogy a kíséretével mi történt, azt maga a király se tudta. Volt a királynak három háromfejű lova, három édestestvér. A sárkány azokat is el akarta vinni, keltő nem is ellenkezett, de a harmadik, amelyiken a király lovagolt, nem adta meg magát. A sárkány nem sokat teketóriázott vele, hanem beledobta a rét iszapjába, hogy olt rohadjon el. Csakhogy a sárkány nem tudta, hogy a háromfejű lónak van menekvése, ha kellő eleséghez jut, s régi bort iszik rája, amiből szükség esetére szerte az országban elástak a földbe.

A király mindezt elmesélte a legénynek s még hozzátette: – Most már eleget hallottál, édes fiam. Tudod, kicsoda a jövődöbelid, s hogy hol fogod megtalálni, tán azt is tudod.

– Ugyan hol keresném másutt, mint. a boszorkány tanyáján? Csak ott és sehol másutt a világon, de tüstént! – kiáltott föl a legény, s már fordult is, hogy felpattanjon a háromfejűre.

Indult volna menten, de az öreg király elnevette magát, s tréfásan korholni kezdte.

– No lám, csak a lány jár a legény eszébe, s megfeledkezik az egész világról. Hát már elfelejtetted, mit mondtam? A boszorkány vár rád mostan, neked pedig meg kell lepned.

Hát biz ez igaz... A legény megfricskázta a fejét, de máshová is fricskázott egyet.

– Meg kell találni a módját, hogyan szabadítsalak meg benneteket – szólt a királyhoz, s nagyon elröstellte magát, hogy ez hamarabb nem jutott eszébe.

– Hozd csak el először a gyermekemet. Addig úgyse kezdhetsz velünk semmihez, amíg nem tudod, hogyan szabadíts meg minket, s bizisten, most éppenséggel én se tudnék tanácsolni semmit.

Ha már így van, a legény megint csak előhozakodott az ő dolgával, s azt mondta, szívesen elindul a lányért. Láta az öreg király, hogy a legény nem fér már a bőrébe, intett hát a háromfejűnek, hogy vigye. No de nem azért intett, hogy azon nyomban a boszorkányhoz vigye, hanem utasította a háromfejűt, hogy ide-oda barangoljon a legénnyel az erdőben mindaddig, amíg a kellő idő el nem érkezik.

– Te csak fogadj szót a háromfejűnek, s meg ne vadulj idő előtt – figyelmeztette a legényt.

Elment hát a legény a háromfejűn, s repült is volna, ha tudja, merre kell menni. A háromfejű meg csak lassacskán poroszkált, s egy-egy kicsit el is nyújtózott itt-ott a jó kövér fűben. A legény a szája szélét harapdálta, olyan türelmetlen volt már, s mikor leszállt az első este, majdhogy sírva nem fakadt, annyira nehezére esett a várakozás.

– Mihez kezdjek én így, ölbe telt kézzel? – állt a háromfejű ló elé.

Mire az:

– Vegyél elő egy kis kenyeret a tarisznyából, morzsold össze, s etesd a madarakat.

Mi mást tegyen a legény, hát ezt fogja cselekedni. Ez is jobb, mint hogy hiába törje a fejét, s legalább az erdei madarakkal is jót tesz. S

ahogy ezen az estén cselekedett, úgy tett mindaddig, amíg a háromfejű ló igazából meg nem indult. Amíg a háromfejű ide-oda ténfergett az erdőben, azalatt bizony még a csiga is hamarabb célhoz érhetett volna, de mikor most aztán ügetésbe csapott, a legénynek nem maradt ideje arra, hogy megszámolja, hány erdő, hány folyóvíz fölött száguldtak el egy lélegzetre. Így röpültek egész alkonyaiig, s mikor már a hold is feltűnt, hát ott voltak egy nagy hegy tövében, Látszott, hogy azon a hegyen valamikor erős vár állt, de most már csak csupa üszők, rom maradt belőle.

– Ez volt a mi királyunk vára – mondta a háromfejű. – A sárkány ereje gyújtotta föl s rontotta le.

Ezt mondta, egy szóval se többet, s máris kapálni kezdett a patáival. De úgy nekilátott, hogy nem sok időbe telt, s máris egy mély pince tárult eléjük. Ebben a pincében semmi sem volt, csak por, meg pókháló, de az aztán rengeteg. Elcsodálkozott a legény, s éppen meg akarta kérdezni, ugyan mit keresnek az elhagyott, sötét falak között, de abban a pillanatban nagyot fűjt a háromfejű. Ahogy a port és a pókhálót szertefújta, az egyik szögletből nehéz vasajtó bukkant elő, hét lakattal lezárva, de mindegyik lakat akkora, mint egy emberfej. Akármilyen nagyok is voltak, a háromfejű egyiket a másik után törte le a fogával, s a kukoricaszemnél is könnyebben szétmorzsolta. Az ajtó mögött egy kis kamrára akadtak, s benne hét aranyhordóra.

– Fogd ezeket s őrizd, mint a szemed világát. Nem azért, mert aranyból vannak, hanem azért, mert a mieink, s csak ezekben tudod vinni a borunkat – mondta a háromfejű a legénynek.

Engedelmeskedett a legény, s nem kérdezett semmit. Nem volt kedve a beszélgetéshez, s még a háromfejűt is siettette volna, csak tudja, hogy mindennek van értelme. Fogta a hordókat, s belerakta őket a bivalybőrökbe, amelyek parittyául szolgáltak, aztán a háromfejű tovább vitte.

Szélvésznel is gyorsabban száguldtak, s csak éjfél előtt álltak meg egy nagy, de elhagyott szőlőben. Látszott, hogy valamikor termő szőlő lehetett – állj meg s nézz körül, de hát hosszú évek során az emberi kéznek még a nyoma is eltűnt innen.

– Innen veszünk bort a hordóinkba – mondta a háromfejű, mikor oda értek.

Így szólt, de mikor a legény ezt a beszédet hallotta, bizony erősen berzenkedni kezdett.

– Ha mindenütt ennyit várunk, hites jó testvérem, az én kedvesem bizony már ősz haját fonja, mire megérkezünk hozzá.

– Ne gondold, hogy ide jöttünk volna, ha nem muszáj! – felelte erre a háromfejű.

A legény elröstellte magát, s nem zúgolódott többé, hanem szépen megkérdezte, mit kell tennie.

– Fogd a kardot, s metszd meg a szőlőt.

Nem kellett kétszer mondani a legénynek. Megragadta a kardot, s már ott is volt a szőlőtőnél, de hogy az első megmetszette, láng csapott ki a tövéből.

– Hát ez mi? Csak nem viszel bajba? – hőkölt vissza a legény, s a ló elé állott.

– No ezt eltaláltad, hát még mit nem gondolsz rólam?! – nevette el magát a ló mind a három fejével. – Mit félnél ettől, ha a sárkánytól nem féltél? Egyet se félj, ez csak lángol, de nem éget.

S elmondta a legénynek, hogy ez a király szőlőskertje, amely minden hét esztendőben terem. Most szüretelik le az első termést, mert a szőlő nem termett azóta, mióta a királlyal az a nagy baj esett. De nem is teremhetett, mert csakis az ő keze metszhette meg ezt a szőlőskertet, de a legénynek most hét szőlőszemet kell leszednie, ha a fene fenét eszik is!

Ha a legény az imént visszahőkölt is a láng elől, most úgy érezte, nem rettenne meg magától az eleven ördögtől sem!

– S ugyan miféle szörnyűség történhetnék velem? – nevette el magát.

– Hej, édes gazdám, ha tudnád, amit nem tudsz, nem nevetnél ilyen könnyen. Látod-e, hogy ott mi fehérük?

A legény odapillantott s most látta, hogy körös-körül a szőlőben embercsontok hevernek. Látta, de nem sokra vette, hanem csak úgy félvállról odavetette:

– Látom, embercsontok – no és aztán?!

– Hát csak annyit mondok, sehol másutt könnyebben nem veszi el az ember a fejét, mint itt. Ezt a szőlőt az éjféli darazsak őrzik. Ahány szőlőszem, annyi darázs. Minden éjfélkor ide szállnak, s mihelyt valamelyik nem találja a szőlőszemet, amelyikre le szokott

szállni, mindjárt tudja, hogy azt nem a király keze szedte le. Akkor a nyomába szállnak az illetőnek s ha megtalálják, aki a király szőlőjét megdézsmálta, csontig rágják a húsát.

– Így kerültek ide ezek a csontok?

– Ugyan hogy találtad ki? – nevette el magát a háromfejű.

Bizony erre elkomolyodott a fiú s megkérdezte, így hogyan bír majd ő szőlőt szedni?

– Csak ha olyan madár akad, amelyik a nyomot szétturkálja, mert így a darazsak nem érnek utol.

Amint ezt a háromfejű kimondta, a legénynek az fordult meg a fejében, hogy ő napokig etette a madarakat.

– Talán eszébe jut valamelyiknek a jótetem – említette a háromfejűnek, s több időt nem is vesztegetett a beszélgetésre, hanem nekilátott a metszésnek.

Jóformán még ki se mondta a gondolatát, máris leszállt a szőlőbe egy pacsirta. S ahogy a legény lépkedett, mögötte ugrált a madár, s szétturkálta a lába nyomát. Így aztán szerencsésen megmetszette az egész szőlőt, s már-már megkérdezte a háromfejűt, ugyan miképp várják meg a hét esztendő, amíg a szőlő beérik. Épp meg akarta kérdezni, de elnevette magát erre a háromfejű, s csak úgy tréfásan oda szólt:

– Ó, hites jó testvérem, ha van szeme az embernek, minek kérdezze azt, amit láthat?

A legény már hozzászokott az efféle beszélgetéshez, s nyomban körülnézett. Hát bizony volt is mit látnia – a szőlő kisarjadzott, s minden szőlőtövön fürtök bújtak meg, mint kiscsibék a kotlós körül.

– De hiszen elmúlt már itt hétszer hét esztendő, mert minden egyes barázda egy teljes esztendő. Ne kérdezz semmit, hanem szedd le a hét legszebb szemet, s ülj fel a hátamra, de rögtön s meneküljünk, amíg még itt a pacsirta.

Így is történt. A legény leszedte a hét legszebb szemet, s felült a háromfejű hálára, de alighogy elindultak, csak úgy rengett már a föld a távolban.

– Éjfél, itt vannak a darazsak! – súgta a háromfejű. – A pacsirta a nyomunkban jön, te pedig ne nézz hátra, hanem kapaszkodj meg jól a sörényemben.

Mikor aztán a háromfejű nekirugaszkodott hatalmas patáival, nem is történt más, csak még a sziklákat is fölszántotta, amerre futott. Futott, futott, de egész hajnalig rengett nyomukban a föld, olyan töméntelen sok darázs zúgott a távolban. Úgy zúgtak, hogy semmit sem lehetett tőlük hallani, de mikor a hajnal fölvirradt, egyszer csak hallja a legény, hogy a pacsirta ott énekel a feje fölött.

– No, neki jár a köszönet, különben már száradnának a csontjaid
– szolt a háromfejű a legényhez, s befordult az erdőbe, hogy kissé kifújja magát.

Aztán szolt a legénynek, hogy mialatt ő kifújja magát, minden egyes aranyhordóba egy szem szőlőt préseljen. Szót fogadott a legény, s mialatt kinyomta a szőlőt, volt is min csodálkoznia, mert minden egyes szőlőszemből annyi levet préselt ki, hogy alig fért a hordóba. Mikor valamennyi hordót megtöltötte, azt mondta a háromfejű, jól dugaszolja le őket, aztán ő is feküdjék le és aludjék egyet. Így is történt, s most mind a ketten jót aludtak a másik hajnalig.

A háromfejű kelt föl elsőnek, a legényt is felébresztette, s szépen rendre elmondta neki, mit csináljon a borral. Elmagyarázta, hogy most sehová máshová nem mennek, hanem egyenesen a boszorkányhoz. Töméntelen sok gyerekével együtt egészen lent a hetedik pincében lakik, s ott tartja a legény jövődöbelijét is. A legény ennek hallatára többet bizony semmit sem kérdezett, s egyszeriben a háromfejű hátára pattant. Az sem szolt egy szót se, hanem teljes erőből nekigyürkőzött az útnak. S igazából még neki sem iramodott, máris egy újabb omladékhoz érkeztek. Nem akadt ott egyetlen valamirevaló cserép vagy kődarab, ami csorba ne lett volna, s mindent sűrűn benőtt a bozót, mintha csak kígyók költenék ott tojásaikat. Mikor kissé mélyebbre igyekeztek a sűrűben, a legény csak egy öreg kéményt látott. Az is annyira féloldalra billent, mintha minden pillanatban le akarna dőlni.

A háromfejű itt meglassította lépteit, s úgy tapogatta a földet, mint valami macska. Odament a kéményhez, s fülébe súgta a legénynek:

– Most szállj le a hátamról, s ha a szívedben bízol, maradj itt és várj. Ahogy kivárod, úgy fordul sorsunk.

Ezt mondta és semmi többet, a legény pedig meg se mukkant, csak levette válláról az egyik bivalybőrt a hordóval, kardot rántott, s

odaállt a kémény mellé. A háromfejűnek ez elég volt. A kémény fölé hajolt, de mind a három fejével, s nagyot fújt bele, mind a hat orrcimpájával. Ahogy belefújt, mindjárt el is futott a legsűrűbb bozótba. De jóformán még bele se fújt, hát a kéményből a boszorkány valamennyi gyereke előszállott.

A legénynek bizony égnek meredt minden hajaszála ijedtében. Nem tréfadolog a háromfejű ereje; mikor csak egyet fújt, a boszorkány gyerekei mind kirepültek a kéményen, még a hetedik pincéből is. De milyen iszonyatos erő lakozik ott, ha még a háromfejű is lélekszakadva elfutott előle? Bizony a legény akaratlanul is körülnézett, hadd lássa, hol húzhatná meg magát, de nyomban az aranyhajú lány is eszébe jutott. S egyszeriben megkeményítette a szívét, markával a kardra csapott, és így szólt magában: „Hát legyen, ami lesz! Ha máris menekülni szeretnél, akkor ugyan mért jöttél ide?”

Így korholta saját magát, s bizony, még jobban feleszmélt. Nincs itt senki, csak az emberi hang, s a legénynek mindjárt megkönnyebbült a szíve, mintha nem lenne egyedül. De ahogy van, úgy van, most már nem volt idő a gondolkodásra meg fecsegésre. A romok egyszer csak megrendültek, a föld megnyílt alattuk, mégpedig éppen a legény előtt. S ugyan ki más ugrott elő onnan, mint a boszorkány, a sárkány hites jó testvére! Kiugrott, de nem gyalogosan, hanem egy háromfejű ló hátán, de olyanén, amelyiknek mindegyik lábán hét pata volt.

– S én már azt gondoltam, nem kapok vendéget – visított, hogy megpillantotta a legényt. – No de hol a lovad? Elbújt, ugye, s akkor jön hozzám, amikor nem a tündéri mesterségek ideje van. Hát téged hagyott itt ellenem, téged, ilyen emberi macskakölyköt?

Visított a banya, a legény meg egy szót se szólt, csak nézte, mihez kezd a boszorkány. Amíg csak visított, azt el lehetett viselni valamiképpen, de egyszer csak beledöfte a sarkát a háromfejű oldalába, s megrázta a haját. Bizisten efféle tréfára nem vágyott a legény. Mert nem olyan haj volt ám az, amilyent közönséges fehérszemély hord a fején. Amerre a sárkány választott nővére végighúzta haját a földön, ott barázdák támadtak, de olyan mélyek, hogy az ember kitörhette a nyakát bennük. Ahová lesújtott a hajával, a kő is diribdarabra tört.

Ahogy ezt szemrevette a legény, bizony senkinek sem kellett eszébe juttatnia, mit mondott neki a háromfejű. Kitépte a hordó csapját, s mielőtt valaki még tapsolhatott volna egyet, máris megmártotta kardját a borban. Még gyorsabban bedugaszolta az aranyhordót, s tüstént szembefordult a boszorkánnyal. Rá akart rohanni, de az még inkább őrá. A legény gyalogosan, a boszorkány háromfejű lován, s ráadásul milyen lovon! Felágaskodott az a legény fölé, le akarta tiporni, hogy fogaival leszakítsa a fejét, a boszorkány meg rettentő hajával ostromozta, de a legény bal karjában a bivalybőrt tartotta, benne az aranyhordóval, jobbjaival meg a kardot forgatta. Iszonyatos ám a boszorkány haja, borzalmasak háromfejű lovának patái, de ahová a legény odacsapott a kardjával, ott tűz égetett. Nem hiába mártotta meg a kardját olyan borban, amilyen a szőlőtőke lángján termett. Megégette a legény kissé őket, de ahol őt érte a boszorkány haja, ahol a háromfejű foga meghorzsolta, eleven hús szakadt le ott róla.

A nap igazán még fel sem sütött, s a legényt már előntötte a véres, habos verejték. A szíve majd kiugrott kínjában, de mikor megérezte a boszorkány meg háromfejű lovának égett szagát, megint magához tért kissé. Azok tépték, marcangolták, ő meg őket sütögette, égette a kardjával, s így ment ez addig, amíg egyszer csak délre fordult az idő. Mikor már küszöbön volt a dél, a legény egyszerre csak lova kiabálását hallotta:

– Nem félsz, hites jó testvérem?

– S ha félnék, akkor se engednék a szülő édesanyámnak sem! – kiáltott vissza a legény.

– Ne is félj, mert itt van már a dél, s a kéményen át még a hetedik pincébe is besüt a nap.

Mikor ezt odakiáltotta a legény háromfejű lova, felvisített a boszorkány s megfordult, hogy lássa a nap állását. Semmitől a világon nem félt jobban, mint attól, hogy a nap sugara a kéményen át besüt a hetedik pincébe, ahol az aranyhajú lány is volt. Mihelyt a napsugár beleütközött az aranyhajba, úgy felragyogott az, hogy attól megvakult volna a boszorkány is meg valamennyi gyereke. Ezért minden délben odalenn kellett kuksolnia a pincében, hogy hátát a kémény nyílásának vesse. Felpillantott most a napra, a legénynek meg egyéb se kellett. Ahogy a boszorkány elfordult volna tőle,

kirántotta a hordó csapját, s ugyancsak locsolni kezdte a boszorkányt a tüzes borral.

Igazából még meg sem locsolta, a boszorkány még meg se fordult, amikor a távolból már fölzügtak a darazsak, de olyan erővel, hogy az egész föld csak úgy rengett. A nap már elérte a kémény egyik sarkát, de még nem volt egészen fölötte, úgyhogy a boszorkány még letéphetett volna egy-két darab húst a legényről. S meg is tette volna örömet, de hogy meghallotta a darazsak zúgását, bizony csak felvisített, azzal fejest ugrott a kéménybe. Eltűnt a boszorkány, de a darazsak azért még elkapták a sarkát, háromfejű lovának meg félig lerágták hátsó patáit.

Alighogy a boszorkány eltűnt a kéményben, máris ott termett a legény háromfejű lova.

– Látod-e, milyen jól megszimatozzák az éjféli darazsak a király szőlejének még a borát is, mihelyt nincs a mi aranyhordónkban? – nevetett a legényre.

Nevetett a háromfejű, de a legénynek nem volt nagy kedve a nevetésre, hiszen egészen elborították a sebek. No de erre is tudott orvosságot a háromfejű. Nem szundikált ő a bozótosban, hanem mindenféle fűvet keresgért, amiket csak ő ismert. Mindjárt be is gyógyította velük a legény sebeit, s azok úgy eltűntek, mintha soha nem is lettek volna.

– Hej, testvér, csak nem fogjuk most a darazsakat nézegetni, inkább eredj az első pincébe – emlékeztette most a legényt.

De nem is kellett emlékeztetni. A legény előhúzza a bivalybőrből a hordót, s leugrott a sötétbe, azon a nyíláson át, amit a boszorkány ütött. Az első pincébe esett, de az égvilágon semmit se látott. Olyan sötét volt, hogy baltával lehetett volna vágni, A sötétség se tréfa dolog, ha az ember efféle boszorkány pincéjébe esik, de szélvész is fújt, tüskék és csalánok ostromozták mindenfelől, akárcsak tüzes bögölyök csipdesték volna. A legény jóformán még levegőhöz sem jutott, s a bőre már egészen föl volt marva. De még magához sem tért, máris első dolga volt, hogy a hordóról levegye a csapot, földhöz vágja és elkiáltja magát:

– Ide, ide, éjféli darazsak!

Alighogy ezt kimondta, a hordóból láng csapott elő: Mihelyt a láng fénye elárasztotta a pincét, az egész rengeteg csudabogár

bemenekült a hordóba. Mindannyian a boszorkány szolgálói voltak s jól tudták, mi vár rájuk, ha az éjféli darazsak bezúdulnak, de tudták azt is, hogy a darazsak csupán a király hordójában nem nyúlnak hozzájuk. Ebben a pillanatban a pincében kivilágosodott, a legény fogta a hordót, s nagy nehezen kikapaszkodott a háromfejűhöz. Az már várt rá a füvekkel, mint az előbb, begyógyította sebeit, s a legény megint olyan ép és egészséges lett, mintha a bőrét egyáltalán föl sem marták volna.

Most aztán a háromfejűn ellovagolt az erdőbe, s olyan édesen aludt, hogy hajnalig meg se moccan. De mihelyt felvirradt a hajnal, ők ketten már megint a kéménynél termettek, s a háromfejű megint kifújta a pincéből a boszorkány valamennyi gyerekét. Alighogy kiszálltak, s a ló elszaladt, máris jött a boszorkány. Áttörte a földet, de most se nem visított, se nem szólt, hanem egyenesen neki a legénynek. Nekitámadt, de ő is, meg a lova is kótyagos volt, a legény pedig megint csak bemártotta kardját a hordóba. Így kitartott délig, habár a boszorkány, meg háromfejű lova ugyancsak összeszabdalták. Hogy a legény háromfejűje megint elkiáltotta magát:

– Nem félsz, hites jó testvérem? – a boszorkány most már nem nézte, a nap állását.

Futott menten a kéménybe, de a darazsak megint elkapták. A legény most már nem is várt a lovára, hanem máris ugrott a második pincébe. Ahogy lehuppant, töméntelen sok bagoly támadt rája. Úgy ellepték, mintha jeges felhő rázta volna meg magát, s egyre a szemét csapkodták. S már-már ki is verték volna, de a legény kiütötte a második aranyhordó csapját s elkiáltotta magát:

– Ide, ide, éjféli darazsak!

A darazsak a kiáltást még meg sem hallották, de a baglyok már az aranyhordóba belebújtak mind egy szálig. A háromfejű most kihúzta a legényt, sebeit begyógyította, aztán megint bementek az erdőbe, és jól kialudták magukat.

A legény harmadik reggel is már korán nekikezdett, verekedett a boszorkánnyal, de az most még kótyagosabb volt és még dühösebb. Lehetett ám olyan dühös, amilyen csak akart, de a legényt fel nem döntötte. Délben elszaladt, hogy a hátával eltakarja a kéménynyílást,

de ha a napot meg is akadályozta abban, hogy fénye felragyogjon a lány aranyhaján, a darazsak elől nem menekült.

A legény az üres hordóval a harmadik pincébe is lement. Itt is szép fogadtatásban volt része. Egyik tuskó a másikat érte, s mindegyiken százával az összetekeredett kígyók. Ha csak kicsit késik, aligha tudta volna kivenni a hordó csapját, mért a kígyók egészen rátekeredtek. De a keze még szabadon volt, és a hordót eldobhatta. Mikor pedig szólította az éjféli darazsakat, nem győzött csodálkozni, hogy azok a hatalmas nagy kígyók hogyan fértek mindannyian abba a kicsi aranyhordóba. Úgy eltűntek, mintha szélvész ragadta volna el őket.

S most a legény a negyedik napot is úgy töltötte a boszorkánnyal, mint előbb, csak éppen a vén banya a hajával egészen összeszabdalta a combját, meg a fele hátát, de a legény kitartott délig. Mikor negyednapra leszállt a pincébe, hát ott olyasféle szörnyetegek fogadták, mintha emberek bújtak volna ördögökbe, vagy ördögök emberekbe. Tépdesni kezdték a legényt, ütni, verni, égetni és szabdálni, de csak addig, amíg el nem kiáltotta magát:

– Ide, ide, éjféli darazsak!

Ötödik nap a boszorkány a hajával csaknem a fele arcát lekasabolta a legénynek, háromfejű lova pedig lerágta fél vállát. Dühösek voltak, mintha csak utolsó mérgüket adták volna ki, de hogyné lettek volna dühösek, mikor az éjféli darazsak már derékig lerágták róluk a húst. De nem segített rajtuk a dühük, mert délben most is úgy jártak, mint előbb, a legény pedig leereszkedett az ötödik pincébe. No de ott volt aztán része igazi fogadtatásban! Ördögi vén banyák, akik beillettek volna a boszorkány anyjának, tésztát sodortak, hogy metéltet vágjanak a levesbe. Akarták volna vágni, de hogyan? Ahogy a legény betoppant, hát maguk alá gyűrték, a tésztát a homlokára tették s nekiláttak, hogy baltával metéltet vágjanak rajta. De csak akartak volna, mert alighogy ütésre lendítették a baltát, a legény már elordította magát:

– Ide, ide, éjféli darazsak!

De hogy is ne ordította volna magát azon nyomban el a legény? Ha valamelyikük csak egyetlenegyszer is odacsap a baltával, vége a fejének, s akkor ugyan hogyan ordította volna el magát?

Hatodik nap a boszorkány és háromfejű lova éppen dél előtt úgy elkapták a legényt, hogy a boszorkány a hajával leszaggatta az egyik lábát, a másikat meg háromfejű lova falta föl. Ha a legény háromfejű lova csak egy cseppnyivel később jelzi a delet, úgy odavan a legény, mintha soha nem is lett volna. De így az éjféli darazsak már a boszorkány fejbúbját rágták, a legény pedig két új lábával már a hatodik pincébe ugrott. Itt aztán most vasfogú nagykutyák fogadták. Rárohantak és marcangolni kezdték, mire a legény nagyot kiáltott:

– Ó, ti senkiháziak! Miféle kutyák vagytok, hogy juhász fiára támadtok? Ide, ide, éjféli darazsak!

Az éjféli darazsakat hívta, de alighogy a kutyák eltűntek a hordóban, darazsak helyett háromfejű lova termett előtte. Beugrott a hatodik pincébe, s mikor a legény sebeit begyógyította, elnevette magát:

– Mit akarsz te a darazsakkal, mikor a boszorkányon meg háromfejű lován két anyajegynyi hús se maradt? Most majd adunk nekik egy kis napot!

S szót se szólt többet, hanem hátsó lábával a kéményt kezdte verni, az elülsővel meg a hetedik pince mennyezetét, mire úgy omlottak le a falak, mintha száraz levelekből rakták volna. Hogy a falat áttörte, hát beragyogott a nap a hetedik pincébe. Beragyogott a nap felülről, de micsoda fény támadt odalentről!

Úgy ragyogott a lány aranyhaja, mint három nap az égen. Még a legényt is elvakította ez a ragyogás, hogyne vakította volna el a boszorkányt meg háromfejű lovát, mikor hozzászoktak, hogy csak sötétben botorkáljanak. Olyat visített a boszorkány, mint még soha senki, s eltakarodott, maga se tudta, hova, s vele együtt háromfejű lova is. Körülöttük mind felbolydult az a sok nyomorult kölyöknép, s le is tiporták volna tán mindet, ha az aranyhajú lány ott nincs. De a lány már erre várt, mert látta, hogy a boszorkány fejéről van szó. S nem is kellett sem figyelmeztetni, sem rábeszélni, mit tegyen. Ha eddig a boszorkány hajában volt az erő, most a lány hajába költözött. Akármerre vetette is fejét a boszorkány, a lány odasújtott aranyhajával a szemére, s ugyanígy bánt valamennyi népével is.

Csapdoshatta volna őket mindaddig, amíg csak a keze le nem hanyatlik, s még akkor sem fizetett volna meg a sok szenvedésért,

amit itt el kellett túrnie. De nem fokáig kellett fáradoznia, a legény háromfejű lova már ott termett.

– Hadd fizessenek meg én is egy kicsit! – mondta s mikor hátsó lábaival rugdosni kezdte a boszorkányt meg a háromfejűjét, bizisten, hamarosan már a hamvukat se lehetett összeszedni.

A boszorkány kölyöknépségét csak úgy könnyűszerrel kiirtotta elülső patáival, s mikor mindennel elkészült, hátára vette a lányt meg a legényt, s kiugrott velük a pincéből. Ahogy kissé magukhoz tértek, a lány meg a legény nem győzött gyönyörködni egymásban. Mikor pedig belefogtak a beszélgetésbe, a háromfejűnek kellett rájuk szólni:

– Mikor indulunk már egyszer az öregekhez, hiszen azok alig várják a menyegzőt!?

Bizisten, a fiatalok ezt nem vették zokon, inkább még ők is sarkallták a háromfejűt, hogy minél gyorsabban haladjon. De nem kellett annak biztatás. Még ügetésbe se csapott, máris ott termett a lángoló szőlőskertnél. Itt megállt s megmondta a legénynek, mire gondol, s annak az kedvére is volt. Alighogy szólt neki, a legény máris lehajította a hat aranyhordót a szőlőbe. Ahogy nagy könnyedén ledobta őket, mind a hat pozdorjává tört.

– Igazad van – nevetett a háromfejűre a legény –, tán csak nem maradunk adósak a darazsaknak, ha ilyen nagyszerű pecsenyére hívtuk őket.

De nem is kellett hívni azokat. Még ki se potyogtak a hordókból a boszorkány szolgálai, a darazsak máris örölték őket. A háromfejű pedig tovább indult, de a legény észbekapott és megkérdezte:

– Hát evvel a hetedik hordóval mihez kezdünk, hites jó testvérem?

– Felköszöntjük apósodat, anyósodat, ha megkéred a lány kezét.

S miközben így beszélgettek, már meg is érkeztek a vadalmazáshoz. Mikor az öreg király megpillantotta a lányát, örömeiben majd hogy le nem tépte magáról a vadalmazó gyökereit. De a legény rákiáltott:

– Hej, apám, épp most unta meg anyánk ölelését, annyi év után? Várjon egy cseppet, amíg kiszabadítjuk magukat!

– Ugyan hogyan szabadítasz ki, ha sem kiásnod nem szabad, sem a földnek omlania, sem víznek alámosnia – szomorodott el

kissé a király.

– Így ni! Fújj egy nagyot, hites jó testvérem, tán csak ez sem nagyobb dolog a boszorkány kéményénél!

Jóformán még ki sem mondta a szavakat, amikor a háromfejű ló olyat fújt, hogy kiszakadt a fa a földből gyökerestül. S ahogy kiszakadt a földből, királyné lett belőle. Hej, mondani sem kell, micsoda öröm támadt erre! Azt se tudták, ki kicsodát ölel, a király meg a királyné a lányukat meg a legényt, vagy mindannyian a háromfejűt. Hát még milyen nagy volt az örömük, amikor egyszer csak körülnéztek s látják ám, ott van körülöttük az egész udvari kíséret.

– Hát ti hol voltatok? – kérdezte csodálkozva a király, amikor valamennyi emberét ott látta.

– Itt, az erdőben. Elszunnyadtunk kissé, akárcsak maga is, felség!

No ha már szunnyadtak egyet, válják egészségükre, mondta a király, a fő dolog, hogy megint épen és egészségesen együtt vannak. Most aztán nem engedték hosszú lére a szót, a legény azon nyomban háromfejű lovára kapott, hogy ellovagoljon öreg szüleihez, hadd lakodalmazzanak együtt valamennyien, amíg ki nem mulatják magukat.

Így is történt. Alighogy ügetésbe fogott a ló, máris megérkezett, visszafelé még hamarabb, s már itt is volt az öreg juhász meg a felesége. Mikor látták, milyen szépségesen szép a menyük, akit nem anya szült erre a világra, bizony így szóltak egymáshoz:

– No, most aztán elmondhatjuk: tudjuk, miért éltünk.

Volt ott aztán hegyen-völgyön lakodalom, mindenfelől vendég, s nem múlt el nap, hogy újra el ne mesélték volna, hogy is volt a dolog azzal a karddal, míg végül így nem szólt az öreg király:

– Most aztán már erről is eleget meséltünk. Többé nem akarom látni, csak maradjon ott, ahol el van ásva, mindaddig, míg a legnagyobb szükség rá nem kényszerít, mert onnan csak én tudom előhúzni. De ha előhúznám, biztosan megint akadna valami átkozott személy, aki ránk támadna miatta.

Szót is fogadtak neki mindnyájan, nem beszéltek többet erről, de a legény megkérdezte:

– Csak még egyet kérdeznék, felséges apám, az én hites jó testvéremtől, a háromfejűtől.

– Hát ha már olyan nagyon viszket a nyelved hegye, kérdezz!

Ha már nem bánta, megkérdezte hát a legény a háromfejűt, miért futott el a boszorkány lova elől.

– Hogy miért futottam? Hej, hites jó testvérem, hát már elfelejtetted, hogy a boszorkány háromfejű lova édes testvérem volt, csak a természetünk nem egyezett, mert a boszorkány lova más zagon nevelődött.

– Azt tudom, csak azon csodálkozom, miért futottál meg előle, ha már a sárkány erejétől sem ijedtél meg?

– Hej, hites jó testvérem, a legnagyobb hatalom sem árthat annyit, mint ha tulajdon testvérünk vetemedik ellenünk, íme, ezért futottam előle mindaddig, amíg el nem jött az ideje, hogy én is rátámadjak.

Ezt mondta a háromfejű, mire a király így szólt:

– Fején találtad a szöget. De most már igazán elég a meséből, rajta, vigadozzunk!

S vigadoztak, ki tudja, meddig. Én is ott voltam, bort is ittam, de hogy tovább mi történt, nem tudom.

HAMUPIPŐKE

Orsójukat pergették a lányok a jószág mellett egy mély üreg közelében. Ekkor egy öreg ember jött hozzájuk, akinek övig ért a szakála, és így szólt:

– Őrizkedjetez ettől az üregtől, lányok, mert ha közületek valamelyik beleejti az orsóját, annak az anyja tüstént tehénné válik.

Hogy ezt megmondta, az öregember fogta magát s elment, a lányok pedig, egyre csodálkozva a szavain, még közelebb húzódtak a mély üreghez, föléje hajoltak, nézegették, addig-addig, amíg közülük az egyik, mégpedig a legszebb, kiejtette kezéből az orsót, s az behullott az üregbe. Mire este hazatért, hát látja ám, hogy az édesanyja tehénné vált, s ott áll a ház előtt. Nem tehetett szegény lány egyebet, mint hogy ezután ezt a tehenet is kihajtotta a legelőre, a többi jószággal együtt.

Nem sok idő után a lány édesapja egy özvegyasszonyt vett feleségül, aki a lányát is magával hozta. A mostoha mindjárt gyűlölködni kezdett szegény lányra, főleg azért, mert sokkal szebb volt az ő lányánál: eltiltotta a mosakodástól, a fésülködéstől s attól, hogy más ruhát vegyen magára, s úton-útfélen okot keresett rá, hogy szidja és gyötörje. Egy reggel teli tarisznya kendert adott neki és így szólt:

– Ha ezt az egészet meg nem fonod, s fel nem gombolyítod, ne gyere este haza, mert agyonverlek.

Szegény lány, miközben a jószág után járt, font, fonogatott, amennyit csak tudott. Hogy azonban delelőre lepihent a jószág, s ő a kenderre nézett, amelyen meg se látszott, hogy font volna belőle, elfogta a sírás. Ekkor az a tehén, amelyik az édesanyja volt, megkérdezte tőle, miért sír. A lány erre töviről hegyire szép sorjában elmondott mindent. A tehén erre vigasztalni kezdte, s azt mondta neki:

– Ne törődj vele egy cseppet se. Majd én szájamba veszem a kendert s megrágom, a szálát meg a fülemen kieresztem, te pedig fogjad és gombolyítsd a csévére.

Így is cselekedtek: a tehén a szájába vette a kendert és rágta, a lányka pedig kihúzta a tehén füléből a szálát és felgombolyította, s

egy-kettőre készen is voltak. Mikor este a lány átadta mostohájának a nagy csévét, az ugyancsak elcsodálkozott, s másnap még több kendert bízott szegénykére. Mikor a lány azt is megfonta és felgombolyította, akárcsak az előbbi, s estére hazahozta a teli csévét, mostohája arra gyanakodott, biztosan a barátnői segítenek neki. Ezért harmadnapra még több kendert bízott rá, titokban azonban az édes lányát is utána küldte, lesse meg, ki segít fonni és csévézni mostohanővérenek. A lány odalopakodott a közeibe s látta ám, amint a tehen a szájába veszi s rágja a kendert, a szál pedig a fülén bújik elő, mostohanővére pedig onnan gombolyítja fel a csévére. Ezért hát mindjárt hazaszaladt, s mindent elmondott az édesanyjának. A mostoha erre unszolni kezdte a férjét, vágja le a tehenet. Az ember eleinte próbálta lebeszélni a feleségét, de mivel az asszony nem tárgított, végül is ráállt a dologra s megmondta, hogy ezen s ezen a napon levágja a tehenet. Mikor a lány ezt megtudta, egyre csak sírdogált. A tehen megkérdezte tőle, miért sír, mire a lány szép sorjában elmondott mindent. Akkor a tehen így szólt:

– Hallgass és ne sírj, de ha engem levágnak, a húsból ne egyél, hanem gyűjtsd össze a csontjaimat, s a ház mögött ez és ez alatt a kő alatt temesd el, s ha majd bajba kerülsz, gyere el a síromhoz, és segítségre találsz.

Mikor a tehenet levágták, s a húsból enni kezdtek, a szegény lány meg sem akarta kóstolni, azzal az ürüggyel, hogy nem éhes és nem tud enni, aztán összegyűjtötte a tehen csontjait, s elásta oda, ahová az mondta, A szegény lányt Márának hívták, mivel azonban legtöbbet ő dolgozott és szolgált a házban: vizet hordott, főzött, edényt mosogatott, felsúrolta a szobákat, s minden házi munkát ő végzett, s igen sokat forgolódott a tűz mellett, mostohája és mostohanővére elnevezte Hamupipőkének.

Egyik vasárnap a mostoha, hogy lányával a templomba készülődött, egy teli teknő kölest szórt szét a házban, s így szólt a mostohalányához:

– Hallod-e te, Hamupipőke, ha ezt a kölest fel nem szeded, s az ebédet el nem készíted, mire a templomból hazajövünk, agyonverlek!

Miután a mostoha meg a lánya elment a templomba, szegény lány sírva fakadt, és így szólt magában: „Az ebédem nincs sok

gondom, azt én könnyen elkészítem, de ki tud ennyi kölest összeszedni!” Eközben eszébe jutott, mit mondott neki a tehén: ha egyszer bajba kerül, menjen a sírjához, és segítségre talál. Tüstént odaszaladt hát, s volt is mit látnia! A síron egy nagyobbacska, nyitott láda állt, s abban mindenféle gyönyörűséges szép ruha, a láda fedelén meg két fehér galamb ült, és így szólt hozzá:

– Válaszd ki a ládából azt a ruhát, amelyik legjobban tetszik, Mára, oltsd magadra, és menj el a templomba, mi majd összeszedjük a kölest, s minden más munkát is elvégzünk.

A lány nagy örömeiben felkapta a legfelső ruhát és a hozzávalót, csupa szép selyemholmit, felöltözött szépen, és elment a templomba. A templomban mindenki, férfi- és asszony nép egyaránt ugyancsak elcsodálkozott a lány szépségén és gyönyörűséges ruháin, de a legjobban azon, hogy senki sem tudta, kicsoda és honnan jött. Leslegjobban azonban a király fiának a szeme akadt meg rajta, aki éppen a templomba vetődött. Mielőtt a mise véget ért volna, a lány kiosont a templomból, hazafutott, otthon gyorsan levetette magáról a ruhát, betette a ládába, az magától becsukódott és eltűnt, a lány meg gyorsan a tűzhöz ugrott; hát látja ám, hogy a köles mind együtt van, az ebéd is elkészült, az asztal is megtérítve. Épphogy állt egy kicsit, s lám, már jött is a mostohája a lányával együtt a templomból, s nem győztek csodálkozni, hogy minden rendben van, s Hamupipőke a kölest is fölszedte.

Hogy elérkezett a másik vasárnap, a mostoha megint templomba készült a lányával, de induláskor még több kölest szórt széjjel a házban, s akárcsak előbb, most is így szólt mostohalányához:

– Ha ezt a kölest mind föl nem szeded, az ebédet el nem készíted, s mindent rendbe nem teszel, mire a templomból hazajövünk, agyonverlek!

Miután azok ketten elmentek a templomba, a lány mindjárt odaszaladt az anyja sírjához. Hát, hogy odaért, már ott állt a nyitott láda, akárcsak előbb, a fedelén ott ült a két fehér galamb, és így szólt hozzá:

– Öltözz csak fel, Mára, s eredj a templomba, mi majd összeszedjük a kölest, s elintézzünk minden egyebet!

Hamupipőke akkor egy színezüstből készült ruhát vett elő a ládából, magára öltötte, s elment a templomba. Még jobban

elcsodálkozott most mindenki, mint legutóbb, a király fia meg le nem vette a szemét róla; mielőtt azonban a mise véget ért volna, a lány valamiképpen kiosont a templomból, hazafutott, nagy gyorsan levetkezett, a ruhát visszatette a ládába, s oda állt a tűz mellé. Mikor mostohája a lányával együtt hazatért a templomból, még jobban elcsodálkozott, látva, hogy a köles mind együtt van, az ebéd kész, s minden más előkészítve, úgy, hogy nem győztek eleget álmélkodni.

Mikor a harmadik vasárnap is elérkezett, a mostoha és a lánya megint a templomba készülődött, indulóban azonban a mostoha még több kölest szórt szét a házban, s akárcsak előbb, most is így szólt a lányhoz:

– Ha ezt a kölest mind föl nem szeded, az ebédet el nem készíted, s mindent rendbe nem teszel, mire a templomból hazajövünk, agyonverlek!

Miután elmentek hazulról, a lány újból az édesanyja sírjához szaladt, s megint ott találta a nyitott ládát, fedelén a két fehér galambot, akik azzal biztatták, öltözzön fel, menjen a templomba, s ne törődjék semmivel, ami a házban van. A lány akkor egy színarany ruhát vett elő a ládából, magára öltötte, és elment a templomba. Ott még inkább meglepődtek rajta az emberek, a király fia meg elhatározta, hogy nem engedi szem elől, mint eddig, hanem ügyel rája, hadd lássa, hová megy. Mikor a mise végefelé járt, s a lány elindult a templomból, a király fia a nyomába szegődött, s miközben a lány az emberek között kifelé osont és futott, jobb lábáról valamiképp leesett a papucs. Nem volt ideje, hogy megkeresse, így hát mezítláb szaladt ki a templomból, a király fia meg fölszedte a földről a papucsot. Mikor a lány hazaért, levetette a ruháját, a ládába tette, s mint eddig, most is tüstént a tűz mellé állt.

A király fia pedig ezután az egész országot bejárta a papuccsal, hogy előkerítse a lányt, minden lány lábán megnézegette a papucsot, egyezik-e azzal, amit a kezében tart, de az egyiknek nagy volt, a másiknak kicsi, az egyiknek bő, a másiknak szűk, sehogy sem tudott a papucs párjára lelteni. Így járt a királyfi házról házra, míg végre oda nem ért a lány apjának házához. Mikor a lány mostohája meglátta, hogy a királyfi az ő házukba is be akar menni, hogy a lányt megkeresse, gyorsan elbújtatta Hamupipőké a teknő alá. Mikor a királyfi, a papuccsal kezében belépett a házba s megkérdezte, van-e

lányuk, a mostoha azt felelte, hogy igen, s elővezette a lányát. Mikor a királyfi a papucsot a lány lábára próbálta, hát az bizony még a hegyére sem ment fel. A királyfi akkor megkérdezte, van-e még lányuk odahaza. A mostoha erre azt felelte, hogy nincs több egy se. Ebben a pillanatban a kakas felszállt a teknőre, és nagy garral elkukorékolta magát:

– Kukurikú, itt van a lány a teknő alatt!

A mostoha meg rákiáltott:

– Hess, hogy vigyen el a kánya!

A királyfi ennek hallatára, uccu neki, gyorsan a teknőhöz futott, fölemelte, hát látja ám, hogy testestül-lelkestül az a lány van ottan, akit a templomban látott; ugyanabban a színarany ruhában, mint legutóbb, csak éppen a jobb lábáról hiányzik a papucs. A király fia majd eszméletét veszette örömében, nagy sietve a lány jobb lábára húzta a papucsot, s mikor látta, hogy az nemcsak ráillik, hanem szakasztott olyan, mint amilyen papucs a bal lábán is ékeskedik, hazavitte a lányt az udvarába és feleségül vette.

AZ ÓRIÁS

Nagy-nagy hegyek közt járt a pap meg a diák, s utolérte őket az éjszaka. Látva, hogy napvilágnál már nem érhetnek oda, ahova szándékoztak, elhatározták, szállást keresnek valahol, ahol éjszakára meghúzódhatnak. Amint így térülnek-fordulnak, nagy messze egy barlangban tüzet pillantottak meg. Közelebb mentek s bekiáltottak:

– Jó estét, van itt valaki?

Hát mit látnak? Sem halandó embert, sem másvalakit, hanem éppenséggel egy egyszemű óriást. Megkérdezték:

– Beengedsz-e hajlékomba?

Az óriás azt felelte, hogy igen. Igen ám, de a barlang szájához egy nagy kőlap volt odatámasztva, akkora, hogy száz ember se tudta volna elmozdítani. Az óriás fölkel, fölemelte a kőlapot, beengedte a papot meg a diákot, aztán a kőlapot vissza támasztotta a helyére. Nagy tüzet élesztett nekik, azzal leültek melegedni. Mikor már kissé megmelegedtek, az óriás tapogatni kezdte a nyakukat, hogy lássa, melyikük tokásabb, és aztán levágja és megsüsse. Mivel a papot találta tokásabbnak, nekiesett, levágta, nyársra húzta, s a tűz fölé tartotta, hogy megsüsse. Mikor a diák látta mindezt, akkor kapott ám észbe, mekkora bajba jutott! Csakhogy a barlangból sehogy sem tudott megugrani.

Mikor a papot megsütötte, az óriás kínálgatta a diákot, hogy egyék vele, a nyomorultnak azonban sehogy sem volt ehethéjje, ezért azt felelte, hogy nem éhes.

– Ha nem akarsz szépszerével, majd eszel szégyenszemre – mondta ekkor az óriás.

Mi mást tehetett a diák, nekilátott az óriással együtt az evésnek. Az átkozott óriás jóízűen falatozott, de a diák éppen csak a szájába tette a falatot s aztán kiköpte.

– Egyél! – förmedt rá az óriás –, mert holnap veled is ezt teszem!

Mikor már jóllakott, az óriás lefeküdt a tűz mellé, a diák pedig fából egy kis nyársat kezdett faragni. Az óriás megkérdezte:

– Mért faragod azt a nyársat?

A diák azt felelte, régente, mikor a juhokat őrizte, tétlenségében megszokta, hogy így farigcsáljon, s most is erre szottyant kedve. Az óriás erre behunyta az egy szemét és elaludt. A szegény diák pedig, tudva, hogy másnap az ő torkára kerül a kés, gondolt egyet, beledöfte a nyársat az óriás szemébe és megvakította. A megvakult óriás, mint az örült, felugrott s így fenyegette a diákot:

– Hát legyen! Vájd ki ezt az egy szememet, ha már nem voltam elég okos, hogy kivájjam neked a kettőt, menekülni azért nem menekülsz!

Virradatkor az óriás kitapogatta a barlangot lezáró kőlapot, helyén van-e. Mikor érezte, hogy igen, ide-oda tapogatózott a barlangban, hogy megfogja a diákot, de sehol sem találta, mert a barlangban sok jószág volt. A diák pedig gondolt egyet, még az éjjel lenyúzott juhnak a bőrébe bújt, s a juhok közé vegyült. Mikor az óriás észrevette, hogy a sok juh miatt nem jut semmire, odament a barlang szájához, kicsit félrehúzta a kőlapot, magához csalogatta a juhokat, s egyenként kidobta őket a résen. A juhbőrbe bújt diák a birkákkal együtt egyre közelebb húzódott az óriáshoz. Arra számított, hogy őt is kidobja. Lassanként oda is ért. Az óriás megfogta s éppúgy, mint a többi birkát, őt is kidobta a résen. Mikor már odakünn volt, s valamennyi juhot maga előtt látta, a diák bekiáltott az óriáshoz:

– Ne keress odabenn, mert már künn vagyok!

Az óriás ráeszmélt, hogy a diáknak sikerült megszöknie, gondolt hát egyet, egészen félretolta a kőlapot, kinyújtott a diáknak egy botot, s így szólt:

– Ha már megugrottál, nesze, itt van ez a bot, hogy a jószágot tereljed, mert enélkül nem indul el.

Sikerült a boldogtalan diákot rászednie, mert az odament a botért, de mihelyt megfogta, hozzátapadt az egyik ujja, s le nem tudta venni róla. Látta, hogy elveszett, ezért hát ide-oda kezdett ugrálni az óriás körül, nehogy elkaphassa. Közben eszébe jutott a kiskése, amelyet magánál tartott, előhúzta, levágta a bothoz tapadt ujját és elfutott. Akkor aztán kacagva kezdett csúfolódni az óriással, s maga előtt terelgette a nyáját. A vak óriás nyomon követte a diákot, mivel ekkor egy nagy vízhez értek, s a diák látta, hogy itt az alkalom, s vízbe fojthatja, nagy füttyörészve körülugrálta, és egyre csúfolta. Az óriás egyre közelebb került a diákhoz, hogy elfogja, s

már egészen a víz széléhez ért. A diák ekkor a háta mögé futott, beletaszította a vízbe, s az óriás ott veszett.

A diák békességgel hazaterelte a nyáját, egészségben meg is érkezett, de a pap nélkül.

MEDVEFI

Egy falu asszonyai kimentek a hegyekbe, hogy buzért szedjenek. Amint a hegyek közt jártak-keltek, egyikük eltévedt, s egy nagy barlang elé jutott. A barlangból egy medve jött elő, elkapta az asszonyt s bevitte; ott élt vele, az asszony teherbe esett, s fiúgyermeket szült. Mikor a gyermek kissé felcseperedett, az asszonynak sikerült elillannia s hazamenekülnie falusi otthonába. A medve mindig hozott egyet-mást, s a gyermeket úgy etette, mint azelőtt az édesanyja.

Hogy a gyermek nagyobbacska lett, egyre unszolta a medvét, engedje el, hadd lásson világot. A medve próbálta lebeszélni erről, azzal példálózott, hogy még nagyon is fiatal és gyenge, odakünn a világban pedig gonosz fenevadak élnek, akiket embereknek hívnak, s akik megölik. Így aztán a gyermek megnyugodott kissé, s ott maradt a barlangban. Egy idő múlva azonban megint kérlelni kezdte a medvét, engedje el, hadd lásson világot, s mikor a medve másként már nem tudta eltéríteni szándékától, kivitte a barlang elé, egy bükkfa alá, és így szólt hozzá:

– Ha ezt a bükkfát ki tudod tépni a földből, elengedlek, láss világot; de ha nem tudod, itt kell maradnod nálam.

A gyerek nekiesett a bükkfának, rángatta erről, rángatta arról, de bizony nem bírta kitépni; akkor visszatért apjával a barlangba. Egy idő múltán megint unszolni kezdte a medvét, engedje el világot látni, s a medve megint kivitte a barlang elé, próbáljon szerencsét, ki tudja-e már tépni a bükkfát a földből. A gyerek nekiesett a bükkfának, és bizony kitepte. A medve akkor meghagyta, nyessen le a bükkfáról egy ágat, vesse a vállára, mint vándorbotot, és vágjon neki a világnak.

A gyerek engedelmeskedett apjának, s amint ment, mendegélt a világban, egy mezőre ért, ahol néhány száz eke találkozott, mert a földesúrnak szántottak. Mikor a gyerek odaért a parasztokhoz, megkérdezte tőlük, volna-e egy kis harapnivalójuk. Azok azt válaszolták, várjon egy kicsit, most hozzák nekik az ebédet, s ahol annyian esznek, neki is jut. Mialatt így beszélgettek, szekerek és lovak, meg öszvérek és szamarak bukkantak fel, ezek hozták az

ebédet. Hogy kirakták az ebédet, Medvefi kijelentette, hogy mindezt ő egymaga is megeszi. A parasztok elcsodálkoztak, s meg is kérdezték, ugyan hogyan bírna megenni annyi ételt, amennyit néhány száz embernek hoztak. De a fiú erősködött, hogy ő bizony megeszi, s fogadott velük. Ha meg nem eszi, nekik adja a furkósbotját; ha pedig megeszi, akkor a parasztok adják neki mindazt, ami vasból van az ekéikben. Az ebédet feltálalták, Medvefi pedig nekilátott, s megevett mindent, az utolsó morzsáig, s ha maradt volna, még evett volna.

Akkor a parasztok az ekékről összegyűjtöttek mindent, ami vasból volt, a fiú pedig kivágott néhány nyírfát, az egészet batyuba kötötte. A batyut a botjára tűzte, aztán vállára vetette, elment egy kovácshoz, és meghagyta neki, kovácsoljon a vasból buzogányt, s erősítse rá a botjára. A kovács vállalta a munkát, de úgy nézte, több a vas a kelletténél, ezért a felét eldugta, a másik feléből pedig összekalapált egy buzogányfélét. Medvefinek úgy tetszett, hogy annyi vashoz képest nagyon is kicsinyre sikerült a buzogány, s ami lett belőle, azt sem úgy készítette el a kovács, ahogy kellett volna. Ezért amikor a buzogányt nyélbe ütötték, Medvefi, hogy kipróbálja, jól szolgál-e, felhajította az égre, aztán négykézlábra állt, hogy a hátára essen. A buzogány a kovács szerencsétlenségére darabokra pattant. Medvefi akkor az öklével agyoncsapta a kovácsot, bement a házába, s ott megtalálta mind az eldugott vasat. A vasat a buzogány szétpattant darabjaival együtt egy másik kovácshoz vitte s meghagyta neki, kovácsoljon másik buzogányt a botjára, de azt is megmondta neki, nehogy tréfára vegye a dolgot, hanem az egész vasból jó buzogányt készítsen, különben ő is úgy jár, mint aki az első buzogányt készítette. A kovács, aki már hallotta, hogyan járt a másik, összeszedte valamennyi segédjét, valamennyi vasat egybeolvasztották, s olyan buzogányt kovácsoltak, aminek párja nem volt. Mikor a buzogányt nyélbe ütötték, Medvefi, hogy kipróbálja, feldobta az égre, s négykézláb alája állt, de a buzogány most nem hasadt széjjel, hanem visszapattant a hátáról... Medvefi kihúzta magát és így szólt:

– Most jó a buzogány! – azzal vállára vetette, s tovább indult.

Amint így mendegélt, a mezőn egy emberre akadt, aki két ökröt fogott az ekéjébe, és így szántott. Hogy odaért, megkérdezte tőle,

van-e valami harapnivalója. Az ember azt válaszolta:

– Mindjárt hozza a lányom az ebédet, s majd megosztjuk, amit isten adott.

Medvefi elmondta neki, egy ültő helyében hogy evett meg mindent, amit néhány száz parasztnak készítettek s hozzátette: – Ugyan mi jut most az egy ebédből nekem s mi neked? – Épp akkor ért oda a lány az ebéddel. Mikor a lány az ebédet eléjük tette, Medvefi máris nyúlt az ételért, de az ember nem engedte, hanem így szólt:

– Nem, addig nem eszel, amíg keresztet nem vetsz, mint én.

Medvefi, bármilyen éhes volt, nem tehetett mást, mint hogy keresztet vetett. Aztán nekiláttak az evésnek, s jól megebédeltek mind a ketten, sőt, még maradt is. Medvefi közben elnézegette az ebédhozó lányt. Az bizony jól megtermett, egészséges és szép fehérszemély volt. Meg is tetszett neki, és megkérdezte az apjától:

– Nem adnád a lányod hozzám feleségül?

Az ember azt válaszolta:

– Én szívesen adnám, de már elígértem Bajszosnak.

Medvefi erre felfortyant:

– Ugyan, mit törődöm én Bajszossal? Elintézem én Bajszost ezzel a buzogánnyal.

Az ember csak annyit mondott:

– Hohó, Bajszos is valaki ám. Mindjárt meglátod.

Abban a pillanatban egyik oldalról nagy zúgás támadt, a hegy mögül pedig előbukkant egy fél bajusz, s benne háromszázhatvanöt madárfészek. Kisvártatva a másik fél bajusz is előbukkant, s ni csak, Bajszos is. Amint hozzájuk ért, hasra feküdt a lány előtt, fejét az ölébe hajtotta s megkérte, tetvezzé meg. A lány tetvezni kezdte, Medvefi pedig szép lassan fölkel, s nagyot sózott buzogányával Bajszos fejére; az pedig odamutatott ujjával az ütés helyére, s így szólt a lányhoz: – Ni csak, megcsípett itt valami. – Medvefi megint odasózott a buzogánnyal egy másik helyre. Bajszos pedig most oda mutatott: – Ni csak, most meg itt csípett meg valami. – Mikor harmadszor is odasújtott, Bajszos megint megtapogatta az ütés helyét, s haragosan kiáltotta:

– Hát vak vagy? Valami marja a fejemet, itt ni!

Akkor a lány megmondta neki:

– Nem mar itt téged semmi, hanem ez az ember üt!

Mikor Bajszos ezt meghallotta, megrázkódott és talpra ugrott. Medvefi pedig eldobta a buzogányt, s futott a mezőn át, Bajszos meg utána. Medvefi, mivel jóval könnyebb volt, egérutat nyert Bajszos előtt, de az semmiképp sem hagyta abba az üldözést. Medvefi futás közben egy víz partjára ért, s ottan embereket talált, akik a szérűn gabonát csépeltek. Odakiáltott nekik:

– Az istenért, segítsetek rajtam, testvérek! Itt van Bajszos a nyomomban! Most mitévő legyek? Hogyan tudnék átkelni ezen a vízen?

Az egyik ember feléje nyújtotta a lapátját s biztatta:

– Ülj fel a lapátra, hadd vesselek át.

Medvefi felült a lapátra, az ember meglóbálta, s áthajította a túlsó partra, ő pedig tovább futott. Kisvártatva Bajszos is odaért a szérűre, s megkérdezte az emberektől:

– Járt erre egy ilyen s ilyen ember?

Azok pedig azt mondták, hogy járt. Bajszos megkérdezte:

– S hogy kelt át a vízen?

Azok meg az válaszolták:

– Átugrotta.

Akkor Bajszos nekiiramodott, s nosza, átugrott a víz túlsó partjára, s hajrá Medvefi után. Medvefi eközben fölfelé futott egy hegyen, nagyon ki is fulladt. Hogy felért a hegy tetejére, a szántásra, egy emberre talált, akinek vetőmagos tarisznya lógott a nyakában, s hol belemarkolt a tarisznyába, s szórta szét a magot a földbe, hol belemarkolt, a magot a szájába tömte és evett. Odakiáltott neki Medvefi:

– Az istenért, segíts rajtam, testvér! Nyomomban van Bajszos, ni csak, most ér utol! Mitévő legyek? Bújtass el valahová!

Az ember meg így válaszolt:

– Bizisten, Bajszosnak a fele se tréfa! Nem is tudom, hová bújtassalak; de hát gyere ide, a tarisznyámba, a magok közé.

S beledugta a tarisznyájába. Mikor kevéssel utóbb Bajszos odaért s megkérdezte, nem látta-e Medvefit, azt felelte, már rég elhaladt arra, s eddig ki tudja, hol jár. Erre Bajszos visszafordult. Az ember pedig, miközben tovább vetett, megfedkezett Medvefiről, a magokkal együtt őt is felmarkolta és a szájába tömte. Megijedt

Medvefi, hátha elnyeli az ember, hol ide, hol oda szaladt a szájában, szerencséjére egy odvas fogra lelt, abba belebújt és meghúzta magát. Mikor a magvető este hazatért, odakiáltott a menyeknek:

– Adjátok ide, gyerekek, a fogpiszkálót, valami nyomja az odvas fogamat.

A menyek erre előhoztak két nagy piszkavasat, s miután az ember kitátotta a száját, egyik menyé jobbról, másik menyé balról kotorni kezdte az odvas fogát, mire Medvefi kiugrott belőle. Csak akkor kapott észbe a magvető, és így szólt hozzá:

– Hová az ördögbe bújtál! Kis híja, hogy föl nem faltalak!

Később, hogy megvacsoráztak, s mindenféléről beszélgetni kezdtek, Medvefi megkérdezte a házigazdát, mi lelte a fogát, hogy így megromlott, holott a többi egészséges. A házigazda erre elmesélte:

– Egyszer mi tízen, harminc lóval elindultunk Dubrovnikba sóért. Hát útközben találkoztunk egy lánnyal, aki juhokat őrzött, s megkérdezte tőlünk, hová megyünk. Mondtuk, hogy Dubrovnikba, sóért, ő pedig így biztatott minket: „Ugyan mért fáradtok olyan messzire? Van itt a fonott kosárkában egy kis só, ami visszamaradt a juhoktól, azt hiszem, ez mindannyiótoknak elég lesz.” Így aztán hogy megalkudtunk vele, levette karjáról fonott kosárkáját, mi pedig a lovakról a zsákokat, s ő addig töltögetett, méregetett, amíg mind a harminc ló zsákját megtöltöttük. Mivel hát megegyeztünk vele, hazatértünk. Ez ősszel történt az idő meglehetősen szép volt, de egyszer estefelé, a Csemerno fölött jártunkban, kissé beborult, s északi széllel olyan havazás indult, hogy a lovakkal együtt minket is egészen belepett a hó. Eközben, legnagyobb szerencsétlenségünkre, egészen besötétedett, s így bolyongtunk ide-oda, míg végre szerencsénkre egyikünk rá nem bukkant egy barlangra. Elkiáltotta magát: „Ide, ide, barátaim, itt a jó száraz hely!” Akkor egymás után odamentünk, míg valamennyien beljebb nem kerültünk. Mind a harminc lovat is bevezettük, lemálháztuk őket, tüzet raktunk, s úgy töltöttük az éjszakát, akárcsak odahaza. Mikor másnap megvirradt, volt ám mit látnunk: valamennyien egy emberi koponyában voltunk, amely ott állt a szőlők között. Miközben ezen álmélkodtunk, s a lovakat megraktuk, nem aludt az ördög. Egyszer csak elénk toppant a szőlőcsősz, velünk együtt fogta a koponyát,

beletette egy parittyába, s megforgatva néhányszor a feje fölött, áthajította a szőlőn, hogy elijessze a seregélyeket. Mikor aztán ilyenképpen egy dombra estünk, akkor törött el a fogam.

Válják egészségtekre a füllentés!

A MADÁRLÁNY

Élt egyszer egy király, s volt annak egy szál fia. Hogy a fiú házasuló sorba jutott, apja világgá küldte, keressen magának feleséget. Elindult a királyfi, bejárta az egész világot, de sehol sem talált magának való feleséget. Mikor látta, hogy annyi sok idő és vesződség után sem tud lányt találni, elhatározta, hogy megöli magát. Elindult egy hegyen fölfelé, azzal hogy fejest ugrik róla, ízzéporrá zúzódik, s így majd nyoma se marad. Felért a hegyre, felkapaszkodott egy kőszirt tetejére, s már éppen a mélységbe akarta magát vetni, amikor egy hangot hallott:

– Ne tedd, ember, ne tedd, az év háromszázhatvanöt napjára kérlek, ne tedd!

Kihúzta magát a királyfi, s mivel senkit sem látott, megkérdezte:

– Ki vagy te, aki hozzám szólasz? Lássuk hát egymást, s ha majd meghallod az én nagy bánatomat, nem akadályozol meg abban, hogy magam elemésszem.

Erre egy ember mutatkozott meg neki, egészen fehér volt, mint a juh, és így szólt hozzá:

– Tudom én, mi a bajod, hanem hallgass rám. Látod-e ott – s ujjával oda mutatott – azt a nagy hegyet?

A királyfi azt felelte:

– Látom.

– S látod-e azt a tengersok márványkövet ott a tetejében?

– Látom.

– No jó – folytatta az öreg –, annak a hegynek a tetejében van egy aranyhajú öregasszony, éjjel-nappal egy helyben ül, s az ölében egy madarat tart. Aki megszerzi azt a madarat, a világ legboldogabb embere lesz. Hanem jól ügyelj, hogy szerencsével járj! Mielőtt még meglát, neked azt az öregasszonyt el kell kapnod a hajánál fogva. De ha ő előbb lát meg téged, semmint a hajánál fogva elkapod, bizony ott helyben s abban a pillanatban kővé válsz. Ez történt bizony azokkal az ifjakkal, akiknek kővé vált hosszú sorát ott látod, s akikről azt mondaná az ember: csupa márványkő az ottan.

E szavak hallatára így szólt a királyfi magában: „Nekem már mindegy, odamegyek, s ha szerencsével járok, s elkapom az

öregasszonyt hajánál fogva, minden rendben van; ha pedig nem, annyi baj legyen, úgymint ráosztottam már magam, hogy megválók az életemtől.” Azzal elindult a másik hegyre. Mikor már az öregasszony közelébe ért, a háta mögé került, s lábujjhegyen elindult feléje. Szerencséjére az öregasszony a madárral foglalatostkodott, a nap felé tartotta s úgy tetvezte, a királyfi meg szép csendesen odament, s megragadta a hajánál fogva. Felsikoltott az öregasszony, hogy a hegyek is belerengtek, mintha csak földrengés lett volna, de a királyfi jó erősen tartotta s el nem engedte. Akkor az öregasszony így szólt hozzá:

– Mit akarsz tőlem?

Ő pedig azt felelte:

– Add ide ezt a madarat az öledből, s térítsd életre ezt a sok jótét lelket.

Az öregasszony ráállt, odaadta neki a madarat, a szájából meg valami kékes szelet bocsátott ki, ráfújt a kővé vált emberekre, s azok sorra megelevenedtek. A királyfi fogta a madarat, s gyönyörűségében csókolgatni kezdte, s amint így csókolgatta, hát a legszebb lány lett belőle. Alighogy megpillantotta, tüstént megtetszett neki, és hazaindult vele. Az öregasszony induláskor egy botot adott a királyfinak s megmondta, bármit is kér tőle, a bot teljesíti a kívánságát.

A királyfi legelőbb is megkocogtatott botjával egy követ, mire nagy halom aranydukát gurult ki, akkora kupacra való, amennyi az egész útra elegendő volt. Amint mentek, mendegéltek, egy nagy folyó állta útjukat. A királyfi rácsapott botjával a vízre, mire a folyó kettévált, ők pedig átkeltek rajta. Amint tovább mentek, nagy farkasfalkára bukkantak. A farkasok rárohantak, s jegyesével együtt szét akarták tépni, de ahogy egy-egy rájuk támadt, a királyfi a botjával fogadta, s valahányra rácsapott, az menten hangyabollyá vált. Végül is hosszú vándorlás után épségben és jókedvűen hazaérkeztek és összeházasodtak.

KECSKEFÜLŰ TROJÁN KIRÁLY

Volt egyszer egy Troján nevű király. Ennek a királynak kecskefüle volt. Sorjában hívatta a borbélyokat, hogy megborotválják, de ahány csak elment hozzá, egy se tért vissza, mert ha valamelyik megborotválta, Troján király megkérdezte, mit látott rajta, s mikor a borbély azt felelte, hogy kecskefület, a király tüstént levágta.

Így került a sor az egyik borbélyra, de az betegnek teltette magát, és a segédjét küldte. Mikor a segéd odalépett a király elé, az megkérdezte, miért nem a mester jött? A legény azt válaszolta, hogy beteg. Troján király akkor leült, és a segéd megborotválta. A legény, borotválás közben észrevette, hogy a királynak kecskefüle van. Mikor azonban Troján megkérdezte, mit látott rajta, azt felelte, hogy semmit. A király erre tizenkét dukátot adott neki s meghagyta, hogy ezentúl mindig ő jöjjön borotválni. Mikor a segéd hazament, megtudakolta tőle a mester, hogy van a király, ő pedig azt válaszolta, jól, s hogy a király meghagyta, ezentúl mindig ő borotválja. Megmutatta a tizenkét dukátot is, amit tőle kapott, arról azonban egy szóval sem beszélt, hogy a királyon kecskefület látott.

Ettől fogva mindig a borbélylegény járt Trojánt borotválni. Minden borotválásért tizenkét dukátot kapott, de senkinek sem szólt arról, hogy a királynak kecskefüle van. Később azonban marni, gyötörni kezdte az, hogy senkinek sem szabad szólnia, s fogyadozni, fonnyadozni kezdett. Mestere észrevette, s egyre kérdezigette, mi baja. A legény a sok faggatásra végül is azt válaszolta, hogy valami nyomja a szívét, de arról senkinek sem mer szólni.

– Pedig – magyarázta – ha valakinek megmondhatnám, tüstént megkönnyebbülnék. – Akkor a mester így szólt hozzá:

– Mondd meg hát nekem, én senkinek sem szólok róla; ha nekem nem mered elmondani, menj el a lelkiatyához, s mondd el neki; ha pedig neki sem akarod, eredj ki a mezőre, a város mögé, áss gödröt, dugd bele a fejedet, mondd meg a földnek háromszor, amit tudsz, aztán ismét temesd be a gödröt.

A legény a harmadik tanácsot választotta: kiment a város mögé, a mezőre, gödröt ásott, beledugta a fejét, és háromszor azt mondta:

– Troján királynak kecskefüle van! – Azzal betemette a gödröt, s ekképpen megnyugodva hazament.

Nem sok idő telt el, hát a gödörből bodzafa hajtott ki, s háromszor is megnőtt, olyan szépen s egyenesen, mint a gyertyaszál. A pásztorfiúk, hogy rátaláltak, levágtak belőle egy ágat, abból furulyát faraglak, de mikor belefűjtak, a furulya így szólt:

– Troján királynak kecskefüle van!

Ennek mindjárt híre terjedt a városban, s végül Troján király maga is meghallotta, amint a gyerekek azt furulyázzák mögötte:

– Troján királynak kecskefüle van!

Mikor ezt Troján király meghallotta, nyomban magához hívatta a borbélylegényt, s vallatóra fogta:

– Hallod-e, hékás, mit híreszteltél el rólam?

Az pedig szegény egyre csak hebegett-habogott, hogy senkinek sem szólt semmit, pedig látta, milyen füle van a királynak. A király akkor kardot rántott, hogy levágja, mire a legény megijedt, és szép sorjában bevallott mindent, mit gyónt meg a földnek, s hogy azon a helyen bodzafa nőtt, s minden abból faragott furulya így szól. A király akkor kocsira ült, hogy ott helyben megtapasztalja, igaz-e, amit a legény mondott, de már csak egy ágat talált. Parancsba adta, faragjanak abból az ágból furulyát. Mikor kifaragták s belefűjtak, csak ezt mondta:

– Troján királynak kecskefüle van.

Troján király akkor meggyőződött róla, hogy itt a földön semmit sem lehet elrejteni, megkegyelmezett a borbélysegédnek, s ezután megengedte, hogy bárki megborotválja.

AZ ELEVENEN MEGNYÚZOTT KECSKEBAK

Élt egyszer egy öregember s egy öregasszony, volt nekik két fiuk és két menyük. Nagyon szegények voltak, s egy kecskebakon kívül semmijük sem volt. Egy nap az öregember elküldte fiatalabbik menyét, vezesse ki az erdőbe a kecskebakot, nyesegetsen neki elegendőt, hogy éhen ne vesszen. Az asszony engedelmeskedett, elment, de nem sok idő telt bele, máris otthon termett a kecskebak, s mekegni kezdett a ház körül.

– Meee!

Az öregember kiment s megkérdezte, mi baja, miért jött haza. A kecskebak azt felelte:

– Elküldted a menyedet, nyessen nekem, hadd rágcsáljak, ő azonban gúzsba tette a pofámat, s nem tudok rágni.

Az öreg akkor a másik menyét küldte, de a kecskebak most is úgy tett, mint először. Az öreg ezután a kisebbik fiát küldte el vele, de a kecskebak most is úgy tett, mint előbb; majd a nagyobbik fiát küldte, de a kecskebak megint hazaszökött. Most aztán az öregasszony indult el vele, korpát tett a ruhaujjába, szórni kezdte maga mögött, s úgy hívogatta a kecskebakot:

– Jac, jácó, ne te ne!

A kecskebak ment is szépen az öregasszony után mindaddig, amíg a ruhaujjban tartott a korpa, de mikor elfogyott, megfordult, hazaszökött, és szokása szerint nagy hangosan mekegni kezdett a ház körül: – Meee!

Ismét megkérdezte az öregember, mi baja, a kecskebak meg azt felelte:

– Elküldted azt a vén banyát, nyessen nekem, hadd rágcsáljak, ő azonban gúzsba tette a pofámat, s nem tudok rágni.

Az öregember, abban a hitben, hogy a kecskebak igazat mond, maga indult vele; a kecskebak azonban vele is úgy tett, mint a többiekkel. Akkor az öregember dühbe gurult, s mihelyt hazaért, tüstént levágta a kecskét, megnyúzta, besózta, nyársra húzta, tűzön megsütötte, de bizony a kecskebak leugrott a nyársról s futott, futott egyenesen a rókalyukba; a róka épp nem volt odahaza.

Mikor a róka hazaért, hallja ám, hogy valaki motoz a házában. Nem mert hát bemenni, hanem nagy kedvetlenül és fejét lógatva eloldalgott. Amint így mendegélt, egyszer csak egy nyúl toppant elébe, s megkérdezte tőle, mit keres arrafelé, s mért olyan kedveszegett. A róka elmondta, hogy valaki behúzódott a házába, s most nem mer bemenni. Akkor a nyúl így szólt:

– Gyerünk hát ketten, hadd lássuk, ki lehet. – S elindultak.

Hogy a rókalyuk elé értek, a nyúl bekiáltott:

– Ki van a koma házában?

A kecskebak meg kiszólt odabentről:

– Én vagyok a kecskebak, elevenen megnyúztak, elevenen vágtak, de biz le nem vágtak, elevenen sóztak, de biz be nem sóztak, elevenen sütöttek, de biz meg nem sütöttek, ha éles fogamra kaplak, mint a cérnát, elharaplak!

Mikor ezt a nyúl meg a róka meghallotta, megijedtek, s úgy elszaladtak, hogy a lábuk se érte a földet. Amint így futottak, találkoztak a farkassal, a medvével meg az oroszlánnal, s azok is megtudakolták, mi bajuk, mért szaladnak. Láta a róka meg a nyúl, micsoda társaságba kerültek, megálltak hát s mindent elmeséltek, mi s hogyan történt. Akkor mindannyian együtt fölkerekedtek, hátha besegíthetnék rókakomát a házába. De bizony hiába volt a fáradságuk, mert a kecskebak mindegyiküknek azt felelte, amit a rókának meg a nyúlnak.

Amint nagy kedvetlenül a mezőn mendegéltek, nagy aggodalomban a rókakoma miatt, találkoztak a sündisznóval, s az is megkérdezte őket, mit művelnek ilyen sokadmagukkal. Erre ők szép sorjában elmondták, mi s hogyan történt. Akkor így szólt a sündisznó:

– Nosza, hadd próbáljak én is szerencsét, s nézzek a szeme közé.

Hogy a rókalyuk elé értek, bekiáltott a sün:

– Ki van a koma házában?

A kecskebak meg azt felelte:

– Én vagyok a kecskebak, elevenen megnyúztak, elevenen vágtak, de biz le nem vágtak, elevenen sóztak, de biz be nem sóztak, elevenen sütöttek, de biz meg nem sütöttek, ha éles fogamra kaplak, mint a cérnát, elharaplak!

Mire a sündisznó így szólt:

– Itt a sünök királya, minden falu bírása, ha rétesbe tekerlek,
bekaplak és megeszlek!

A kecskebak erre világgá futott!

A GONOSZ ASSZONY

Mendegélt egy ember a feleségével, s egy frissen kaszált réten vágtak keresztül. Így szólt akkor az ember:

– Hej, te asszony, de szépen lekaszálták ezt a rétet!

Erre az asszony:

– Ugyan, hová tetted a szemed, ember, hát nem látod, hogy nem kaszálták, hanem nyírták!

Mire az ember:

– Áldjon meg az isten, asszony! Már hogy is nyírnák a rétet? Kaszálták ezt, nézd csak, a kaszarend is látszik!

Így aztán az ember azt bizonygatta, hogy kaszálták, az asszony meg azt hajtogatta, hogy nyírták. Szó szót követett, összevesztek, az ember megütötte az asszonyt, s ráripakodott, hogy hallgasson; az asszony az út szélén kísérté férjét, szeme elé tartotta két ujját, s miközben úgy mozgatta őket, mint az ollót, egyre csak azt kiabálta:

– Nyírták, nyírták, nyírták!

Amint így ment az út szélén, s maga elé se nézett, hanem egyre csak az ura szemébe s a két ujjára, mely úgy járt, mint az olló, az asszony egyszer csak egy verembe lépett, melyet eltakartak a szénarendek, s belepottyant. Mikor az ura látta, hogy felesége a verembe bukott s eltűnik benne, így szólt:

– No, úgy kell neked! – S ment tovább a maga útján, még csak bele se kukkantott a verembe.

Néhány nap múlva megesett az ember szíve a feleségén, s azt mondta magában: „No, hadd húzzam ki, ha még életben van! Amilyen olyan; az is lehet, hogy a jövőben meg is javul kissé.” Kötelet vett magához, elment a veremhez, leengedte a kötelet a mélybe, s kiáltozni kezdett az asszonynak, kapaszkodjék belé, majd kihúzza. Mikor észrevette, hogy a kötél már megfeszült, húzni kezdte. Mikor majdnem a végéig jutott, hát volt mit látnia: felesége helyeit egy ördög kapaszkodott meg benne, egyfelől fehér a szőre, másfelől meg koromfekete, már amilyen az ördög.

Megijedt az ember, majd kiejtette kezéből a kötelet, de az ördög rimánkodni kezdett:

– El ne engedd, ha istent ismersz! Húzz ki innen, s aztán verj agyon, ha nem akarod az életem kímélni; csak szabadíts ki innen!

Istenhez fohászkodott az ember, s kihúzta az ördögöt a veremből. Az mindjárt megkérdezte, miféle jószerencse vetette ide, hogy őt kiszabadítsa, s kit keresett abban a veremben; mikor pedig az ember elmondta, hogy néhány nap előtt a felesége beleesett, s most azért jött, hogy kihúzza onnan, az ördög kiabálni kezdett:

– Hites jó pajtásom, ha istent ismersz, hát az a te feleséged?! S te meg tudtál vele férni? Hiszen én már ugyancsak jó ideje, hogy ebbe a verembe estem, s eleinte bizony nehéz volt az élet, de később úgy-ahogy megszoktam; hanem amióta az az átkozott néember mellém pottyant, bizony mondom, az alatt a néhány nap alatt majdhogy belé nem döglöttem a gonoszságába: nekiszorított a verem szélének, s látod-e, hogy az egyik oldalam egészen beleőszült! Tégy le a szándékodról, ha istent ismersz! Hagyd ott azt az asszonyt, ahol van; én pedig megbecsült emberré teszek azért, hogy innen kiszabadítottál. – Azzal kitépett a földből egy fűcsomót, s odaadta az embernek. – Nesze, itt ez a fű, tedd el; én meg elmegyek, belebújok ennek a királynak a lányába; az egész országból jönnek majd orvosok, papok meg szerzetesek, hogy kikergessenek belőle, de én nem megyek, mindaddig, amíg te oda nem jössz, és meg nem gyógyítod. Te pedig füstöld csak meg evvel a fűvel a király lányát, s én abban a pillanatban kimegyek belőle; a király ezután néked adja a lánya kezét, s maga mellé vesz, hogy vele együtt uralkodjál.

Az ember fogta a füvet, tarisznyájába tette, elbúcsúzott hites jó pajtásától, s az egyik jobbra, a másik balra ment. Néhány nap múlva híre terjedt, hogy megbetegedett a király lánya: belebújt az ördög. Az egész országból egybesereglettek az orvosok, papok meg szerzetesek, de bizony hiába, senki sem tudott semmit sem tenni. Akkor az ember fogta a füves tarisznyát, nyakába kanyarította, kezébe vette botját, s gyalogszerrel elindult a király székvárosába, ott is egyenesen a király udvarába. Mikor odakerült a szobához, amelyikben a király lánya betegeskedett, látja ám, hogy ugyancsak sűrögnek-forognak az orvosok meg javasasszonyok; papok, szerzetesek meg püspökök imákat mondanak, szenteltvizet hintenek, vigíliáznak s hívogatják az ördögöt, jöjjön ki a lányból, de

az ördög egyre csak kiáltozik belőle, és csúfot űz velük. Odamegy az ember is a tarisznyájával, de be sem engedik. Akkor az ember elment a királyné házába, egyenesen a királyné színe elé, és megmondta neki, hogy ő orvos, és olyan füve van, amelyekkel eddig jó néhány ördögöt kiűzött már. A királyné, mint afféle anya, nagy gyorsan talpra szökkent erre, s elvezette az embert a lánya szobájába. Mikor az ördög észrevette, megszólalt:

– Te vagy az, hites jó pajtásom?

– Én vagyok.

– No jó, tedd a magadét, s én kimegyek a lányból; hanem aztán oda ne gyere többé, ahol hírt adok magamról, mert abból semmi jó sem származik rád!

Ezt persze úgy mondták egymásnak, hogy rajtuk kívül senki más nem hallotta s nem is érthette, csak ők ketten.

Az ember előhúzta tarisznyájából a fűvet, meggyújtotta s körülfüstölte a lányt, az ördög pedig kiment belőle, s a lány olyan makkegészséges lett, mintha akkor jött volna a világra. A többi orvos megszégyenülten kullogott el, ki merre látott, az embert pedig, akárcsak édes fiát, a király is, a királyné is keblére ölelte. Aztán bevezették a kincstárba, ott felöltöztették, egyetlen lányukat hozzáadták feleségül, s a király neki adta fele birodalmát.

Egy idő múlva ugyanaz az ördög a szomszédos király nagyobbik lányába bújt belé. A szomszédos király egész birodalmában kidoboltatta, hogy orvosságot keres, mikor pedig ilyent sehol sem találtak, eszükbe jutott, hogy a szomszédos király lánya is ilyen betegségben szenvedett, s egy orvos gyógyította meg, aki most a király veje. Akkor a király levelet írt a szomszédjának, s arra kérte, küldje el hozzá azt az orvost, aki a lányát meggyógyította, gyógyítsa meg betegségéből az ő lányát is, s bármit kér is, megadja. Mikor a király szólt erről a vejének, annak eszébe jutott, mit kötött a lelkére búcsúzaskor hites jó pajtása, így hát nem mert elmenni. Egyre azt mondogatta apósának, hogy ő már abbahagyta az orvoslást, és többé nem tud gyógyítani. Hogy a szomszéd királynak ezt hírül adták, újabb levelet küldött, s abban megfenyegette szomszédját, ha orvosát el nem küldi, hadat állít ellene, és országára támad. A király, megkapván ezt az üzenetet, csak biztatta a vejét: akárhogy áll is a dolog, de el kell mennie. A király veje látta, milyen bajba jutottak,

felkészült hát az útra és indult. Mikor odalépett a másik király lánya elé, elcsodálkozott az ördög és rákiáltott:

– Hát te mit keresel itt, hites jó pajtásom? Nem megmondtam, hogy többé ne gyere utánam?

– Hej, hites jó pajtásom – kezdte a király veje –, nem azért jöttem én ide, hogy kikergesselek a király lányából, hanem azért, hogy megkérdezzelek: most már mitévők legyünk? Mert kijött a feleségem a veremből, s hogy engem keres, az még hagyján; de téged keres, amért nem engedted, hogy kihúzzam a veremből.

– Égszakadás, földindulás! Kijött a feleséged! – kiáltotta el magát az ördög, azzal kiszökött a király lányából, meg sem állt a kék tengerig, abba bújt bele, és soha többé nem tért vissza az emberek közé.

AZ ÖRDÖG ÉS INASA

Élt egyszer egy ember, s volt neki egy fia. Egyszer így szólt a fiú az édesapjához:

– Mitévők legyünk, édesapám? Én így nem tudok élni, inkább világgá megyek, hadd tanuljak valami mesterséget:.. Látod, hogy van ez manapság: aki a legkisebb mesterséghez is ért, akármelyik parasztnál jobban él.

Apja sokáig igyekezett eltéríteni szándékától, magyarázgatta, hogy a mesterség is sok gonddal, fáradsággal jár, s hát hogyan is hagyhatná magára az édesapját! Mikor azonban a fiú semmiképp sem tárgított, végül is beleegyezett, menjen s tanuljon mesterséget. Akkor a fiú nekivágott a világnak, hogy mesterségre tegyen szert. Amint ment, mendegélt, egy nagy vízre akadt, s ahogy annak mentén vándorolt, összetalálkozott egy zöldruhás emberrel. Az megkérdezte tőle, hová megy, mire a fiú így válaszolt:

– Járom a világot, hogy valami mesterre találjak, akitől mesterséget tanulhatok.

Akkor így szólt hozzá a zöldruhás ember:

– Én mester vagyok, gyere hozzám, s tanulj tőlem mesterséget, ha már a szíved úgy kívánja.

A gyerek csak erre várt, s elindult az emberrel. Amint mendegéltek a nagy víz mellett, a mester egyszer csak beleugrott, úszni kezdett s biztatta a fiút:

– Nosza, fiam, ugorj utánam, s tanulj úszni!

A gyerek beleugrott a vízbe, s úszni kezdett a mester oldalán. Mire a víz közepére értek, a mester nyakon ragadta a fiút, s lebukott vele a víz fenekére. Mert nem volt más ez a mester, mint maga az ördög. A gyereket elvitte az udvarába, s átadta egy öregasszonynak, hogy tanítsa, ő pedig visszatért a világba. Hogy kitette a lábát, s a gyerek meg ott maradt, az öregasszony így szólt hozzá:

– Te, fiam, persze azt hiszed, hogy az az ember valamiféle mesterember, mint amilyenek annak a másik világnak a mesterei. Nem mester az, hanem ördög. Engem is így csapott be, idehurcolt a másik világról, mert én is megkeresztelt lélek vagyok. Hanem hallgass rám, mit mondok. Én téged megtanítalak az ördög

mindenféle mesterségére, de ha meg akarsz szabadulni tőle, s vissza akarsz térni az emberek világába, valahányszor az ördög idejön, s megkérdezi tőled, tanultál-e valamit, mindig csak azt mondd neki, hogy nem tanultál semmit

Nem sok idő múlva megjött az ördög, s megkérdezte a gyereket:

– Mit tanultál?

Az meg így válaszolt:

– Nem tanultam még semmit.

Így telt el három esztendő, s valahányszor a mester megkérdezte a gyereket, mit tanult, az mindig azt felelte, hogy semmit. Az ördög utoljára is még egyszer megkérdezte:

– Tanultál-e már valamit?

S a gyerek csak mondta a magáét:

– Bizony semmit, s még azt is elfelejtettem, amit azelőtt tudtam.

Az ördögöt akkor elfutotta a méreg, és rákiabált a gyerekekre:

– Hát ha eddig semmit sem tanultál, nem is fogsz soha semmit. Hordd el magad innen, a színed se lássam. Menj, amerre a szemed lát, s a lábad viszen.

A gyerek, aki már jól kitanulta az ördögi mesterséget, tüstént beleugrott a vízbe, s úszni kezdett a part felé. Hogy kiért a partra, hazament az édesapjához. Mikor az apja meglátta, elébe szaladt s így fogadta:

– Hol voltál, fiam, az istenért?

A fia meg azt felelte: – Mesterséget tanultam.

Jó darab idő telt el ezután, s vásárra került sor egy közeli faluban. Akkor a fiú így szólt az apjához:

– Menjünk a vásárba, apám.

S az apa erre nézett egy nagyot:

– Ugyan mivel, édes fiam, ha sehol semmink sincsen?

– Arra ne legyen gondod – felelte a fia, s elindultak a vásárra.

Útközben így szólt a fiú az apjához:

– Ha a vásár közelében leszünk, olyan szép paripa lesz belőlem, amilyenek nem akad párja az egész vásáron. Mindenki engem fog csodálni. A mesterem majd odajön lovat vásárolni, s amilyen árat kérsz, megadja. De tréfából se add a kötőféket a kezébe, hanem ha markodban a pénz, mindjárt vedd le rólam, és csapj vele a földre.

Mikor odaértek a vásár közelébe, a fiúból egyszerre olyan szép paripa lett, amilyenek nem akad párja a világon. Az öreg elővezette lovát a vásárra, hát a vásár egész népe köréje sereglett, ahányan voltak, mind a lovat bámulták, kérdezni meg csak kérdezni sem merték, mibe kerül. Egyszerre csak ott termett a mester: török ember képét öltötte magára, a fejére turbánt tekert, s köntöse a földet verdeste. Hogy odaért, így szólt: – Ezt a lovat megveszem. Mondd, öreg, mi az ára?

Az öreg megmondta az árát. A török szó nélkül, nyomban előhúzta a pénzt. Mikor az öreg megkapta a pénzét, levette a lóról a kötőféket, s nagyot csapott vele a földre. Abban a pillanatban eltűnt a ló is, meg a vevő is. Hogy az öregember a pénzzel hazaért, a fiát is otthon találta.

Egy idő múlva másik vásárra került sor, s a fiú megint így szólt az édesapjához: – Gyerünk apám a vásárra.

Az apa most már egy szót sem szólt, hanem kapta magát s elindult vele. Mikor a vásár közelében jártak, ezt mondta a fiú:

– Most én egész bolttá változom: portékával teli bódévá, aminél szebb s gazdagabb nem lesz az egész vásáron. Ezt se tudja majd senki megvenni, de a mesterem odajön, s megadja az árát, amit kérsz tőle. De tréfából se add a kulcsokat a kezébe, hanem ha megkaptad a pénzt, csapd a kulcsokat a földhöz.

Így is lelt: a fiú gyönyörű szép bolttá változott, csodájára járt az egész vásár. De máris ott termett a mester, megint törökké változott, akárcsak előbb, s megkérdezte az öreget:

– Mibe kerül?

Amennyit az öreg kért, a török annyit nyomban kifizetett. Az öreg átvette a pénzt, s nyomban földhöz csapta a kulcsokat. Abban a pillanatban eltűnt a bolt is, meg a vevő is. Hanem a bolt galambbá változott, a török pedig karvallyá, s uccu, a galamb után! Miközben ide-oda csapongtak, a király lánya kiment a palota elé, s onnan nézte őket. A galamb akkor egyszer csak, mint a nyíl, szállt a lány kezére, s gyűrűvé változott rajta. A karvaly földre hullott s emberré változott; ember képében elment a királyhoz s ajánlkozott, vegye szolgálatába: három esztendeig szolgál neki, s az égvilágon semmit sem kér érte, sem ételt, sem italt, sem ruhát, csak azt a gyűrűt, ami a lánya kezén van. A király felfogadta s megígérte, hogy három év

múlva neki adja a gyűrűt. Így szolgált három esztendeig, a lány meg viselte a gyűrűt, mivel nagyon megtetszett neki, hiszen nappal gyűrű volt, éjszaka pedig csinos legény. Egyszer így szól a legény a lányhoz:

– Ha elérkezik az idő, hogy elvegyenek tőled, senki kezébe ne adjál, hanem csapj a földhöz.

Hogy letelt a három esztendő, felkereste a király a lányát, s kérlelni kezdte, adja oda neki a gyűrűt. Akkor a lány úgy tett, mintha haragudnék, s a földhöz csapta a gyűrűt. A gyűrű felhasadt, csupa apró kendermag ömlött ki belőle, s egy szem a király csizmája alá gurult. A szolga abban a pillanatban verébbé változott, s nyakra-főre csipegetni kezdte a kendermagot, s mikor már az utolsó szemet is felszedte, elindult, hogy a legeslegutolsót is kicsipegesse a király csizmája alól, csak hogy az a mag hirtelen macskává változott, s nyakon ragadta a verebet.

SZENT SZÁVA ÉS AZ ÖRDÖG

Elindult Szent Száva egy nagy hegyen át, s találkozott az ördöggel. Hogy az ördög megpillantotta a szentet, megijedt s el akart futni, de gyökeret vert a lába, és így összeakadtak az úton. Szent Száva így köszöntötte az ördögöt:

– Adjonisten!

Az ördög meg foghegyről odavetette:

– Nemigen fontos az neked.

– Hogy vagy? – kérdezte Szent Száva, a másik csak így felelt:

– Mi gondod rá, hogy én hogy vagyok?

– Hová tartasz?

– Nemigen fontos az neked.

– Mibe fognál? – faggatta Szent Száva, mire az ördög így:

– Kertészkednék, ha sovány földem volna s efféle társam, mint te vagy.

Akkor Szent Száva így szólt az ördöghöz:

– Hallod-e, hites jó testvérem, ha már éppen kertészkedésre adod a fejed, itt vagyok én jó társnak. De előbb egyezzünk meg, mint s hogyan kezdjük, mit vetünk, s miképpen szerezzük meg a vetőmagvakat.

Az ördög ráállt a dologra:

– Hát bizony, ha röstellek is veled dolgozni, engedelmeskedni azért nem engedelmeskedem, csak épp azt akarom, kössünk egyezséget, s lássunk munkához.

Megegyeztek, hogy legelőbb is vöröshagymát ültetnek. Így is cselekedtek. Mikor a hagyma nőni kezdett, el-eljött az ördög s nézegette, milyen szép és vastag a szára, azt azonban nem nézte, ami a földben van. Mikor a hagyma már ereje teljében állott, Szent Száva elhívta az ördögöt, s az meg is jelent.

– No – szólt most Szent Száva az ördöghöz –, fele enyém, fele tied. Válaszd, melyiket akarod.

Az ördög, látva a hagyma pompás szárát, becsapódott s azt a részt választotta, ami a föld felett van, Szent Száva pedig azt, ami a föld alatt. Hogy a hagyma érni kezdett, az ördög gyakrabban körüljárta, s nem volt ínyére, hogy a hagyma szára fonnyadozik és

leszárad. A hagymafej közben beérett, szára lefonnyadt, Szent Száva pedig kiszedte a földből a termést és elvitte. Nagyon elszontyolodott erre az ördög s elhatározta, hogy újabb egyezséget köt Szent Szávával, mégpedig most káposztát ültetnek. Az ördög így szólt Szent Szávához:

– Az enyém most az lesz, ami a földben van, a tied pedig az, ami a föld felett.

Így is lett. Hát, barátom, elültették a káposztát, s az egyre jobban kibontotta, kiterjesztette a leveleit, végre a fejek is beborultak. Az ördög ennek láttán azt gondolta: „Ha ekkora a káposztafej a föld felett, hát mekkora lehet a föld alatt!” – s nem győzött örvendezni. Mikor elérkezett az ősz, Szent Száva is eljött, levágta a káposztafejeket, a gyökereket meg az ördögnek hagyta.

Kisvártatva az ördög is megjelent. Volt dudaszó, sípszó, éneklés, nagy zenebona, vigadozás. Mihelyt kihúzta az első gyökeret s látta, hogy semmi sincs alatta, majd összeesett bosszúságában, de aztán megkérte Szent Szávát, kössenek még egy szerződést, vessenek krumplit, s ami a földben van, legyen Szent Száváé, ami pedig a föld felett, az az övé.

Így is cselekedtek. Krumplit vetettek. Az kikelt, először is a hajtása mutatkozott, aztán a virága, később pedig a bogyói. Mikor az ördög mindezt észrevette, kinevette, kicsúfolta Szent Szávát. De hogy elérkezett az ősz, a krumpli bokra egészen kiszáradt, Szent Száva pedig felszedte a krumplit, aztán elvermelte.

Majd megpukkadt mérgében az ördög, mikor látta, hogy ennyire becsapódott; százszor is megbánta, hogy pappal akadt dolga. De aztán megint megkérte Szent Szávát, vessenek búzát, s egyezzenek” meg: ami a föld felett van, legyen Szent Száváé, ami pedig a föld alatt, az az övé. Hogy a búza megnőtt és kalászba szökkent, odajött az ördög s nagyot nézett, milyen szépen megnőtt. Mondta is magában: „Milyen magas szár nőtt abból a kicsi magból!” Az aratási időben Szent Száva aratókat hívott, lekaszálták a búzát, az ördögnek meg csak a tarló maradt.

Az ördög most sírva fakadt mérgében és így szólt:

– Hej, papom, én bizony még szőlőt akarok veled ültetni s lesz, ami lesz, de ha ebben is becsapsz, nem társulunk többé.

Így aztán szőlőt ültettek. Mikor a szőlő harmadévre teremni kezdett, s igen szép fürtök mutatkoztak, a két társ megint találkozott, hogy válasszanak, ki mit akar. Szent Száva megkérdezte az ördögöt:

– Mit akarsz, társam, a levét vagy a sűrűjét?

Az meg így felelt:

– Én biz a sűrűjét, a levét meg neked adom ajándékba!

Mikor a szőlő beérett, Szent Száva leszüretelte, a fürtöket kádba tette, aztán kipréselte a bort, az ördögnek meg a törköly maradt. Hát, barátom, gondolt egyet az ördög, a törkölyt felöntötte vízzel, üstbe rakta, s pálinkát főzött a törkölyből. Szent Száva épp akkor toppant be hozzá s megkérdezte:

– Mit csinálsz, társam?

Az meg így válaszolt:

– Pálinkát főzök, hites jó testvérem!

Erre Szent Száva:

– Adj csak belőle, hadd lássam, jó-e?

Az ördög töltött neki egy pohárral. Szent Száva meg hörpintett belőle egyszer, hörpintett kétszer, harmadszorra meg keresztet vetett, mire az ördög elszaladt, mondván:

– Hát bizony ez öregnek orvosság, fiatalnak méreg! – Azzal eltűnt, és soha többé nem ment oda, ahol papról hallott.

JANKÓ ÉS IVÁN

Jó korán kelt föl a szegény ember, hogy az erdőre menjen fáért. Felesége épp aznap sültött kenyeret, s megszírozott egy forró lángost az urának. Az ember olyan sokáig várt a lángosra, hogy az idő eljárt, s mikor az erdőbe ért, nem sokat teketóriázott, hanem mindjárt belevágott a munkába. Mialatt így dolgozgatott, arra vetett a szél egy fiatal ördögöt. Dolgozhatnékja volt az embernek, de nem ám az ördögnek. Mi mást csinál az ördög, mint hogy rossz fát tesz a tűzre, még akkor is, ha semmi haszna belőle, s hogyne tenné most, hogy megszimatolta a zsíros lángost. Be is kebelezte egy szuszra, s minden egyes falat jólesett a lelkének, aztán ahogy jött, el is ment.

Igen ám, de hogy járt, amikor hazaérkezett? Az öreg ördög megkérdezte, mit csinált, a fiatal pedig kénytelen volt elmondani mindent, mert tisztában volt vele, hogy az öreg csak úgy a rend kedvéért kérdezi, mert amúgy is tud mindent.

– Ejnye, fiam – vetette át mindjárt a térdén az öreg ördög a fiataalt –, jól tudod te, hogy semmi olyant nem szabad megenni, amivel a földi lelkek táplálkoznak. Most ahogy vetettél, úgy arass! Három esztendeig valamilyen földi lelket kell szolgálnod, de egy fillér fizetséget sem kaphatsz érte!

A fiatal ördög csak most kezdett eszmélkedni, ugyan hogy is mehetett ki az eszéből ez az ördögi törvény?! Itt bizony nincs helye a szónak, elindult hát nyomban, hogy valamilyik földi léleknél szolgálatot keressen. Legénnyé változott hát, s elhatározta, jól körülnéz, kihez is szegődik. Ide nem megy, mert annyi a gyerek, mint rostán a lik, oda nem megy, mert több fivér együtt gazdálkodik. Így hát addig-addig válogatott, míg végre is egy magányos legényre akadt. Gondolta, az még nála is fiatalabb, s van egy kis vagyonkája, szüksége van hát egy hűséges szolgára.

– Mennyiért szegődsz be? – kérdezte a legény az ördögöt.

– Három esztendőre, de fizetséget nem kérek. De hogy ne mondjad: ingyen szolgáltalak, ha letelik a szolgálatom, csak azt viszem el tőled, ami neked nem kell.

Tetszett ez a legénynek, s annyit kérdezett még:

– S hogy hívnak?

– Jankónak. Hát téged?

– Ivánnak.

– No, akkor kezet foghatunk. Jó pár leszünk mi egymásnak – örvendett meg az ördög, mikor meghallotta, hogy még druszára is akadt.

Megörült Iván, mikor néhány nap múlva már látta, milyen szolgára lelt. Csak most érte fel ésszel, hogy sosem tudhatja az ember, kiben mi lakozik. Jóformán még egyet se gondolt, s Jankó máris minden munkát elvégzett. Így ment ez nap nap után, s Iván kissé már meg is szokta, hogy minden dologban Jankó tanácsára hallgasson. Ugyan mért ne hallgatott volna, mikor látta, hogy a szolga jóval okosabb nála.

Rá egy esztendővel így történt aztán, hogy Iván egy árva szót sem szólt ellene, amikor Jankó így biztatgatta:

– Ideje már, hogy megnőssülj, Iván.

Megnyergeltek két jó lovat, s elindultak lánynézőbe. Néztek egyet, néztek kettőt, és így sorjában, de Jankó mindegyiknél csak fintorgott az orrával, s Iván már indult is tovább. Így ment ez mindaddig, amíg rá nem akadtak egy kocsmáros lányára. A lány kissé már idősebb volt, visszamaradt a vele egyívásúak sorából, Jankó azonban megállapodott nála. Iván már leszokott róla, hogy Jankóval ellenkezzék, de most már nem tudta lenyelni a szót, hanem nekidurálta magát:

– Jankó, testvér, jó lesz ez vajon? Tudod, hogy kevés kocsmáros nevel fel tisztességes hajadont, de ez a lány tetejébe még vissza is maradt, mint a koszos süldő.

– Semmi sincs, ami legalább valakinek jó ne lenne. Ha még úgy is volna, ahogy mondod, akkor is elveszük. Rosszból tanulja az ember a jót becsülni.

Ivánnak már volt alkalma, hogy Jankó igazáról megbizonyosodjék, s így végül is beleegyezett. Hazavitték a lányt, s most volt, aki otthon rendet teremtsen. Valahányszor megtértek a munkából, már várt rájuk a vacsora, az ágyak megvetve, s a ház körül minden rendben.

– Látod, látod, milyen jó, ha az embernek felesége van – szólt Jankó Ivánhoz. – Ha fáradtan hazatérünk a munkából, nem kell

főzéshez látnunk. Az asszony mindent megcsinál, mi pedig készre érkezünk.

Így van ez, de Iván nem tudta, hogy nem éppen mindenben van így. A szomszéd szemet vetett Iván feleségére,, s ebben mindjárt segítségére volt egy vénasszony is, aki egyebet sem tett, csak veszekedett. A szomszéd nem is tolakodott annyira, inkább a vénasszony volt az, aki igyekezett a menyecskét rábeszélni. Próbált rábeszélni az okos embert, menjen fejfel a falnak, bizony te kapsz egyet a fejedre, de könnyű a békát rábeszélni arra, hogy ugorjon a vízbe. Iván felesége úgy tett, mintha vonakodnék, de a vénasszonyt megkérdezte:

– De Ivánt hogyan térítem el magamtól? Jobb szeretném, ha meggyűlölné, s akkor senki se mondhatná, hogy én vagyok a hibás.

Ha csak ezen múlik, ad a vénasszony tanácsot bőszéggel.

– Ha meg akar az urad ölelni, tégy úgy, mintha ellenkeznél s hágy a tyúkszemére.

Tetszett a tanács a menyecskének, s már aznap este így is cselekedett. De hát hogy tetszett volna Ivánnak? Így hát tüstént felfortyant. De még el se kezdődött a veszekedés, s már ott volt az ördög. Félrevonta Ivánt, s tanácsokat adott neki, csillapítgatta.

– Hol láttál már olyan fiatal kancát, amelyik ki nem rúg a hámból? Ne lobbanj mindjárt haragra az asszony ellen.

Hallgatott Iván Jankóra, mikor megházasodott, hallgatott rá most is, és megint csínyján bánt az asszonnyal. Az ráhágott a tyúkszemére, Iván meg csak nevette. Mitévő legyen most a menyecske? Másnap mindent elmondott a vénasszonynak. Adott is az még gonoszabb tanácsot. Ivánnak olyan csikója volt, amilyent nem minden gazda nevelt.

– Döfd át villával a csikót. Tudod, hogy a mi embereink jobban szeretik a lovukat, mint a földet, majd meglátjuk, kedveskedik-e még azután is? – tanácsolta a vénasszony.

Másnap este, mikor Iván meg Jankó hazajött a mezőről, felesége mindjárt kézen fogta az urát, s kivitte az istállóba.

– Ide hallgass, ember, mikor a lovat abrakoltam, véletlenül félrecsaptam a vasvillát, s megszórtam a lovat.

Nagy lármát csapott erre az ember, de az ördög máris ott termett. Mikor látta, mi történt, odábbtolta Ivánt az asszonytól, és

csillapítgatni kezdte:

– A kár bizony kár, de tán csak nem irtod ki azért az asszonyt? Hát hallottál már olyan gazdaságról, ahol kár nem esik?

Hallgatott Iván a jó tanácsra, s megint szépen bánt az asszonnyal. Másnap a menyecske újból elment a vénasszonyhoz panaszkodni, s végül így fakadt ki:

– Én már unom ezt az életet, adj hát jó tanácsot, nénikém, hogy tehetném ki az uram szűrét a házból?

No, nem sok biztatás kellett a vénasszonynak. S amilyen útbaigazítást adott a menyecskének, úgy is történt. A fiatalasszony aznap mézesmázosan beszélt az urával. Azt mondta neki:

– Hallottam, nagyon szépen örölnék a vízimalomban, amennyit odaviszel, annyit vissza is hozol. Mért együk ezt a kenyeret, amelyik csupa korpa?

Iván csak hallgatta s arra gondolt: igaza van az asszonynak. Igaz, a vízimalomig és vissza egy hétig is eltart az út, de legalább kijárja magát. Jankónak sem volt kifogása, így hát másnap útnak indultak a teherrel. Alighogy kitették a lábukat a házból, az asszony tüstént behívta a szomszédot meg a vénasszonyt, gondolta, lesz majd evés-ivás, gonoszkodás. Lesz bizony, de Jankó is gonoszkodni fog, ha már igazi Gonosz.

Nem hajtotta a lovat a vízimalomig, hanem a zátonyra szárazmalmot varázsolt, s aztán örölt nagy énekszóval. S mire beesteledett, Iván meg Jankó már odahaza rakták le a lisztet. Ahogy az asszony megpillantotta őket, az a gondolata támadt, bár megvakulnának. Szaladt a vénasszonyhoz tanácsért, de annak is elakadt a szava, se látott, se hallott, úgy bújt a mély kuckóba, amilyenek valamikor a kemence mögött voltak. Mit legyen az asszony, a szomszédot nagy szaporán a lisztesládába dugta. Mindent szépen elrendezett, de csak amikor azok ketten beléptek a szobába, jutott eszébe, hogy az asztalon ott hever az egész lakoma. Nem tudott mi mást tenni, leült hát a vénasszony elé a kuckóba, hogy eltakarja, s nagyokat nyögött.

– Jaj de jó, hogy megjöttetek! Egész délután egyre csak csuklottam és csuklottam. Ugyan ki más emlegethet, mint az uram, gondoltam magamban. Talán valami baj ért benneteket, mondom magamban, s vissza kell térjete. Így hát nagy vacsorát készítettem,

de épp most olyan nyomás támadt a fejemben, hogy mozdulni is alig bírok.

Beszélt az asszony, beszélt, az ember pedig megsajnálta, s hívta, legalább vacsorázzék ő is velük.

– Ti csak egyetek, nekem bizony semmi étvágyam, olyan nyomás van a fejemben.

Az ember máris nekilátott volna a vacsorának, olyan éhes volt, s bizony ilyen vacsorát rég nem látott az asztalon, de akkor megszólalt Jankó:

– Türtőztessd még egy kicsit magad, Iván, aztán majd megvacsorázol. Először azonban add ide, ami nekem jár, mert épp most telt le a szolgálatom.

Ahogy Iván ezt meghallotta, mindjárt elment a kedve a vacsorától, inkább igyekezett rábeszélni Jankót, maradjon még.

De nem akart az egy percet sem tovább maradni. Letelt a szolgálata, most már csak a járandóságát kéri, s megy isten hírével!

– S mit fizetek? – kérdezte Iván, amikor látta, hogy Jankót semmiképp sem bírja maradásra.

– Ahogy megegyeztünk. Csak azt viszem el, ami neked nem kell!

– Válassz, amit a szíved kíván, mégha annyira is kell nekem, mint a mindennapi kenyér.

– Azt már nem! Csak azt, ami nem kell!

Így szólt az ördög, s tüstént a maga bőrében termett. Akkor aztán fölemelte a lisztesláda födelét, és előhúzta a szomszédot.

– Mondd, Iván, kell neked az olyan szomszéd, aki szemet vet a feleségedre?

Ivának leesett az álla, mikor látta, hogy a fekete ördög kit húz ki a fehér lisztből, de azért annyit tudott még mondani:

– Már hogyan kellene?

– No, akkor ez az enyém! – vágta rá az ördög. Utána nyomban kirántotta a vénasszonyt a kuckóból s megkérdezte:

– No, Iván, kell-e neked ez a vénasszony, aki hűtlenségre beszélte rá a feleségedet?

– Már ugyan hogy kellene?

– Hát ez az asszony, aki elevenen is megnyúzott volna, s ilyen vacsorával vendégelte meg a szomszédot meg a vénasszonyt, hát ez kell-e?

– De bizony semmiképpen! Akkor se kellett, mikor feleségül vettem, de te mondtad, hogy jó lesz.

– Csakhogy nekem!... – nevette el magát az ördög, mindhármat a hóna alá csapta, s azzal elment, mintha soha ott se lett volna.

VETÉLKEDÉS AZ ÖRDÖGGEL

Volt egyszer egy legényke, aki a mostohaanyja keze alatt cseperedett föl. A mostoha, csak mostoha: sose nyugszik az, mintha pondró mozogna benne. A legényke pedig, mint minden árva – gyötrődik, s egyre csak várja, vajon meddig? A mostoha port hintett az ura szemébe, az ártatlan gyermek meg csak vergődjön. Szegény gyerek egyre túrt, szenvedett, de nem akarta apja házát otthagyni, míg el nem jön az ideje. Röstellte szegényke hírbe hozni az apját. De egyszer minden véget ér, s most is eljött az idő, amikor a legénykének más hajlék után kellett néznie.

– Édesapám, most már én is a magam gazdája leszek. Elmegyek világgá, hogy mátkát keressek magamnak – ezzel állt a legényke az apja elé.

Apja nem ellenkezett. Útravalót s áldást is adott volna, de a mostoha nem engedte. Még a jó szóért is haragudott, amit édesapja a fiának mondott.

Világgá ment hát a gyerek, s addig ment, mendegélt, amíg nem ért egy országba, ahol nagy nyomorúságában talán még a kő is nyögött.

– No, itt találok majd magamhoz illő menyecskét! – kiáltott fel a legény, mikor mindezt látta.

Szenvedett ő, szenvedtek az emberek – hát bizony itt kell menyecskét találnia magának, aki sírig tartó hűséges párja lesz. Mindjárt meg is kérdezett egy öregembert, mi baj, mi bánat gyötri a népet?

– Hej, fiam, mért is kérded, ha úgysem tudsz rajtunk segíteni? – sóhajtott fel az öregember.

– Ki tudja azt, édes öregapám! Minden véget ér egyszer, mért ne érne egyszer véget a ti bajotok is, ha már az enyémnek végére jutottam? – mondta erre a legény, mint valami öreg bölcs. – Hátha éppen én születtem arra, hogy a bajoknak végére járjak.

– Ha te volnál az a szerencsés kezű, bizony aranyba kéne foglalni a kezedet.

Szó szót követett, s az öregember végül is elmesélte, mitől van az ő nagy nyomorúságuk. Az egész országban egyetlen

szárazmalom van, de abban eleven ember nem tud örölni. Odajárnak az ördögök, s ezért van a baj és felfordulás! Nem egy ember akadt már, aki magára vállalta, hogy megszabadítja a szárazmalmot az ördögöktől, de aki odamegy, búcsút mondhat az életének. Nem hogy a szárazmalomból, hanem az egész világból kiszalad mindenki, aki egyszer oda betette a lábát. Íme ezért a nagy bánat és szomorúság itten. A föld termékeny, az emberek szorgalmasak, de úgy esznek, mint a barmok, mert nincs hol örölniük. Az ország királya egyetlen lányát és minden vagyonát is odaadja annak, aki a szárazmalmot megszabadítja az ördögtől, hogy az emberek újra kenyeret ehessenek.

– Az pedig én leszek – vágta rá a legény, és nyomban elment a királyhoz.

A király szépen meghallgatta a legényt, de elszorult a szíve, elnézte a szép szál legényt, és így szólt hozzá:

– Ne tedd, fiam, ilyen zsenén és fiatalon kockára az életedet, Hogy is tudnál megbirkózni az ördögökkel, ha már annyi vitéz megjárta?

Jólesett a legénynek, hogy végre akadt valaki, aki vele is törődik, de csak elnevette magát, és így szólt:

– Felséges királyom, ha tudná, milyen ördög keze alatt serdültem fel zsenge gyermekkoromtól fogva, bizony nem tartana engem vissza. Ha az én mostohám olyan hosszú idő alatt el nem emésztett, akkor nem félek én semmi más ördögtől.

A király még válaszolni akart, de a legény kérte, készítsen csak elő mindent, ami az útra szükséges, s másra ne legyen gondja. Ha már így van, mondta a király, megad mindent, amit a legény szíve kíván.

– Nem kell nekem isten tudja, mi minden – szólt a legény. – Készítsenek nekem az útra egy akó bort, meg egy akó olajat, egy véka diót, meg egy véka kavicsot, egy nagy sajtár tarhót s egy másikat libatollal jól megtömve.

Ha a királyi palota erkélyét kéri, a király azt is bearanyoztatta és szíves-örömet odaadta volna. Mihelyt a legény mindent felrakott a szekérre, elindult a szárazmalomba. Még napvilágnál bezárkózott, s minden kicsiny lyukat bedugaszolt, beszegezett. Úgy bedugaszolt estig mindent, hogy még a szellő se bújhatott be. Akkor fogta magát,

betakarózott a köpenyébe, és szépen elaludt. Éjfélre járt, amikor valami zörejre ébredt. Mindjárt mécesest gyújtott, asztalhoz ült s nekilátott, hogy megvacsorázzék. Fogával törte fel a diót, a sajtából marokkal merítette a tarhót, úgy majszolta, s az akós hordóból borral locsolgatta a torkát. Jóformán még hozzá se látott az evéshez, iváshoz, amikor egyszerre csak előtte termett az ördög. Az asztal egyik oldalán ült a legény, a túlsó oldalról meg az ördög meresztgette rá a szemét. Az ördög se mondott dicsértesséket, a legény se mondott áment.

A legény majszolgatta a diót, a tarhóval meg egészen teletömte a száját, s bizony borral kellett leöblítenie – másként hogy is tudta volna lenyelni? Az ördög csak nézett, hallgatott és várt. De a legény is tudta, mit cselekszik: majd csak elunja az ördög a várást. Így is történt. Egyszer csak megszólalt az az ördög:

– Hej, te legény, te csak idejössz, eszel, iszol, s engem meg se kínálsz?

Amire várt, elérte a legény, s most ő szólalt meg:

– Miért kínáljalak? Váratlan vendégnek ajtó mögött a helye, s te még bolondnak is tetted magad, s igazán nem tudom, igazi ördög vagy-e, vagy csak kísértet? S mivel megelégtel, hogy a szádát tátsd, most látom, hogy az vagy, aki vagy, mert szaváról ismerni meg az embert.

– De én ördög vagyok, igazi, valóságos ördög.

– Hát akkor mit vársz?! Itt van előtted s vegyél. Ez az én véka dióm – s azzal maga mellé vette a legény a véka dióját –, ez meg itt a tied, s azzal a véka kavicsra mutatott.

– Itt van, ni, az én akó borom – s azzal magához húzta a hordó bort –, s itt van a le akód – s azzal az olajra mutatott.

– Itt van az én tarhóm – azzal magához vette a sajtár tarhót –, s ott van a tied – azzal az ördög orra alá dugta a libatollas sajtárt.

Erősen tetszett az ördögnek, hogy a legény nem a megkezdetlen dolgokat vette magához, hanem azt, amiből már evett és ivott. Mindjárt neki is látott a „diónak” meg a „tarhónak”. Hiszen ha ördög, akkor is jól tudja, hogy a dióra csúszik a bor. Jó keményen ráharapott hát a kavicsra, s mire feleszmélt, fog helyett csak csorba csontdarab volt a szájában. Ráharapott egy másik kavicsra, s megint

odalett egy foga. Mikor már minden foga kitört, egyszerre csak elcsodálkozott az ördög:

– Hát ez meg mi?!

– Én is épp azt nézem – válaszolt a legény. – Én héj nélkül adtam neked a diót, csak a belét, s mégse tudod összerágni. De hát igazi ördög vagy te, vagy csak úgy teszed magad?! Ne mókázz velem, mert ha bemártom a fejed a tarhóba, igazi ördögöt csinálok belőled, még ha soha nem is voltál efféle!

Nem felelt erre az ördög semmit, de rettentő dühbe gurult. Fojtotta a hideg harag, s felhagyott a dióval. Mihez fogjon, marokkal meri majd ő is a tarhót, az legalább könnyen csúszik. Meg aztán, mondotta magában, jó lesz abból minél többet falni, nehogy ez a legény valóban belemártsa a fejét a sajtárba. Nagy dühösen egykettőre felmarkolta hát a tollat, s beleszórta kitátott szájába, de köhögni, tüsszögni kezdett tőle. Kis híja volt, hogy meg nem fulladt.

A legény színleg annyira meglepődött, hogy majd kővé meredt. Úgy bámult az ördögre, mintha sose látta volna, s végül nagy csodálkozva mondta:

– Nem hiszem én, hogy ördög vagy, még akkor sem, ha mindjárt hat pár szarvat is hordasz a homlokodon. Ahogy látom, nem is kell belenyomni a fejedet a tarhóba, az is elég, ha csak belenyalsz, máris megfulladsz tőle!

A legény egyre a fejét csóválta, mintha maga se tudná, mit tegyen és mit gondoljon, de most már az ördög is úgy bámult, mint borjú az új kapu előtt. Nézte a maga sajtár „tarhóját” s leste, milyen jóízűen önti a legény a szájába, s mikor végül nagy nehezen szóhoz jutott, haragosan kifakadt:

– Micsoda torkod van neked, hogy elolvad benne minden, az enyémben meg minden fennakad?!

– Hát ha nem locsolgatod!... – szúrta a legény a foga közt a szót, mintha kár lenne minden szaváért, amit erre az ügyetlen teremtményre veszteget.

De erre az ördög még nagyobb haragra gerjedt:

– Ugyan mit locsolgassak, tán a letört fogaimat, amiket lenyeltem? – ordított dühösen. – Korai még bort inni, ha nem vettem még ágyat neki a hasamban, inkább adj egy darab kenyeret, arra tán könnyebben csúszik.

A legény csak erre várt. Úgy nekiugrott ekkor az ördögnek, hogy az azt hitte, mindjárt kigyullad fölötte a szárazmalom.

– Na nézd csak, az anyja teremtésit! – böszült fel színleg a legény. – Szólj csak még egy szót a kenyérről, s úgy képen váglak, hogy csak na! Senkit közel nem engedsz a malomhoz, pedig már majd elepeszt a sóvárgás, hogy egy darabka kenyeret ehessenek, s még te, még te nyavalyogsz itt kenyérért?!

Az ördög látta, hogy a maga ásta verembe esett, s elhallgatott a kenyérről. Félig zavarában, félig dühében megragadta a „boros” kancsót, s olyat húzott belőle, hogy alig maradt benne olaj. S nem is várt most már, hanem az egyik markába fogta a „diót”, a másikba a „tarhót”, és se szó, se beszéd, tömkölte a szájába. Úgy megkente a torkát olajjal, hogy talán szög is lecsúszott volna rajta, nemhogy a toll meg a kavics. De alighogy dugig tömte magát, a kavics meg a libatoll ugyancsak felkavarta „borral” teli bendőjét, s az ördögöt lenn is, fenn is elkapta a kín. Úgy belegabalyodott a bajba, mint kiscsibe a kócba, de a legény ügyet se vetett rá, csak ropogtatta a diót, majszolta a tarhót, s nyelte a bort, miközben föl-fölkiáltott:

– Csak egy falat kenyérkét kaphatnék hozzá s tudnám, mért élek! Ilyen dióra s ilyen tarhóra nem elég ez az ujjnyi bor – akár egy kutat is kiinnék!

– Hát mekkora a te torkod, s hány lyuk van a nadrágszíjadon? – ordított az ördög, amikor kissé kikecmergett bajából.

– Hogy szorult beléd ez a rengeteg erő?

A legény tettette magát, mintha pillantásra se méltatná, akár ha taknyos kölyökkel lenne dolga.

– Mit ért az ördög az élethez – kezdett gúnyolódni vele. – S te még úgy teszel, mintha igazi ördög volnál, s nem tudod, honnan van az én erőm. Ha csak egy cseppet oltanék beléd, meglátnád, neked is hogy ízlene ez a dió a tarhóval, meg ez a jó bor. De hol vagy te ettől az erőtől?! Ha érsz valamit, hát csak annyit, hogy he tudtál lopakodni ebbe a malomba. Csak azt nem tudom, mi az az erő, ami hozzásegített, hogy bebújj, hiszen minden kis lyukat betapasztottam?

Az ördög már megelégette a bajt meg a szégyent. Nagyon hitte, hogy most jött el az ő ideje, s ugyancsak kidüllesztette a mellét:

– Hej, barátom, ez az én erőm ördögi erő! Én, fiam, még a gyűszűn is át tudok bújni!

Nagy hegyesen-begyesen fel-alá járt az ördög, de a legény épp csak egy pillantást vetett rá a szeme sarkából, s úgy falatozás közben odaszólt neki:

– Ha ezen a világon születne olyasvalaki, aki ezt elhinné, bizony én is hinném, hogy így van! Hát azt nem mondanád, hogy akkor is átbújnál a gyűszűn, ha tarhó van benne?!

Így gúnyolódott a legény az ördöggel, s színleg nevetni kezdett, ahogy a bolondok szoktak. Tudta, miért teszi, s úgy is történt. Dühbe gurult erre a hosszú farkú, ahogy csak egy fekete ördög tud dühbe gurulni, és az öklével odacsattantott egyet a legény fejére. Annak mindjárt földagadt a fejbúbja.

– Nono, mi dolog ez? – fortyant föl a legény.

Elnevette magát az ördög, mikor látta, hogy a legény a dudort tapogatja, és így szólt:

– Jól van ez így, fiam, jól van. Hadd nőjön meg a fejed, ha avval a kis eszeddel nem tudtad felfogni, milyen ördögi erő van bennem.

Nevetett az ördög, de a legény a foga közt szűrve a szót azt mondta neki:

– Üss, csak üss, amíg a fejem akkorára nem dagad, mint ez a sajtár, de még akkor sem hiszem el neked, hogy ezt a nagy öklödet át tudod dugni a kulcslyukon. Ugyan szépet gondolnának az emberek az eszemről, ha olyannak hinnék, aki még a héj nélküli diót sem tudja szétmorzsolni a fogával.

– No, téged is a fejedre ejtettek – nevette el magát az ördög, hogy mind előtűntek csorba fogai. – De ha bolond vagy is, talán nem vagy vak!

S nem szaporította a szót, hanem az ajtóhoz ugrott, de a legény is mögéje.

– Nosza, eredj az ajtó túlsó oldalára, s nyisd ki a szemed, ha már eszed nincsen! – unszolta az ördög, mintha a legény magától is nem indult volna már arrafelé.

Az ördög átdugta hatalmas mancsát a kulcslyukon, de a legény már várt is ottan szögekkel meg egy nagy kalapáccsal, mert hát felkészült ő erre idejében. Ahogy a fekete ököl kibújt a nyílásból, a legény üsd-vágd, beleverte a nagy fekete cigány szögeket!

Odaszögezte az ördög öklét a nehéz malomajtóhoz, mielőtt az még észbe kapott volna, hogy milyen csapdába is esett. Nagy jajgatásba kezdett az ördög, a legény meg csak nevette és így szólt: – Nono, hát ez mi? Csak nem az a daganat fáj neked, amit a fejemre kaptam?

– Hát nézze meg az ember, még te kérdezed, hogy mi baj? – nyögdécselt az ördög. – Hej, te mondd meg, ember, mi ez?

De a legény nem is nevetett, nem is beszélt, csak lehajolt s nekilátott az ördög orrát paskolni. Annak épp elég volt az öklébe vert szög is, s most még jobban kapálózott meg jajveszékelt, de a legény csak neki a homlokával az orrának. Az ördög orra egy szempillantás alatt akkorára dagadt, mint az uborka. Nagy kérdésbe, könyörgésbe fogott most az ördög, mintha egész életét imádkozásban töltötte volna.

A legény arca egyszerre olyan komolyra meredt, mint a tegnapi káposzta, és ráförmedt:

– Mit ordíatsz úgy a fülembe? Tán csak nem vagyok süket? Csak nem akarod letagadni, mit mondtál az előbb? Hát én mondtam az előbb, mikor az a daganat támadt rajtam: jó az, ha az ember feje megnő, mert okosabb lesz – vagy te mondtad?

– Én mondtam, én, nem mondom, hogy nem én mondtam! – engedett az ördög, de mindjárt.

– No, hát rendjén van-e, hogy a te fejed butább maradjon az enyémnél, ha már olyan jóízűen együtt vacsoráztunk?! Ha már olyan testvériesen megosztottuk ezt a jó vacsorát, akkor az a rendje, hogy az észen is megosztozzunk. Azért is választottam az orrodát, az dagad meg legkönnyebben, s így fogsz leghamarabb meg is okosodni – oktatta a legény egy szuszra, s aztán elhallgatott, mint a hal, és megsüketült, mint az ágyú.

Jajgathatott, könyöröghetett most az ördög, a legény csak öklelte, ahogy a legkeményebb szarvú kos sem tudta volna, mindaddig, amíg az ördög meg nem esküdött, hogy sem ő, sem a legeslegutolsó ivadéka soha többé még csak meg sem említik a szárazmalmot, nemhogy ide valaha is visszatérjenek.

– No még csak az kellene, hogy még egyetlenegyszer itt érjelek – nevetett föl erre a legény. – Úgy összeöklelnék akkor, hogy a

fejedet nem nyomnád át az ajtón, még ha bottal kergetnélek is ki a malomból.

– Kérlek, ha már megesküdtem arra, hogy a szárazmalmot nem említem többé, te se emlegesd – nyögött fel az ördög kínjában.

A legény akkor színleg igen erősen elkomolyodott és így szólt:

– No látom, már megnőtt a fejed annyira, hogy elég eszed van. Ez már beszéd. Most tisztességesen megosztottuk az eszünket is, s testvéri módon még egyszer megoszthatnánk a vacsoránkat, ha netán megkívántad volna a jó falatokat és a pompás bort.

– Elég volt nekem egyszer is az a vacsora. Hagyj engem, s még azt a vacsorát se emlegesd többé, amíg legalább egy ép fogam van.

Ha már így van, a legény kihúzta a szögeket az ördög ökléből, s búcsúzaskor még egyszer kezet akart szorítani vele. A legény igen, de nem az ördög. Elrántotta a kezét, mintha parázshoz ért volna.

– Ugyan, ugyan, hites jó testvérem, nem is vagy te igazi ördög. Ha összeakadsz valamelyik magadfélével, küldd el holnap hozzám, hadd osszam meg vele testvéri módon a vacsorámat, s hadd mérjem össze az erőmet vele – mondta színlelt komolysággal a legény.

De az ördög csak a fogai között mormogta:

– No persze, mintha nem volna már épp elég csorba fogú, meg kacska kezű ördög, majd még hozzád küldöm, hogy nyomorékká tedd őket.

S úgy lógatta a fejét, mikor elment, mintha minden egyes ujját háromszor elgyűrűzték volna a cigányszögek. Úgy elporzott, hogy a farka csak úgy lengedezett utána, a legény meg nekigyürkőzött, s még aznap kora reggel osztogatni kezdte az első örleményeket.

Mikor a király ezt meghallotta, nyomban megparancsolta, süssenek egy nagy fonott kalácsot, s mikor nekilátott az evésnek, nem sok kellett hozzá, hogy úgy elfulladjon a sok jó falattól, mint az ördög a libatolltól. Király ide, király oda, nem is csoda, hogy ő is megkívánta a finom, foszlós kalácsot. Nem is mintha annyira éhes lett volna, de mikor meglátta azt a szép, fehér lisztet, ő is úgy volt, mint akármelyik más kisgyerek: addsa most, vagy mindjárt, de minden jót, amit abból a lisztből sütnék vagy főznek.

Falatozott egyet; s mihelyt kiadta a parancsot, hogy nyújtsák ki a rétestésztát, meg süssenek tepertős pogácsát, máris egybehívta a

násznépet, s bizony egész országában az első falat kenyeret a legény lakodalmán ették. Mikor jól kilakodalmazták magukat, a király vejének meg a lányának gyönyörű hintót adott, hadd menjen a veje, s válasszon kastélyt magának ott, ahol jólesik, a király halála után pedig tisztességből őt illesse az egész királyság.

Az ifjú férj meg a menyecske el is indult nagy vígan, de mikor az erdőhöz közeledtek, a legénynek egyszerre lúdbőrös lett a háta. Az erdő belsejéből az ördög kandikált elő, s rosszal fenyegetőzött. Nem tehetett mást a legény, szólt a feleségének, forduljanak vissza. Nem azért, mert magát féltette, de attól tartott, hogy az ördög a menyecskén áll bosszút. Féltette bizony a fiatal férj, szép, ifjú feleségét, de mikor a menyecske meghallotta, miről van szó, csak felkacagott. Mert ugyan ki más tudta volna, ha nem ő, hogyan bánt el az ura az ördöggel a szárazmalomban?! Ha az ura meg tudta kezdeni a dolgot, Ő ért majd hozzá, hogy bevégezze – nem illő, hogy rosszabb legyen az uránál. A menyecske csak nevetett, s meg is mondta az urának, mi a szándéka.

– Te csak hajtsd tovább a lovakat, s mással ne törődj! – biztatgatta az embert.

Az ördög csak fenyegetőzött, a fiatal férj meg mikor megtudta, mit eszelt ki a menyecske, megrántotta a gyeplőt, s odakiáltott az ördögnek:

– Látom, testvér, hogy hívsz engem. Ne fáradozz, itt vagyok, s megyek. Nem vagyok vak, ezt már te is tapasztaltad.

A menyecske nekitámasztotta hátát az uráénak, s így ketten beleburkolóztak egy subába.

Elindultak hát, s mikor közelebb értek, látja ám az ördög, hogy egy suba megy feléje, s benne egy ember, de két fejjel. Alighogy megpillantotta, hát az a két fej egyszer csak rátátotta a száját, s nagyot kiáltott:

– Mi van veled, testvér, de lógatod az orrod?! Ej, ej, ej, no nézd csak a nagy bajt – hiszen a fejed már megint megfogyatkozott. Ej, ej, testvér, hát már megint nincs elég eszed? Ugyan hogy hibázhattam el, hogy a fejedet nem növesztettem meg eléggé, pedig hát derekasan fáradoztam rajta, mikor arra noszogattam, hogy megnőjön. Most látom csak, jobb mester vagy nálam: csak fricskáztál egyet, s mindjárt még egy fej nőtt a fejem búbján.

– Mit mondasz – kérdezte az ördög –, az a másik az én öklömtől nőtt ki?

– Tán csak nem állítod, hogy még azt sem láttad, milyen testvériesen megosztottunk a vacsorán a szárazmalomban? – színlelte a csodálkozást a legény. – Legalább ezt az erődöt ne tagadd előttem, hites jó testvérem! Lám, te csak rám fricskáztál egyet, s mindjárt még egy fej nőtt rajtam, én meg egész éjszakán át a fejemmel dögönyöztelek, mégse volt látszatja. Ejnye, ejnye, ha már így van, édes jó testvérem, még sincs rendjén, hogy egészen adósod maradjak. Tartsd csak az orrod, hadd nőjön meg legalább egy kicsivel a fejed.

Mikor az ördög látta, hogy a legény nemcsak hogy nem ijed meg tőle, hanem még öklelőzésre is van kedve, úgy elszelelt, hogy szikrát vetettek a patái, s majd felgyújtották az erdőt.

– Hej, testvér – kiáltott utána a legény –, hová rugaszkodtál?

Kiabált a legény, de az ördög egyet se nézett hátra, csak akkor, amikor már az erdő túlsó végére ért. De még ott sem állt meg, csak hátrafordult egy kissé, s úgy kiáltotta:

– Még te kérded, hová rugaszkodtam?! Hát nem csépelted eléggé az orromat az egyik fejeddel, most még a másikkal is akarod? De abból nem eszel! Nemhogy megkutyaporcióznál, de még látni se fogsz ezentúl engem! Nem kívánnád tán, hogy megint megkenegesselek, s még egy fej nőjön ki rajtad?

– Miért ne?! – kiáltottak a fiatalok egyszerre mind a ketten. – Ha kinőne még vagy egy tucat, bizony meg tudnálak búbolni, hogy megnőjön a fejed akkorára, amekkorában egy kis ész is elférne.

– Azzal elvárhatsz a világ végezetéig! – kiáltott vissza még az ördög, s azzal úgy eltakarodott, hogy csak úgy porzott.

Így szabadult meg a szegény legény mind a két ördögtől, attól is, amelyiknek nem volt szarva – a mostohájától –, meg ettől, amelyik a szárazmalomban kérkedett az erejével.

KAJSZA MEG AZ ÖRDÖGÖK KIRÁLYA

Élt egyszer három testvér, s mert a legkisebbiknek a bal válla magasabb volt, mint a jobb, a fiút Kajszának hívták. Egy napon összebeszéltek, hogy világgá mennek, és munkát keresnek. Mindjárt fel is készültek, útnak indultak, s így vándoroltak három napig, míg egy erdő közepébe nem értek. Nem tudták, most merre is forduljanak, s ezért Kajsza így szólt a legidősebb bátyjához:

– Eredj, keress három követ, mássz fel a legmagasabb fenyőre, s amerre világosságot látsz, arra dobd a követ, s mi elindulunk abban az irányban.

Bátyja szót fogadott, fölkapott három követ, felmászott a fenyő tetejére s körülnézett, de mivel sehol semmit se látott, leereszkedett, s megmondta Kajszának, hogy ő bizony nem látott világosságot. Akkor az így szólt középső bátyjához:

– Eredj most te, hátha látsz valamit.

Most a középső fogta a három követ, ő is felmászott a fenyőfa tetejére, körülnézett, de hiába. Mivel sehol sem látott tüzet, leereszkedett a fáról, s megmondta Kajszának, hogy ő sem látott fényt sehol. Most Kajsza volt a sor, felkapott három követ, s így szólt bátyjaihoz:

– Jól ügyeljetek, merrefelé esik majd a kő!

Azzal felkapaszkodott a fenyő csúcsára, s mindjárt meg is látta a világosságot, s mind a három követ egymás után abba az irányba dobta, majd leereszkedett, s megkérdezte bátyjait:

– Melyik irányba esett a kő?

Azok megmutatták, s aztán elindultak arrafelé. Három esztendeig vándoroltak az erdőben, míg végre elértek ahhoz a helyhez, ahol Kajsza a világosságot látta. Ott egy várra leltek, be is mentek, s akkor látták, hogy nincs abban teremtet lélek se. Kissé tovább indultak, s egy nagy házhoz értek. Bementek, de bizony ott sem volt senki, csak egy asszony. Az megkérdezte tőlük:

– Tudjátok-e, hová jöttetek?

Kajsza azt felelte:

– Tudjuk!

Az asszony erre elmondta, hogy az ördögök királyához érkeztek, s megkérdezte:

– Éhesek vagytok-e?

A két idősebb fivér azt válaszolta, hogy nem, Kajsza azonban azt felelte: Igen. Az asszony erre egy szobába vezette őket, amelyikben emberhús volt, s így bízta őket:

– Itt a hús, vágjatok belőle s egyetek!

A két idősebb fivér akart is enni, de Kajsza nem engedte, hanem ezt mondta az asszonynak:

– Mi nem emberhúst, hanem marhahúst akarunk; ha van, abból adjál!

Az asszony erre a másik szobába vezette őket, ahol marhahús volt. Kajsza így szólt:

– Ebből a húsból eszünk! – s levágott belőle egy darabot, kisütötték és megették. Hogy elkészültek az evéssel, az asszony figyelmeztette őket:

– Most menjetek, amerre láttok, mert mindjárt itt lesz a király, s ha megtudja, hogy itt vagytok, bizony elveszejt benneteket. Látjátok, magam is ember vagyok, akárcsak ti, de a kezébe kerültem, s most semmiképp sem tudok szabadulni tőle.

A két idősebb fivér erre el akart menekülni, Kajsza azonban nem engedte, meg is mondta nekik:

– Így is, úgy is meg kell halni.

Az asszony ekkor arra bízta őket:

– Gyertek át a másik szobába, hadd bújtassalak el benneteket, mert ha a király megjön és itt talál, elveszejt mind a hármatokat.

A három fivér nyomban elindult utána, az asszony pedig bezárta őket egy szobába. Nem telt sok időbe, máris megérkezett a király, leszállt lováról és bement. Mihelyt a szobába lépett, így szólt az asszonyhoz:

– Itt megkeresztelt lélek van!

– Nincs! – felelte rá az asszony.

A király nem hagyta annyiban:

– Kell, hogy legyen. Mondd meg, hol van!

Az asszony erre aztán így szólt:

– Három legény jött, munkát keresnek.

– Vezesd őket ide! – parancsolt rá a király.

Az asszony mindjárt el is ment értük, és így szólt hozzájuk:

– Gyertek velem, a király hívat!

A legények erre kijöttek rejtekhelyükről, és a király színe elé léptek. Az megkérdezte tőlük, miért jöttek, s Kajsza így felelt:

– Felséges királyom, odahaza öreg édesapánk van, akit nem tudunk eltartani, mert nincs munkánk, s azért jöttünk hozzád, hogy keressünk valamicskét.

– Jól van – mondta a király –, ti ketten, nagyobbak, fogjátok a kapát meg az ásót, és a földemen dolgoztok, Kajsza pedig engem szolgál majd, meg a lovamat gondozza.

Erre Kajsza így szólt a királyhoz:

– Megtesszük, amit csak akarsz, de előbb egyezséget kell kössünk.

A király megkérdezte, mit kérnek mind a hárman egy esztendőre. Kajsza ezt felelte:

– Hármunknak adj háromszáz dukátot.

– Fejenként nem adok többet ötven dukátnál – alkudozott a király.

Kajsza megmondta:

– Ha nem adsz annyit, amennyit kérünk, tovább állunk – s már el is indult, nyomában pedig két bátyja.

Mikor a király látta, hogy a fivérek nem engednek a háromszáz dukátból, visszaszólította őket, s ráhagyta:

– Adok háromszáz dukátot egy esztendőre, de becsülettel szolgáljatok. – Azután megparancsolta a két idősebb fivérnek, hogy mit dolgozzanak, Kajszához pedig így szólt:

– Neked semmi más dolgod nem lesz, Kajsza, csak a csizmám meg a lovam tartsd tisztán.

Ez után mindegyikük a dolga után látott. Mikor este hazaérkeztek, Kajsza megkérdezte a királyt:

– Hol fogunk aludni?

Mire a király:

– Van nekem három lányom, odalenn alusznak az alsó szobában, ti is ágyat vethettek s ott alhattok.

Így is tettek.

Múlt egyik nap a másik után, s letelt az esztendő. Kajsza akkor így szólt bátyjaihoz:

– Ma van esztendeje, hogy idejöttünk. Gyerünk most a királyhoz a bérünkért, s aztán majd megegyezünk.

A két idősebb fivér hallgatott öccse szavára, s vele mentek az ördögkirály elé. Az megkérdezte őket, miért jöttek. Kajsza válaszolt:

– Eljöttünk a múlt évi bérünkért, s hogy megalkudjunk a jövő évre.

A király megkérdezte, mennyit akarnak. Kajsza azt válaszolta, hogy fejenként százötven dukátot. Az ördögkirály megmaradt amellett, hogy nem ad többet a tavalyi bérnél, mire Kajsza nyomban kész volt a válasszal, hogy ezt nem fogadják el. A király is kötötte az ebet a karóhoz, hogy ő többet nem fizet, mire Kajsza a szemébe mondta:

– Add ki a bérünket, és megyünk!

– Gyertek holnap, akkor majd kiadom a fizetésteket – biztatta őket az ördögkirály.

Hogy elment a három fivér, az ördögkirály behívta a feleségét.

– Asszony, fend ki jól a késemet, ma estére levágom ezt a három legényt.

Az asszony fogta, kifente a kést, és odaadta az ördögnek. Mikor a nap leszállt, ki-ki aludni tért a szobájába. A fivérek akkor mentek be a szobájukba, mikor az ördög lányai már aludtak. Kajsza figyelmeztette a bátyjait:

– Ma éjszaka ide jön az ördögkirály, hogy levágjon bennünket, mi azonban vigyük oda a lányait, ahol mi szoktunk aludni, aztán feküdjünk a helyükre.

Így is tettek, és ledőltek aludni. Éjszaka besurrant ám az ördögkirály, egyenest oda, ahol a fivérek aludni szoktak, s a sötétben levágta a lányait. Hogy az ördögkirály elment, Kajsza fölkel, fogta a király hétmérföldes csizmáit, felhúzta, aztán az egyik bátyját az egyik, a másikat a másik vállára vette, és elmenekült az ördögkirály udvarából. Ahogy Kajsza egyet lépett a hétmérföldes csizmában, egyik lába itt volt, a másik meg hetedhét határban, mire kettőt lépett, köd előttem, köd utánam, eltűnt.

Felvirradt a reggel, s a királyné elindult, hogy felébressze a lányait. No, volt is mit látnia, mind a hármát holtan találta. Lett is sírás-rívás. Az ördögkirály meghallotta, s felszökött ágyából a nagy jajongásra, hadd lássa, mi történt. Mikor látta, mit művelt, megparancsolta a feleségének, teremtsen elő a csizmáját. Térült-

fordult az asszony, tűvé tette az egész házat, hát a hétmérföldes csizma sehol.

– Add a másik párt! – ripakodott rá az ördögkirály.

Az asszony előkereste a másik pár csizmát, az ördög felrántotta, és Kajsza után eredt. Kajsza azonban addigra már hetedhét határon is túl járt, maga mögött hagyta az ördögök országát, és a keresztelt emberek országába jutott. Nyugodtan leült tehát, és várta az ördögöt, mert tudta, hogy ott már nem árthat neki. Jött is az ördögkirály nagy vágtatva, de az ország gyepején megállt, mert ördög léte nem léphetett át rajta.

– Hej, Kajsza, Kajsza! – kiabált az ördög –, oda a három lányom meg a hétmérföldes csizmám.

Mire Kajsza csak ennyit felelt:

– Hej, ördög, ördög, oda az én háromszáz dukátom!

Az ördögkirály azután hazatért, Kajsza pedig tovább vándorolt bátyjaival, s meg is érkezett az emberkirályhoz. A király megkérdezte, mit akarnak, mire Kajsza azt felelte, munkát keresnek. A király felfogadta őket s meghagyta, hogy fejenként száz juhot őrizzenek. A három fivér őrizgette, terelgette juhait, de Kajsza jószága volt a legszebb. Bátyjai meg és irigyelték érte. Össze is beszéltek egyszer, hogy befeketítik a király előtt. Így is történt.

– Nagy urunk, azzal kérkedik a mi Kajsza öcsénk, hogy el tudná hozni az ördögkirály aranyparipáját!

– Jól van – felelte a király, s mikor a fivérek elmentek, maga elé rendelte Kajszt.

– Igaz-e, Kajsza, hogy azt mondtad, el tudnád hozni az ördögkirály aranyparipáját?

– Nem mondtam és nem is tudnám, felséges királyom!

– Vagy elhozod nekem az Ördögkirály aranyparipáját, vagy a fejed nem marad a helyén!

Hallgatott egy darabig Kajsza, aztán így szólt:

– Jól van, uram király, de adj egy napot meg egy éjszakát, hogy kitaláljam, hogyan fogjak hozzá.

– Hát csak gondold meg jól, mi kell az utadra! – bízta a király, s nagy kegyesen elbocsátotta Kajszt.

Másnap Kajsza megint megjelent a király előtt és így szólt:

– Csináltass nekem bőrruhát, de olyat, ha felhúzzák, simuljon az emberre, akárha pucér volna, s legyen a ruhán üvegablak is, amin ki lehet látni, s aztán bőrből hosszú csövet is csináltass hozzá!

– Mért kell neked ilyen ruha? – kérdezte a király.

– Felséges uram – felelte Kajsza –, azért, mert az istálló egy nagy folyó kellős közepén áll, csak víz alá merülve tudok eljutni odáig, s csak úgy tudom kiszabadítani a lovat

A király tüstént kiadta a parancsot, és a ruha egy-kettőre elkészült. Kajsza belebújt a bőrruhába, felrántotta a hétmérföldes csizmát, és máris ott termett az ördög birodalmában, annál a folyónál, amelynek közepén az aranyparipa istállója állott. Hogy beesteledett, Kajsza a vízbe ugrott, és éjfélkor már a lónál volt. Mindjárt elkapta a ló zabláját, mert tudta, mi következik. A ló torkaszakadtából nyeríteni, kezdett, s Kajsza nyomban a vízbe merült alatta. Az ördögkirály meghallotta a nyerítést, és tüstént előjött, hogy megnézzze, mi történt.

Mikor semmi gyanúsát sem látott, rákiáltott a lóra:

– Mit nyerítesz, mért kényszerítesz ki az ágyasházamból?

Be is csukta nyomban az ajtót és elment.

Még a kapuig sem ért, amikor Kajsza megint elkapta a zablát. A ló még nagyobbakat nyerített, s az ördögkirály megint visszafordult, mire azonban odaért, csak nem látott semmit. Így ment ez még vagy kétszer, s akkor az ördög rettentő dühbe gurult, botot elő, jól elverte a lovát, majd hazament. Kajsza ezután felmerült a vízből, a ló meg így szólt hozzá:

– Köszönöm, Kajsza, látom, hogy megszabadítasz! Hanem ide hallgass! Vedd elő a kefét meg a vakarót, mert szükség lesz rá. Ha azt mondom neked, „hajts!”, ereszd meg a zablát, ahogy csak tudod. Ha meg azt mondom: „Lassan!”, ülj csak nyugodtan a hátamon.

Kajsza megfogadta a szót, magához vette a kefét meg a vakarót, felpattant a lóra, és az így szólt:

– Hajts, Kajsza! Ereszd meg a zablát minél jobban!

Így haladtak egy ideig nagy gyorsasággal, majd a ló megint odaszólt Kajszának:

– Nézz csak vissza, Kajsza, látsz-e valamit mögöttünk?

Hátranézett Kajsza, de nem látott semmit. Egy ideig lépésben poroszkált a ló, de aztán figyelmeztette Kajszt:

- Nézz csak hátra, Kajsza, nem látsz-e valamit mögöttünk?
- Fekete hollók szállnak utánunk, erősen a nyomunkban vannak.
- Hajítsd el a kefed! – parancsolta a ló.

Kajsza elhajította a kefed, s hát égigérő fenyők támadtak mögöttük,

- No most hajts, és ereszd meg a zablát minél jobban!
- Így száguldtak egy ideig, s aztán a ló megint odaszólt Kajszának:
- Nézz csak hátra, látsz-e valamit mögöttünk?

Kajsza hátrafordult, de nem látott semmit. Így hát megint lassan poroszkáltak, de egy idő múlva megint csak odaszólt a ló, s megkérdezte Kajszt, lát-e valamit.

- Bizony, nyomunkban vannak a hollók!
- Dobd el a vakarót! – parancsolta a ló.

Kajsza elhajította a vakarót, s hát abban a szempillantásban égigérő hegyek támadtak mögöttük. Akkor a ló odaszólt Kajszának:

- Hajts!

Így száguldtak egy darabig, mint a szélvész, át is lépték az ördögök országának gyepűjét, s beértek az emberek honába. Leszökött Kajsza a lóról, s abban a szempillantásban már ott is állt az ördögök serege a határon, élükön az ördögkirály.

– Hej, Kajsza, Kajsza! Oda a lányaim, hétmérföldes csizmám, aranyparipám!

- Hej, Ördög, ördög! Oda a háromszáz dukátom!

Így hagyta el Kajsza az ördögök birodalmát, s nemsokára az emberek királya elé járult, elébe vezette az aranyparipát is, ezekkel a szavakkal:

– Felséges királyom, hívd egybe főembereidet, hadd lássák a csudalovat!

A király oda szólította főembereit, hadd lássák a csudát. Akkor Kajsza megkérdezte a lovat:

- Mondd meg nekem, kedves lovam, mi vagy?
- Ló!
- Legyél hát akkor az, aminek anyád szült a világra!

Az aranyparipa erre megrázta magát, s egyszeriben emberré változott, az emberből pedig, egy galamb szállt elő és így szólt:

- Köszönöm, Kajsza, te aztán igazán megváltottál!
- S ahogy a szót kiejtette, az ember holtan esett össze.

Kajsza ezután visszatért nyájához, bátyjai azonban megint csak irigykedni kezdtek, mert az ő juhái voltak a legszebbek. Összebeszéltek hát, hogy befeketítik a király előtt. A trón elé járultak, s bevádolták az öccsüket.

– Nagyurunk, azzal kérkedik a mi öcsénk, hogy el tudná hozni az ördögkirály aranyköpenyét!

A király mindjárt maga elé is rendelte Kajszát s megkérdezte, igaz-e, hogy el tudná hozni az ördögkirály aranyköpenyét.

– Nem mondtam én ilyet, felséges uram! – felelte Kajsza.

– De igen – dörgött rá a király –, s bizony mondom, ha el nem hozod nekem az ördögkirály aranyköpenyét, elbúcsúzhatsz a fejedtől.

– Elhozom – szólt Kajsza –, de adj időt holnapig, hogy kitaláljam, mit tegyek.

A király beleegyezett, s másnap elébe is járult Kajsza.

– Felséges király, csináltass nekem három fúrót; az első olyan vastag legyen, akárcsak én, s mihelyt a háztetőhöz ér, azon nyomban ki is fúrjon belőle annyit, amilyen széles vagyok, de úgy forogjon, hogy neszét se lehessen hallani. A második fúró ugyanolyan vastag legyen, s mihelyt a mennyezethez ér, azon nyomban ki is fúrjon belőle annyit, amilyen széles vagyok, de úgy forogjon, hogy neszét se lehessen hallani. A harmadik pedig olyan legyen, hogy amint pokróchoz ér, nyomban fölemelje.

A király megcsináltatta a fúrókat s odaadta neki. Kajsza fogta a szerszámokat, felhúzta a hétmérföldes csizmát s útnak eredt. Ahogy az ördögök országában a király háza közelébe ért, elbújt éjszakára. Késő éjszaka aztán hétmérföldes csizmájában felhágott a háztetőre, fúrójával kilyukasztotta, s leereszkedett a padlásra. Akkor elővette a másik fúrót, s azzal lyukat fúrt a mennyezetbe. Mikor ez is megvolt, lenézett a lyukon, s látja ám, ott fekszik a király s a királyné az ágyasházban, rajtuk vastag pokróc. Akkor elővette a harmadik fúrót, és igyekezett elérni a pokrócot, amivel az ördögkirály meg a felesége takarózott. Meg is emelte egy kicsit, mire a király rákiáltott a feleségére:

– Mért takarózol ki, asszony?

– Én bizony nem takaróztam ki! – felelte a felesége.

Várt akkor egy kicsit Kajsza, s kisvártatva megint megemelintette fúrójával a pokrócot. A király erre se szó, se beszéd, úgy felképezte a feleségét, csak úgy csattant!

– Mért takarózol ki? – förmedt rá mérgesen.

– De hiszen én nem takaróztam ki! – pityeredett el a felesége. – Inkább azt nézd meg, nem Kajsza gonoszkodik-e fölöttünk?

Nosza fel is szökött ágyáról a király, egyenest a padlásra, és torkon ragadta Kajszt. Egy kicsit el is csodálkozott, mikor elfogta és megkérdezte:

– No most mondd meg, Kajsza, mért nem hagysz engem békén?

– Felséges király – szólt erre Kajsza –, édes mindegy nekem, itt halok-e meg vagy másutt, de szívesebben halok meg itten, mint amott.

Az ördög erre bevezette egy szobába s oda bezárta. Mihelyt megvirradt, felkelt a király, megfente a kését, aztán kinyitotta Kajsza szobáját és beszólt:

– Előre, Kajsza! Éltél, amennyit éltél; engem nem gyötörsz többé!

– Ne vágj le mindjárt, felséges király – kérlete Kajsza – csonttá fogytam a hosszú úton, nem sok hasznomat veszed, inkább zárj be tíz-tizenöt napra a szobába, hadd hízzam egy kicsit!

– No, épp úgy is lesz, hizlalni foglak tizenöt napig!

Bezárta Kajszt, s nyomban megparancsolta feleségének, adjon neki mindennap egy jó oka mogyorót.

Ott gubbasztott hát Kajsza jó tizennégy napot a dutyiban, és eszegette a mogyorót. Mikor a tizennegyedik nap is letelt, megállt az ajtó előtt az ördögkirály és beszólt:

– Dugd ki a kisujjad a kulcslyukon, hadd lám, megpiríthatunk-e már roston?

Megnézte a király Kajsza kisujját, aztán így szólt a feleségéhez:

– Asszony, én most elmegyek a barátomért, s holnap jó korán megjövünk. Te addig vágd le Kajszt, és süsd meg roston.

Másnap a királyné korán felkelt, előkapta a baltát, hogy fát aprítson, hát amint jól odacsap, beleszalad a balta éle a fába, s benn reked egy nagy görcsben. Rángatja erre, rángatja arra, csak nem tudja a baltát kihúzni. Kajsza kikukucskált a kulcslyukon, s mikor látta, hogyan vesződik az asszony, kiszólt:

– Mit vesződsz avval a baltával, ténsasszony, engedj ki innen, majd felaprítom én a fát, s aztán levághatsz!

A királyné fogta a kulcsot, és kinyitotta az ajtót. Kajsza megragadta a baltát, kirántotta a fából, s az asszonyhoz fordult:

– Tedd csak egy kicsit a hasadékba a kezéd, ténsasszony, mert így nem tudom széthasítani.

Léprement az asszony, betette kezét a hasadékba, s abban a szempillantásban benn is szorult a keze. Kajsza meg nagy sebtében lenyisszentette a királyné fejét, meg a két kezét, pokróc alá rejtette az ágyon, mintha ott aludnék a királyné, aztán még a tüzet is felszította, előkészítette a rostot, felkapta a király aranyköpenyét, s azzal uzsgyi, már nyoma is vészett, meg sem állt ördögország gyepűjéig.

A király meg a barátja meg is érkezett, s abban a hiszemben, hogy a királyné jóllakottan alszik a pokróc alatt, nagy éhükben megsütötték és megették az odakészített húst. Csak akkor vették észre, mit tettek, amikor már jóllaktak, s a királynét keltegették. Ekkor derült ki Kajsza turpissága. Nosza, utána vetették magukat, de mire a gyepűhöz értek, az már rég kifújta magát, és nyugodtan várta őket.

– Hej, Kajsza, Kajsza! – kiáltott rá az ördögkirály –, oda a lányaim, oda mérföldjáró csizmám, aranyparipám, aranyköpenyem meg a feleségem!

– Hej, ördög, ördög! Oda a háromszáz dukátom!

Ezután Kajsza elballagott az emberkirályhoz, átadta neki az aranyköpenyt és így szólt:

– Nesze az ördögkirály aranyköpenye, s most hívd egybe a főembereidet, mert ilyen csudát, mint ez az aranyköpeny, még úgyse láttatok!

Mikor a király meg főemberei összegyülekeztek, így szólt Kajsza a köpenyhez:

– Mondd meg nekem, köpeny, mi vagy?

– Köpeny – felelte az.

– Legyél hát akkor az, aminek anyád szült a világra!

Abban a szempillantásban a köpeny viruló leánnyá változott, a lányból kiröppent egy kis galamb, s így szólt Kajszához:

– Köszönöm, Kajsza, te aztán igazán megváltottál! – s a lány holtan esett össze.

Megint csak visszament Kajsza a nyájához, s őrizgette szépen. De a bátyjai megint megirigyelték, mert az ő juhái voltak a legszebbek, megint összebeszéltek, s elmentek a királyhoz Kajszt befeketítem.

– Felséges király, azzal kérkedik Kajsza, hogy elevenen el tudná hozni az ördögök királyát!

– Jól van, majd megtudom, igaz-e? – felelte a király, s már hívatta is Kajszt maga elé. Mikor elmondta neki legújabb kívánságát. Kajsza megint csak erősítgette, nem igaz az egész. De a király nem hagyta annyiban:

– Vagy elhozod nekem az ördögök királyát, vagy elbúcsúzhatsz a fejedtől!

– Elhozom – adta be a derekát Kajsza –, de adj időt holnaputánig, hogy kigondoljam, mire is van szükségem.

Harmadnapra aztán Kajsza odaállt a király elé és így szólt:

– Csináltass szekerre egy kis házikót, négy könyök hosszút, három könyök széleset s három könyök magasat, aztán száz darab egy könyök hosszú szeget, adj nyolc ökröt, hogy a házikót elhúzzassam velük, végül igazítsd meg a bal váltamat, hogy épp olyan egyenes legyen, mint a jobb, ne lássék, hogy Kajsza vagyok.

A király nyomban kiadta a parancsot, s mikor minden megvolt, Kajsza fölkerekedett és elindult. Sokáig ment, mendegélt az ökrökkel, míg végre elért az ördögök országába, ott is egy erdőhöz, és irtani kezdte a fákat. Alighogy egy jó lélegzetvételnnyit dolgozott, meghallotta ám az ördögök királya, hogy valaki irtja az erdőt. Nosza ott termett s megkérdezte, ki merészezi az ő erdejét vágni.

– Valami Kajsza nevű embert fogott a királyunk – szólalt meg a mi Kajszánk –, s máglyán akarja elégetni, de odahaza nincs annyi fa, amennyi ennek a gazembernek elegendő lenne.

– Hát elfogták Kajszt? – kérdezte az ördögkirály.

– El bizony!

– No ha elfogták, én is segítek fát vágni! – kapott a szón az ördög, s tüstént baltát ragadott, s vágta a fát nagy buzgalommal. Mikor már kivágott egy jó rakásra valót, megszólalt:

– Azt hiszem, ennyi elég lesz!

– Én is azt hiszem – hagyta rá Kajsza –, de arra kérlek, bújj be ebbe a házikóba, s ahol lyukat látsz, dugd ki az ujjad, hogy beszögezzük a nyílást, nehogy kibújjon Kajsza, mert ebben fogjuk elégetni.

Az ördög nagy igyekezettel be is bújt a házikóba, s mikor már jól bent volt, Kajsza nagy gyorsan rácsapta az ajtót. Dugdosta az ujját aztán az ördög, ahol csak lyukat látott, s Kajsza be is verte a nagy szögeket, úgyhogy az ördög hamarosan moccanni se tudott a szegektől. Kérlelte is Kajszt, hagyja már abba a szegverést és eressze ki, de bizony Kajsza nem hajlott a szóra. Mikor már moccanni sem tudott a szögektől, akkor kapott észbe az ördög s megkérdezte:

– Csak nem te vagy Kajsza?

– De bizony az vagyok, testestül-lelkestül!

Kifakadt erre az ördögök királya:

– Hej, Kajsza, Kajsza! Oda a lányaim, oda a mérföldjáró csizmám, aranyparipám, aranyköpenyem, jó feleségem, s legvégül oda vagyok magam is!

Kajsza meg csak azt felelte:

– Hej, ördög, ördög! Oda a háromszáz dukátom!

Aztán befogta az ökröket, s hazahúzatta az ördögkirályt. Mikor az udvarba ért, az emberkirály megkérdezte:

– Meghoztad-e, Kajsza, az ördögök királyát?

– Meg én – felelte Kajsza.

– De hát hol van?

– Itt ebben a házikóban.

– Ki van odabenn – kérdezte az emberkirály, de senki sem válaszolt. Erre megint megkérdezte:

– Ki van odabenn, hadd eresszem szabadon!

Erre már megszólalt az ördögök királya:

– Én vagyok itt bent, az ördögök királya, engedjete el, örökké hálás leszek érte, nektek adom fele királyságom!

Az emberkirály már majdnem ráállt, hogy elengedje, de akkor Kajsza így szólt hozzá:

– Ha elengeded, te sem maradsz életben, de én sem.

– De hát mit teszel vele?

– Tudom én azt! – felelte Kajsza s azzal elment, összeszedett száz fuvar fát, száz fuvar szalmát, körülkerítette vele a házikót, s aztán meggyújtotta. Így égett el az ördögök királya.

AKI ELADTA BŐRÉT AZ ÖRDÖGNEK

Élt egyszer egy szegény ember, akinek az égvilágon nem volt semmije, s a névnapja közeledett. Mikor egy este együtt ült feleségével a vacsoránál, szóba hozta, ugyan mit tesz majd névnapkor az asztalra, ha semmijük sincs. Majd gondolt egyet, és így szólt az asszonyhoz:

– Hát biz én akár az ördögtől is kölcsönt kérnék, csak hogy a névnapomat megülhessem.

Vacsora után kiment a ház elé, s egyszer csak egy ember toppant eléje, és azt kérdezte:

– Mit mondtál, mikor éppen vacsoráztál?

Megijedt a szegény ember, s azt válaszolta, nem mondott ő semmit.

– De igen, mondtál.

– Nem én, dehogy mondtam – erősködött a szegény ember.

– Hát nem mondtad, hogy az ördögtől is kölcsönt kérnél, csak hogy megüljed a névnapodat?

Akkor kapott észbe a szegény ember, hogy bizony ezt mondta, s rájött, hogy nem is igazi ember áll előtte, hanem az ördög, s elmondott neki mindent úgy, ahogy van.

– S mit adnál nekem, ha megmondanám, hol szerezhetsz pénzt? – kérdezte az ördög.

– Mit adhatnék, ha semmim sincsen? – felelte az ember.

– Odaadnád nekem azt, amit kérek tőled?

– Oda én, de nem tudom, mi az.

Az ördög erre csak annyit kért:

– A bőrödet.

– De hát hogy élhetnék én bőr nélkül? – kérdezte az ember.

– Nem most akarom én elvinni, hanem majd ha meghaltál.

A szegény ember magában azt gondolta: „Hát ha meghalok, minek nekem akkor a bőr?” – s azt felelte: – Jól van, áll az alku.

Az ördög akkor rámutatott a hegyre, mely ott állt az ember háza fölött, s meghagyta, vegyen ki abból annyi pénzt, amennyit csak akar, csak éppen senkinek se szóljon róla. Azzal eltűnt a szegény ember szeme előtt.

Az ember felment a hegyre, melyet a sátán mutatott neki, s olyan tömérdek sok pénzt talált ottan, hogy nemcsak a névnapi ünnep költségeire telt belőle, hanem mindjárt földet is vásárolt, egész sereg zsellért fogadott fel, nagy épületeket emeltetett, s hamarosan úgy megszédte magát, hogy jobban nem is lehetett volna. Így tartott ez egy darabig, amíg a halál órája nem közeledett. Akkor így szólt a feleségéhez:

– Hát, lelkem, feleségem, istennek hála, én téged jólétben hagylak itten; de mi lesz belőlem? Hiszen pénzért eladtam a bőröm az ördögnek. – Ezt mondta és meghalt.

Az asszony sírásókat, meg papot hívatott, az embert beszentelték, aztán kivitték a temetőbe, hogy elhantolják. Mikor a sírásók a temetőből odamentek az elhunyt házába, az asszony asztalt terített, és tort rendezett. Közben keservesen jajveszékelt. Az emberek kérdezgették:

– Mi lelt, boldogtalan? Hány szegény van, akinek semmije sincsen, s mégiscsak megvannak, kenyéren élnek, neked meg, hála istennek, bőségben van mindened, földed, birtokod, pénzed!

– Hej, kedves testvérek, tudom én ezt – felelte az asszony –, de szegény uram, isten nyugosztalja, eladta bőrét az ördögnek, s azért szomorkodom annyira, mert az ördög most holtában megnyúzza.

Akkor egy részeg, aki véletlenül ott volt a sírásók között, így szólt az asszonyhoz:

– Mit adnál nekem, ha elszedem az ördög elől az urad bőrét?

– Eredj s ha el tudod szedni az ördög elől, egy zsellérföldet adok ajándékba.

A részeg, mikor már jó sok pálinkát felöntött a garatra, s jól bevacsorázott, azt mondta az asszonynak, töltsön meg neki egy hordót pálinkával, adjon neki egy félokás kulacsot, a többire pedig ne legyen gondja. Az asszony szívesen mindjárt teljesítette is a kívánságot. A részeg ember fogta a pálinkát, s íziben ott is volt már a temetőben. Leült a halott fejéhez, s folytatta az ivást. Mikor már jó későre járt, hát egyszer csak egy dervis jön feléje. Nem volt ez senki más, mint maga az ördög, aki megvásárolta az elhunyt bőrét. Ahogy odaért, mindjárt kiásta a halottat, kiterítette maga előtt, felhasította a bőrét a homlokán, s húzni kezdte róla a bőrt, mint ahogy a kígyóról szokták, s aztán, maga mellé hajította. A részeg pedig nagy gyorsan

felkapta a bőrt, ráült és tovább ivott. Az ördög a halottat annak rendje és módja szerint eltemette, aztán megfordult, hogy magához vegye a bőrt. Látja ám, hogy a bőr szőrén-szálán eltűnt. Ekkor az ördög rákiáltott a részeg emberre:

– Add ide a bőrt!

Az meg a pálinkát kínálta az ördögnek, mégpedig egymás után háromszor. Harmadszorra a részeg az Istent meg a Szentháromságot említette, s úgy adta oda az ördögnek a pálinkát. Abban a pillanatban, hogy az ördög felhajtotta a pálinkát, meghasadt, mint a tojás, a részeg ember pedig elvitte az özvegynek a halott ember bőrt, s meg is kapta a zsellérföldet, ahogy azt az asszony megígérte.

A HÁROM TESTVÉR

Volt egyszer egy király. Ez a király kihirdette országában, hogy annak adja lánya kezét, aki szárazon és vízen is járó hajót épít. A király országában élt három testvér, s mikor a hírt meghallották, elhatározták, hogy megpróbálnak ilyen hajót építeni. Hármójuk közül a két idősebb okos volt, a legfiatalabb pedig együgyű.

Először is a legidősebb fivér ment ki az erdőbe, s dönteni kezdte a fákat, hogy megépítse a hajót. Ekkor arra ment egy öregember, aki nem volt más, mint az Úristen, s ráköszönt a fiúra:

– Adjonisten, legény, hát te mit csinálsz itt?

Kissé rosszkedvű volt a legény, mert nem akart a munka sikerülni, s nagy mérgesen odavetette:

– Kanalat faragok.

Most aztán ahányat csak sújtott a szekercével a fára, annyi kanál hullott a földre. Mikor látta, hogy semmire sem megy, összeszedett néhány kanalat és hazaballagott.

– Hát te mit csináltál? – kérdezték a testvérei odahaza.

– Semmit, csak néhány kanalat – felelte a legény.

Másnap a középső testvér állt elő:

– Ma én megyek szerencsét próbálni.

Elemózsiát vett magához, és kiment az erdőbe. Kivágott egy fát, és elkezdte lefaragni. Hozzá is odament az öregember és megkérdezte:

– Mit csinálsz, legényke?

Mivel a középső fivérnek sem sikerült a munka, úgy foghegyről válaszolta:

– Abroncsokat!

Hát ettől kezdve ahányat sújtott a szekercével a fára, annyi abroncs hullt ki alóla. Este aztán ő is összeszedett néhány abroncsot és hazament. Odahaza megkérdezték a fivérei:

– Hát te mit csináltál?

– Semmit, csak néhány abroncsot – felelte a fiú.

Harmadnap a legfiatalabb, az együgyű, jelentkezett, hogy ma ő indul szerencsét próbálni.

– Ugyan minek mennél? – mondták a bátyjai. – Ha minekünk nem sikerült, pedig van egy kis sütnivalónk, mihez kezdesz te az együgyű fejeddel?

A legkisebb fiú azonban nem hagyta magát szándékától eltéríteni, és elindult. Hogy odaért az erdőbe, ő is vágni, faragni kezdte a fát. Hozzája is odalépett az öregember és ráköszöntött:

– Adjonisten, öcsém!

– Fogadjisten, öregapám! – viszonzta a köszöntést a fiú.

– Hát te mit csinálsz?

– Amint látod, eltökéltem, hogy isten segítségével olyan hajót építsek, amelyik a tengeren meg a szárazföldön is jár.

– S van valami ennivalód? – kérdezte tovább az öregember.

– Van, amott az árnyékban, eredj csak oda s egyél, igyál, amennyi jólesik.

– Jól van, de te is tarts velem.

– Falatozz csak nyugodtan, apám, látod, hogy nincs vesztegetni való időm.

– Nem, azt már nem, neked is velem kell tartanod.

Erre a fiú is vele ment. Mikor már jól ettek, ittak, azt mondja az öregember a fiúnak:

– No, most heverj le és pihenj egy kicsit, én meg majd dolgozom helyetted.

A fiú lefeküdt, elaludt, az öreg pedig dolgozott. Mikor a fiú fölébredt, látja ám, hogy ott áll a hajó készen. Ugyancsak elcsodálkozott:

– Ne csodálkozz, fiam, inkább eredj csak föl szépen a hajóra, s tudd meg, ha azt mondod: „Indulj!”, a hajó elindul, ha pedig azt mondod: „Állj!”, a hajó megáll. S ha akármilyen élő lelket megpillantasz, állj meg azon nyomban s várd meg, míg elhalad.

A fiú megköszönte az öregember segítségét, felszállt a hajóra és így szólt: „Indulás!”, s lám a hajó elindult. Ahogy így ment, egyszer csak egy hangyát pillantott meg az úton, és nyomban megállt a hajóval. De alig haladt el a hangya, egy másik jött utána, s aztán töméntelen sok hangya jött seregestül, a fiú pedig egyre csak várt. Így várt teljes három napot. Negyedik nap látja, hogy az utolsó csapat hangya vonul arra. Még csak egy kis idő kellett, s azok is elhaladtak. Végre a legutolsó hangya is a fiú elé ért és így szólt:

– Mi fizetséget kérsz azért, hogy ügyeltél a társaimra?
– Ugyan mit kérhetnék, mit adhatnál te nekem?
– Nesze, itt van az egyik lábam. Ha bármikor szükséged lesz rám, csak vedd elő, fuvints egyet rá, s ahányan vagyunk, mind a segítségére jövünk.

A fiú erre tovább indult, s nemsokára egy emberrel találkozott, aki egész tavat tudott egy hajtásra kiinni. Leszólt hozzá a hajóról:

– Hová még, te legény?
– Sehová; amerre a lábaim visznek.
– Gyere föl a hajómra! – biztatta a mi legényünk.
– Megyek! – mondta az, s már fönn is termett a hajón.

Amint tovább haladtak, egyszer csak találkoztak egy nagyétkű emberrel, aki rengeteget tudott enni.

– Hová, legény? – kiáltottak le hozzá a hajóról.
– Hát csak megyek – válaszolta –, hogy helyben ne maradjak.
– Gyere fel hozzánk a hajóra!
– Megyek én, miért ne mennék?

Így most már hárman utaztak a hajón. Addig-addig hajóztak, míg egyszer csak oda nem értek a király háza elé. Az ifjú, a hajó ura, a király elé járult s jelentette, hogy megcsinálta a szárazon és vizen járó hajót – most már a király adja hozzá feleségül a lányát.

A király azt mondta:

– Akkor adom hozzád feleségül a lányomat, ha reggelig átválogatod azt a három nagy halom búzát, és vissza is rakod a helyére.

Elszomorodott most a fiú, s erősen töprengett, hogyan tudná véghezvinni a feladatot.

Végül is eszébe jutott, mit ígért neki a hangya, s úgy látta, az volna a legjobb segítség. Elővette hát a hangya lábát s ráfuvintott. S lám, egész csapat hangya termett előtte, s a vezetőjük megkérdezte, mi a kívánsága.

– Reggelig válogassátok át azt a három halom búzát, különben nagy baj ér engem.

– Egyet se félj, megcsináljuk mi azt menten!

Azzal nekifogtak a válogatásnak. De alighogy nekifogtak, már be is fejezték, olyan töméntelen sokan voltak.

Másnap reggel a fiú jelentette a királynak, hogy teljesítette kívánságát. A király ugyancsak elcsodálkozott, hogy tudta ezt véghezvinni.

– Jól van – mondotta –, ezt megcsináltad, de ha holnap reggelig meg nem iszod száz hordó boromat, nem kapod még a lányom kezét.

Megint elszomorodott a fiú, de akkor eszébe jutott, hogy van valaki a hajón, aki akár egész tavat is ki tud inni. Mindjárt magához is intette, s megkérdezte tőle, reggelig ki tudná-e inni a király borát.

– Hej, barátom – felelte a bőtorkú legény –, még szomjas is leszek utána! – mindjárt neki is fogott az ivásnak, s mikor már mind a száz hordó bort felhajtotta, még nyalogatni kezdte a hordók csapját, olyan szomjas volt.

Erre is ugyancsak elcsodálkozott a király, s így szólt a fiúhoz:

– Jól van, látom, ezt is végbevitted, de ha holnap reggelig meg nem eszed mind a kenyeret, ami az udvaromban van, bizony mondom, nem kapod meg a lányom kezét!

A fiú erre megkérdezte a nagyétkű legényt, meg tudná-e enni másnap reggelig mindazt a kenyeret, ami a király udvarában található.

– Már hogyan tudnám – felelte a nagyétkű legény –, még a fél fogamra sem lesz elég! Csak ide vele, s aztán nézze a király, milyen könnyen falom fel az egészet!

S meg is ette a kenyeret az utolsó morzsáig.

A király alig tudott szóhoz jutni a csodálkozástól, de azért csak kimondta:

– No, fiam, isten neki fakeseszt, most már tied a lányom keze, vidd a hajódra, s menjetek, amerre a kedvetek tartja!

A fiú hajójára vitte a lányt, s aztán egy-kettőre elvitorláztak.

A LEGÉNY, A DUDA MEG A PAP

Régen, nagyon régen élt egyszer egy szegény legény. Nemcsak hogy szegény volt, de zsenge gyerekkorától fogva árva. Édesanyjára nem is emlékezett, és az apját is elvesztette, mihelyt fölserdült annyira, hogy kanász lett belőle. Édesapja egész életében mások szolgája volt, s bármennyit is szűkölködött, koplalt, éppen csak egy dudát tudott magának szerezni. Halála után nem is hagyott mást a fiára.

De ez a duda bármilyen kincsnél többet ért neki. Valahányszor szomorúság akart fészket verni a legény szívében, megszólaltatta a dudáját, s mindjárt földerült a szíve tája. Így aztán nem félt az élettől, habár nehezen jutott egy falat kenyérhez. Így vándorolt szerte a világban, s egyszer egy pap háza tájára vetődött.

– Hová tartasz, fiam? – kérdezte a pap.

– Megélhetést keresek magamnak.

A pap már látott egyet s mást a világon, s mindjárt megismerte a madarat tolláról. Láta, hogy a legénynek már réges-rég az országút a hajléka, az égbolt a házfödele, s úgy táplálkozik, akár az ég madarai. Ezért nyomban szaván fogta:

– Édes fiam, én éppen szolgát keresek. Ha méltó vagy a kenyeredre, nálam részed lesz az ég minden ajándékában

Tetszett a legénynek ez a beszéd, s mivel zsenge gyerekkorától kezdve nehéz munkán nőtt fel, visketni kezdett a tenyere, valahányszor karba telte a kezét. Vállalja a szolgálatot, mondta a papnak, ha néhanapján megszólaltathatja a dudáját.

– Már hogyan szólaltathatnád meg – szolt erre a pap. – Játszhatsz nálam, fiam, szólaltathatod a dudádat, amennyit csak jólesik, ha lesz rá időd.

Hát ha így van, meg is lett az egyezés. Felaggatta dudáját a legény a tehénistálló mestergerendájára, s mindjárt nekigyürkőzött a munkának. Késő estig dolgozott, s rövid idő alatt ragyogott a pap háza tája a tisztaságtól. Csak úgy égett keze alatt a munka. Mikor elérkezett a vacsora ideje, megmosakodott szépen, s törülközőt kért, hogy megszárítsa magát.

– Ne vesd meg az ég ajándékait! – adta a tanácsot törülköző helyett a pap. – A szél, édes fiam, a szél égi ajándék: azzal szárítkozz!

Elment a pap, hogy megvacsorázzék, a legénynek meg kicserepesedett a bőre. Így hát első este megtanulta, milyenek is az ég ajándékai, amelyekben a pap részesíteni kívánta. A pap egész tokája csupa zsír volt, a legénynek meg egy tányér zsírtalan tarhonyát tett a küszöbre. Nem szólt a szolga semmit, elköltötte sovány vacsoráját, aztán kiment az istállóba, hogy megetesse a jószágot. Nem sokkal később már a pap is odatolta képét, s adott a legénynek annyi munkát, amennyi elég volt első kakasszóig. Majd így szólt a pap:

– No most gyerünk innen, hadd pihenjenek a lovak.

Kimentek, a pap becsukta az istállót s aludni tért. Még csak jó éjszakát sem kívánt a legénynek, hanem faképnél hagyta az istálló előtt, mint valami kődarabot.

– Hát én hol éjszakázom? – kiáltott utána a legény, mikor látta, hogy a pap behúzza maga mögött az ajtót.

– Nagy az ég tornáca, választhatsz helyet magadnak – szólt vissza a pap a becsukott ajtó mögül.

Mit tegyen a legény, ha már ilyen egyezséget kötött; valahol talált magának egy deszkát, s letette a fal tövében. Lefeküdt a deszkára, hogy a föld ne hűtse, s jól behúzódott a fal mellé, hogy a harmat be ne hintse. Nem aludt rosszabbul, mint odakünt az országúton, s már jó korán talpra ugrott. Mire a pap fölkelt, a legény már jócskán nekilátott a munkának.

– No, álmodtál-e valamit? – kérdezte a pap.

– Álmodtam bizony.

– S mit?

– Valami igen szépet s okosat. Álmomban megjelent az édesapám és így szólt: mindenki a saját bőrén tanul, fiam. S bizisten, mikor bizsereggni kezdett kicserepesedett bőröm, hát láttam, hogy apámnak igaza van.

Jóízűen elnevette magát a pap s ráhagyta:

– Bizony igaza van. S ezt soha többé ne feledd, fiam.

– Én aztán nem, de ne felejtse el maga sem.

Nevetett a pap, de mit bánta ő a legényt, csak mulatott azon, hogy kifújta a szél a bőrét.

A második nap úgy telt el, mint az első, s utána sorjában a többi is. A pap még csak azt sem engedte meg szolgájának, hogy tisztességesen kifújja magát, s az ég ajándékaival táplálta és öltöztette. Nem tetszett a legénynek a dolog, de egy árva szóval sem panaszkodott. Csak az bántotta igen nagyon, hogy a szívét nem tudta felvidítani. Egyszer meg is mondta a papnak:

– Mikor szólaltathatom meg már egyszer a dudámat? Megeszi így a penész.

– Mihelyt ráérsz, fiam, annyit játszatsz rajta, amennyi csak jólesik – biztatta a pap annyira mézesmázos hangon, hogy még a méz sem olyan édes, de azért belül csak rágt a keserűség.

Tudta már a legény, kihez szerződött le, s nem is azért kérdezte a papot, mintha jót remélt volna, hanem csak hogy megpiszkálja kissé, hátha kiugrik a nyúl a bokorból. De a papban is feltámadt az ördög, s egyre azt leste, hogyan törhetne borsot a legény orra alá. S mikor észbe vette, hogy a legény szíve egy kis nótaszó után kesereg, így szólt hozzá:

– Ma kettesben dolgozunk majd. Én a göbét őrzöm a legelőn, te pedig felkapálsz kissé az elgazosodott ugart. Legalább kinyújtóztatod az ujjaidat, hogy jobban billegtesd a dudát.

Tettette magát a pap, mint ördög az eső előtt, de a legény is együgyűnek hazudta magát. A pap egy akkora kapát vett le a fedéllécről, amekkorából hármat is ki lehetett volna szabni.

– Hohó, ez mintha nem is erről a földi világról való kapa lenne, hanem az égből szállt volna alá! – kapott rajta a legény, mintha nagyon megörvendett volna.

– Hej, fiam, a bogáncs se kicsi, és a gyökere is mélyre nőtt ám. Én is néztem egy nagyot, mikor egy részeges kovács kikalapálta ezt a kapát, és így szólt hozzám: „Ki tudja, mire lesz még jó ez a kapa?!”

– Hát biz azt aligha tudhatja valaki – vette át a szót a legény.

Elindultak hát kettesben. A pap a göbét vezette láncon, a legény meg a kapát húzta maga után. A gyepek mellett elgazosodott szántóföld húzódt. A bojtorkán jobban elterebélyesedett benne, mintha gondozták volna. A pap a göbét egy cövekhez kötötte, s aztán kinyújtózkodott szépen a gyepek. A legény csak kapált, még a

verejtéke is folyt. Még a kapáról is ömlött a verejték, hiszen nem emberhez szabták, s tetejébe rekkenő hőség is volt. Sehol egy fa, de még egy töklevel sem, hogy az árnyékában megbújhatnék az ember. A pap is lihegett, de ő legalább a göbe árnyékába bújt. Így múlt el dél is, a legény meg egyre kapált, amikor egyszer csak sűrű felhők gyülekeztek az égen.

– Ideje lenne már, hogy valamit falatozzunk, meg aztán nézze, milyen felhők gyülekeznek. Elkaphat bennünket a vihar, itt pedig sehová be nem húzódhatunk – mondta a legény.

– Te csak dolgozz, mit félsz a felhőktől?! Nem látod, én milyen nyugodtan dolgozom? Reggel óta őrzöm a göbét, mégse nyílt panaszra a szám – torkolta le rettentő komolyan a pap.

Még el is nyújtózott, mint macska a napon. Ha már így van, a legény sem szólt többet egy szót sem, csak méregette a nagy kapát, és nézte a felhőket. Amire várt, hamarosan be is következett – egyszerre csak megeredt a jég. Először sűrűn kopogott, mint a borsó, de aztán hirtelen galambtojás nagyságú jégdarabok hullottak. A pap felugrott, mint akit leforráztak, de a legény csak ült a mezsgyén, s a kapát a feje fölé tartotta. A jég úgy dobolt rajta, hogy szinte muzsikált, de a legénynek olyan ereszt volt a feje fölött, hogy jobbat nem is kívánhatott.

– Úgy muzsikál a jég a kapán, hogy szebben én se tudnék a dudán! – kiáltott a legény jókedvűen.

A papnak azonban nem volt ilyen jókedve, mert a jég úgy csapkodta, mintha a felhő az egész tartalmát az ő bőrére akarta volna zúdítani. Felugrott, hogy ő is a kapa alá húzódjék, szerencsétlenségére azonban a göbe is szeretett volna valahová bemenekülni, s ahogy ide-oda ugrált, a papot is becsavarta a láncba. Minél jobban vert a jég, annál jobban szaladt ide-oda a göbe is, meg a pap is, s minél jobban kapálóztak, annál jobban belebonyolódtak a láncba. A jég jóformán még el sem állt, de a papra máris siralom volt ránézni. Csupa kék-zöld folt meg dudor volt, úgy összevissza verte a jég, no de a göbe körmeinek a nyoma sem volt éppenséggel olyan, mintha az édesanyja cirógatta volna bölcsőjében. A göbe valósággal megvadult, harapott, a gazdájára tiport, a pap meg segítségért kiáltozott, de a legény egy tapodtat el nem mozdult a kapa alól, csak annyit mondott:

– Mit háborog annyira, tisztelendő úr? Ha én nem vetem meg az ég ajándékait, talán illő, hogy tisztelendő úr is kapjon egy kis mennyei áldást? Szent ember maga vagy micsoda?

– Ne prédikálj annyit, inkább üsd agyon a kapával ezt az átkozott göbét! – förmedt rá a pap.

– Ugyan mért volna átkozott, ha ilyen szent ember őrzi? Nekem meg jó szolgálatot tesz a kapa, mint eresz. Hát látja, igaza volt annak a kovácsnak, mikor azt mondta: „Ki tudja, mire lesz még jó ez a kapa?!”

Folyt volna még ez a beszélgetés, ki tudja, meddig, ha a göbe láncja el nem szakad. A disznó elfutott, de úgy, hogy nyoma se maradt. Megvadult a szegény pára. Talán attól félt, a pap megátkozza, amiért annyira összetiporta és összeharapdálta, elinalt hát, mintha parazsat tettek volna a fülébe. Ezalatt a jégfelhő is elvonult, s a pap nagy keservesen kikászolódott a láncból.

– Mért nem ütötted legalább agyon, jó tort csaptunk volna belőle! – nyögött nagyokat, s azt se tudta, hova kapjon először.

– Nagyon összeszűkültek a beleim a zsírtalan tarhonyától, attól tartok, megártana nekem a zsíros étel. S ugyan hogyan mernék én a göbéhez nyúlni, ha az nem égi ajándék?

A papnak e beszéd hallatára bizony kedve támadt, hogy megfojtsa a legényt, ha ugyan a rengeteg kék folttól meg daganattól mozdulni tudott volna. Láтта, meg kell hunyászkodnia, ha nem akarja, hogy a legény ott hagyja a gyepen. Fordított hát egyet a szaván, s szépen megkérte a legényt, vezesse haza.

Telt-múlt az idő, talpra állt lassan a pap is, de már csak morgott a legényre. A tarhonya eddig csak zsírtalan volt, de most már penészes is lett. Eddig is nehezebb munkára hajtotta, mint amilyenre a barmot szokás, de most már a fal tövében sem hagyta háltni. A legény pedig csak tűrt és hallgatott. Az egyezés egyezés, s ha ő megkapta a magáét, megvárja, míg a papnak is kijut, ami neki jár. S aki vár, nem hiába vár.

Egy hajnalban sűrű felhők gyülekeztek, s úgy villámlott, mennydörgött, mintha kigyulladt volna az égbolt. A papnak, hogy ezt látta, mindjárt zsibogni kezdett minden daganata, amit a jég ütött rajta, de fel is ugrott örömeiben. „No legény, most bosszút állok rajtad!” – mormogta s odament a szolgálhoz.

Egész bágyadtnak teltette magát a pap, nehogy a legény rosszra gondoljon.

– Ide hallgass, fiam, ma hagyj abba minden munkát. Ereggy ki a földemre meg a gyepre. Itt a felhő. A felhő kergette el a göbét, talán most vissza is kergeti. Ha így lesz, fogd meg – ez legyen ma egész napra a munkád.

Akárhogy is tettette a bágyadtat, mégse tudta a legényt becsapni. Kiment a legény a földre, de cseppet sem törődött vele, hogy megázik az esőben. Nem először történt ez vele s nem is utoljára, A pap nem csalódott – alighogy a legény kiért a szántóra, eleredt az eső, mintha cseberből döntötték volna. De abban csalódott, hogy a legényt valami jófajta jégverés is éri, s hogy szakadó esőben fog naphosszat csatangelni a földeken. Amikor már jól átázott, fogta magát a legény, haza igyekezett, s lekuporodott az eresz alá. Jóformán még haza sem ért, hát a tanya mellett becsapódott a villám az eperfába, és tövig kettéhasította.

A villám ugyan nem gyújtotta fel az eperfát, de a legény körüljárja a pap háza táját, s végig felgyújtotta az ereszt, mire a pap észbe kapott, az istálló már lángban állt. Szaladt a pap, de szaladt a legény is.

– Mentsd ki a lovat meg a marhát az istállóból! – ordította a pap.

– Nem érek rá – kiáltotta vissza a legény –, csak azért szaladtam haza, hogy magamhoz vegyem a dudát, de ezt se tettem volna, ha a göbe erre nem fut.

– Miféle göbe jut most eszedbe, amikor az egész házam tája lángban áll? .

– Miféle göbe? Hát nem látta, hogy épp most futott erre a göbe, amelyikért elküldött engem?! Ó, tisztelendő uram, ha el nem kurjantja magát, egyenesen a disznóólba futott volna. A felhő meghozta, de tisztelendő úr mindent elrontott, én meg lélekszakadva futok utána a földeken át.

A legény szerencsésen kihozta a dudát, s bement a hombárba. A pap körbe-körbe szaladgált, egyre jajgatott, de nem akaródzott bemennie a tűzbe. A legény levetette rongyos köpenyét, s a lángok felé tartotta.

– Mit művelsz itt bolond fejjel, inkább mentsd, amit még lehet! – kiabált rá megint a pap.

– A dudát már kimentettem – felelt a legény, s hogy megmutassa, hogy nemhiába, elkezdett rajta játszani.

– Neked még muzsikálni van kedved?

– De hát miért ne, amikor ráérek? Hát nem ez volt az egyezés?

Fogta magát a pap, s megint szaladni kezdett a ház körül, mint aki az eszét vesztette.

– Ne szaladjon, tisztelendő uram – nevette el magát a legény –, most már úgysem éri utol a göbét. Mialatt maga engem itt feltartóztatott, az biztosan már megint beszaladt az erdőbe.

Ezt már el nem viselhette a pap. A házából alig maradt néhány kormos gerendánál több, s ez a szolga még borsot tör az orra alá. Jajveszékelní kezdett, de ennyire még akkor sem, amikor a göbe a körmeivel tiporta s a fogával tépdeste. Jajgatott a pap, a legény meg szép szóval ezt mondta:

– Mért jajgat, tisztelendő úr? Tán csak nem haragszik az én mennyei áldásomra?!

A papot jobbról is, balról is elérte a baj, s nem csoda, hogy elfelejtette, nem olyan régen mivel is hintett port a legény szemébe. Nagyot kiáltott hát.

– Miféle mennyei ajándék jut most eszedbe, amikor porig égett mindenem?

– Ó, uram, hát nem látja, hogy bőrig áztam?!

– Látom, látom – kiabált a pap –, de miféle mennyei áldás ez?

– Hogy bőrig áztam, az nem mennyei áldás, hanem a maga áldása. De ez a villám, ami ide lecsapott, igazán mennyei ajándék a részemre. Már hogyne volna az, amikor azért csapott a tanyába, hogy a mennyei tűznél szárítgassam rongyaimat – nevette el magát a legény, s rongyos köpenyét igyekezett a láng felé tartani.

A pap már látta, hogy megjárta ezzel az égi ajándékkal és áldással, s nem maradt más hátra, mint hogy keservesen jajgasson. Mikor aztán már jól kisírta magát, egyszer csak nagy bánatosan így szólt a legényhez, mintha ők ketten mindig egy kenyéren éltek volna:

– Itt maradtam a puszta földön, mint a kisujjam, mire való most már nekem szolga? Így hát elválí az utunk egymástól.

– Ahogy tetszik, tisztelendő úr, csak azt furcsállom, hogy épp most váljunk el, amikor egy sorsra jutottunk – mosolygott a legény a bajsza alatt.

– Hogyan jutottunk volna egy sorsra? – lobbant megint haragra a pap.

A legénynek nem is kellett más, mint hogy minél jobban fölforralja a pap epéjét, s elkacagta magát.

– Már hogyne jutottunk volna: én a puszta földön, s maga is a puszta földön, tisztelendő úr! Megtalálhatja jobban zsák a foltját?

Mivel éppen szombat volt, megegyeztek, hogy a vasárnapot még együtt töltik, s aztán mindegyikük elindul, amerre a szeme lát. Másnap a papnak a mestersége után kellett néznie, s a legény így szólt hozzá:

– Nekem nem kell prédikáció. Inkább a háza táját őrzöm. Tudja, hogy állunk, ellophatnak valamit.

Ha a papnak ezen a napon mestersége szerint nem kellett volna szelíd szavú embernek lennie, ugyancsak megkeresztelte volna a legényt, mikor ezt a beszédet hallgatta, s leégett vagyonára pillantott. Így csak nagyot nyelt, és morogva elment. Hogy a pap ezen a vasárnapon mit prédikált, azt a legény nem tudta, de mikor a pap megtért a munkájából, keserves könnyek között találta a szolgáját. A pap arra gondolt, tán nincs minden rendben a legény fejében. Elcsodálkozott a szent ember: csak neon sajnálja a legény, hogy el kell mennie?!

– Hát te miért pityeregsz? – kérdezte.

– Mert olyan szépen prédikált tisztelendő úr – zokogta a legény, hogy szinte fuldoklott bele.

Most álmélkodott el igazán a pap, s csak nagy nehezen tudta kinyögni:

– Hogy sírhatsz a prédikáción, mikor nem is hallottad?!

– Hallottam én már azt előbb, s épp azért sírok – hajszolta magát a sírásba a legény, s úgy omlott a könnye, mint az őszi eső.

Hogy a pap meglátta ezt a temérdek könnyet, az ő szívéből is repedezni kezdett a kéreg, és szinte meg is sajnálta a legényt.

– Hogy sírhatsz ennyire az én prédikációm, hiszen nem is emlékszem, hogy egyszer is megemlítettelek volna – kezdte vigasztalni a legényt.

Az meg letörülte a könnyeit és így szólt:

– Hiszen nem azért sírok én, mert tisztelendő úr megemlített a prédikációjában, s még kevésbé azért, mert nem említett meg. Azért

sírok, mert én nem tudok úgy hazudni, mint a tisztelendő úr, mert ha csak tizedannyit tudnék, bizony nem lennék én a tisztelendő úr szolgája, hanem rajtam is szalonna rengene.

Hát, ahogy a pap ezt meghallotta, egyszerre megvilágosodott minden a szeme előtt, de mindjárt el is sötétült. Honnan tudja ez a legény, ha ott se volt, hogy ő micsoda dörgedelmet zúdított ma a hívekre, hogy építsenek neki új tanyát?! Elvörösödött a pap, mint a mérges pulyka, s úgy el ordította magát, hogy az egész háza tája belerengett volna, ha ugyan még megvan. Az volt a legény szerencséje, hogy utolsó gerendáig leégett minden, máskülönben megkenegette volna a pap valamelyik kapanyéllal. De így csak ordított:

– Nem elég, hogy ma mindenki a nyaka közé húzta a fejét, mikor kalákára szólítottam őket, ráadásul még te is borsot törsz az orrom alá? Takarodj a házamból, de tüstént!

Haragudott a pap, de a legény sem volt ijedős természetű, ő is felfortyant:

– No nézd csak! Akkor sem engedett be a házába, mikor még megvolt, most pedig, hogy nincs, kikerget belőle? Adjon szolgálatot, de erről a földről valót, s tartsa meg magának valamennyi mennyei ajándékát, akkor majd én is tisztességgel megyek el innen. De ha nem így lesz, bíz én maradok, s ugyancsak megsegítem, hogy az új szállást felépítse!

Majd megnyílt a föld a pap alatt, úgy elfutotta a méreg, de a szeme is megnyílt egyszeriben. Láta, hogy emberére akadt, fordított hát egyet a köpönyegen, most már emberi hangon kezdte. Kénytelen volt, csak hogy megszabaduljon a szolgájától.

– No jó, de hát mit adjak neked? Már csak az a göbém maradt, amelyik elfutott, egyebem semmi. Hát tessék, váljék egészségedre.

– Elfogadom – szólt a legény –, csak maga fogja meg, tisztelendő úr! Úgy elszaladt az előlem, mint a bolond, mert azt hiszi, agyonverem azzal a nagy fene kapával. Tisztelendő urat meg minden biztonnyal szereti, ha már olyan testvériesen ölelkezett vele a gyepen.

A pappal fordult egyet a világ, mikor hallotta, hogy megjött a legény szava, holott eddig azt hitte, csak arra szolgál ennek a legénynek a feje, hogy legyen min viselnie a süveget,

– Mit kívánsz, szólj már végre, csak többé ne lássalak! – ordított rá, szinte esztét veszítve.

A legény úgy tett, mintha körülnézne az üszkös romokon, s végül kibökte:

– Tisztelendő uram, mivel nem látok magánál mást, csak azt a zacskó dukátot, amit az öve alatt hord, jó lesz az is. Cserébe elmondom, mit álmodtam utoljára a maga házában.

Ha senki se mondja neki, akkor is tudja a pap, hogy a pénzének befellegzett. A legény kimutatta a foga fehérét, a pap meg öreg róka volt s megértette, hogy ő húzta a rövidebbet. Haragudott is magára, mért nem látott eddig a legény veséjébe, csak most, amikor már késő. Előrántotta a dukátos zacskót, s odaadta a legénynek, csak hogy már minél előbb szabaduljon tőle. Az meg fogta szépen, aztán így szólt:

– Ma éjjel álmomban megjelent az édesapám s a fülembe súgta: „Mondd meg a papodnak, a maga bőrén tanul az ember, még akkor is, ha őrizkedett attól, hogy a szél ki ne fújja!”

Csak ezt mondta még, semmi többet, aztán jóízűt nevetett, megnyomta a duda tömlőjét, s nagy dudaszóval elment, a pap pedig pusztá földjén ott maradt sírva.

HA A PAP KUTYÁJA MEGSZÓLALNA

Egy papnak mindene megvolt, amit csak a szíve kívánt, s féktelenségében már azt sem tudta, mitévő legyen. Így egy olyan kutyára is szert tett, amelyik mindent értett, még azt is, amit az emberek nem értettek meg a pap beszédéből. Örült a pap a kutyának, de csak rövid ideig. Akinek minden vágya teljesül, annak soha semmi sem elég, s így járt a pap is a kutyájával. Nem kellett sokáig várni, s a pap máris panaszkodni kezdett.

– Hej, ha megtaníthatnám a kutyámat arra, hogy beszéljen, nem tudom, mit adnék érte. Ha ez a kívánságom teljesülne, akkor tán az én szívem is megnyugodna.

Így kesergett, a harangozó pedig hallgatta, s egyszer csak így szólt:

– Teljesülhet ez a kívánsága, csak hát pénzbe kerül.

– Hacsak pénzről van szó, van az nékem elegendő. Megadom én, ami kell, csak a kutyám megtanuljon beszélni.

Ha már így áll a dolog, mondta a harangozó elviszi egy mesterhez, aki a kutyát megtaníttja beszélni. A kutya ott marad három hónapig, hanem azalatt a papnak tudnia sem szabad róla, csak minden hónapban száz dukátot kell a mesternek küldenie.

– Néhány dukátot még neked is adok, költségre, csak sikerülj ön – örvendett meg a pap. – De jól vigyázz – fenyegette meg mindjárt a harangozót –, ha nem így történik, a nyelvedet tépem ki, úgyhogy te sem tudsz majd beszélni.

– Ugyan már hogyan sikerülne?! Adjon csak száz dukátot, s menten elviszem a kutyát. Ha majd aztán három hónap múlva meghallja, hogyan fog az beszélni, azt se tudja majd, hová legyen a csodálkozástól.

Nem várt a pap egy percet sem, hanem azon nyomban odaadta neki az erszényt a száz dukáttal, néhány dukátot még borravalónak is a tetejébe, csak vigye a kutyát.

Ha nem várt a pap, nem várt a harangozó sem, kézbe kapta a kutyát, az erszényt meg zsebre vágta, s azzal elment. De nem ment tovább az első hídnál. Ott a kutyát agyonverte, bedobta a híd alá, a dukátokkal meg elment a városba. Száz és egynéhány dukát – nagy

pénz volt akkor. Nem volt tréfa dolog ennyi pénzt elkölteni, de a harangozó vissza se tért addig, amíg utolsó fillérig el nem verte.

A pap már alig várta.

– Hol voltál ennyi ideig?

– Utána kellett néznem egy kicsit, hogyan halad a kutya a tanulásban. Tisztelendő uram ekkora költségbe verte magát, s én még azt se tudakoljam meg, jól megy-e a kutya sora?

– Hát ha így van, semmit se szóltam – örvendett meg a pap, s mindjárt kikérdezte a harangozót, mi van a kutyával.

Kíváncsi volt a pap nagyon, de a harangozó figyelmeztette, hogy három hónapig semmit sem szabad a kutyáról tudnia. Mi mást tehetne a pap, be kell, hogy fogja a száját. Hogy letelt egy hónap, a harangozó bekopogtatott a paphoz az újabb száz dukátért. Elment a városba, s zsebében egyre csörgette a dukátokat, de most már csak azt költötte el, amit a pap borraivalóra adott, s pár nap múlva már vissza is tért. Habár takarékoskodott a kutya taníttatásán, s mindössze néhány napig volt távol, a pap ezt is túlságosan hosszú időnek érezte.

– Hol maradsz oly sokáig? Alig tudom türtőztetni magam, annyira várlak, te meg itt hagysz, hadd harangozzak helyetted.

– Ejnye, tisztelendő uram se jött volna mindjárt, ha látja, hogy tanul a kutya. Majdhogy meg nem szólal már az a kutya! Ugyan ki nem hallgatná szívesen? – mentegetőzött a harangozó.

Mikor a pap hallotta, hogy a kutya szinte már meg is szólal, nem kellett neki több mentegetőzés. Hogy aztán letelt a második hónap is, a harangozó megint elindult a száz dukáttal, no meg a kevés borraivalóval, amit a pap adott neki. Most még takarékosabb volt, s még azt sem költötte el, amit a pap neki szánt, de a pap most is nehezen tudta kivárni, amíg visszatért.

– Mászol te, alszol te az úton, hogy olyan sokáig értél haza?

– Hogyhogy másztam, hogyhogy aludtam?! Még a városban sem aludtam, hanem egész éjszaka egyre csak hallgattam, hogyan beszélget a kutya a mesterrel. De ugyan ki nem hallgatta volna?!

Ennek hallatára a pap mindjárt elfelejtette, mennyit szidalmazta a harangozót, amiért olyan sokáig kellett helyette harangoznia. Éjjel-nappal egyebet se tett, csak a kutyáról kérdezősködött, de a harangozó egy szót se szólt többet, mert hát a papnak nem szabad

tudnia a kutyáról. S szegény pap így is alig tudta kivárni, hogy elteljen a harmadik hónap. Jóformán még le se telt az idő, kora hajnalban útnak indította a harangozót. A mesternek most nem kellett dukátot küldeni, de azért adott a pap a harangozónak útiköltségre, sőt ráadást is, hogy a kutyának is jusson.

– Csak minél hamarabb gyere vissza a kutyával – biztatgatta.

A harangozó most bizony nem időzött a városban, de kocsmába sem ment el, hogy a kutyára adott költségét elverje, hanem szunnyadt egyet a falu alatt, amíg tűzött a nap. Akkor aztán megfordult, s már ott is volt a papnál.

– Hol a kutya? – szaladt a pap a harangozó elé, amikor látta, hogy egyedül baktat hazafelé.

– Még kérdezi, tisztelendő uram? Agyonvertem! – ordította el magát a harangozó, de nagyon mérgesen.

Bizony nem sok hiányzott, hogy a pap ennek hallatára agyon ne üsse a harangozót. De az óvatos volt, s hátrább lépett a paptól, ám annál jobban megeresztette a nyelvét.

– Hallgasson csak végig, aztán agyonüthet – erősködött a harangozó nagy igyekezettel. – Jövünk kettesben hazafelé az úton, tisztelendő uram kutyája meg úgy beszél velem, ahogy velem a tisztelendő úr. Három hónapig nem volt idehaza, ugyancsak szeretne volna tisztelendő urat látni, s mindenfélét kérdezgetett. De éppenséggel mindenfélét, olyat is, amit kell, s olyat is, amit nem kell. Így egyszer csak megkérdezte, tisztelendő úrnál szolgál-e még az a cselédlány, aki itt volt, amikor ő tanulni ment. Mondom neki: „Ugyan miért volna?” A kutya meg erre: „Azért, mert a mi papunk mindegyik cselédlányát elkergeti, mihelyt másállapotban marad tőle! Nagy betyár az, nem akarja, hogy tudják, hány gyereke van már! Erről még talán nem is tudja, hogy teherben maradt tőle, de ha nem tudja, majd én megmondom neki! Megmondom neki is, meg az egész világnak!” Mikor meghallottam, mit beszél az a kutya a tisztelendő úrról, annyira dühbe gurultam, hogy magam sem tudom, hogyan vertem agyon.

A harangozó elmondta a magáét, de most már nem szaladt el, hanem szépen odaállt a pap elé. De a pap mérge is egyszerre elpárolgott, s csak csendesen hajtogatta:

– Jól tetted! Jól tetted!

Ha már a papnak jó volt, a harangozónak még jobb. Jól összeszedte magát a pénzen, amit a kutya tanulásán keresett, s ha aztán a pap felfortyant valamiért, a harangozó mindjárt az orra alá dörgölte:

– Hagyja abba, tisztelendő uram, különben mindjárt elmondom a világnak, mit beszélt a kutya.

UTÓSZÓ

Mintegy ötezer évvel ezelőtt, időszámításunk előtt a 3. évezred elején, földművelő és állattenyésztő törzsek népesítették be az Odera, a Kárpátok északi lejtői, a Dnyepr és a Balti-tenger határolta területet, nagyjából a mai Lengyelország földjét. Ezek a törzsek az indoeurópai nyelvcsaládhoz tartoztak, számos dialektust beszéltek. A földet agancsokból, szarvakból készült „motiga”-val, nyeles-hegyes szerszámmal túrták fel, s főleg kölessel, árpával, búzával vetették be. Vert agyagfalú, félig vagy egészen földbe süppedő házaikban együtt éltek a nagycsaládok, rendszerint húsz-harminc ember; a házak körül hasonló, földbe vájt, *agyaggal* tapasztott gödrökben tartották élelmiszerüket. Ismerték és tenyésztették a háziállatokat: szarvasmarhát, kecskét, disznót. A tengerparton és a folyók mentén halászattal foglalkoztak. Ismerték az agyagégetés titkát, fazekaskorong nélkül formázták sajátos, gömb alakú edényeiket, s a nyers agyagot zsinórlenymomattal díszítették. Az agyagedények fenekén látható szövetlenyomat arról tanúskodik, hogy szőni-fonni is tudtak.

Az időszámításunk előtti 1. évezredben az itt lakó népek egyik csoportja, a luzsicki törzsek, igen fejlett kultúrával rendelkeztek. Ekkor már ismerték a bronz megmunkálását, kereskedelmi kapcsolataik voltak a szomszédos thrák, illír törzsekkel, s északkelet felé kapcsolatban álltak a finnugor törzsekkel is. A hosszas érintkezés nagyarányú népkeveredéshez vezetett (ami a régészeti leletekben mint a kerámiai kultúrák keveredése tükröződik). Biztosait lehelünk benne, hogy az egymásrahatás megtörtént a szellemi kultúra: a néphit, a szokások, a mitológia területén is. A nyelvi egymásrahatás határozottan kimutatható. Erre az időszakra a Kárpátoktól északra elterülő területen az ószláv törzsek már igen elszaporodtak. A korabeli latin auctorok *venedák* néven emlegetik őket. Ez a törzsi név ma is él a Dráva mentén lakó *vendek* nevében.

Néhány évszázad elmúltával, a IV-VI. században időszámításunk kezdete után két nagy népcsoportról tudnak a korabeli krónikaírók: a *szklavinokról* és az *antokról*. A modern tudomány őket tekinti a későbbi keleti, nyugati és déli szlávok őseinek. Ismerték a vasat,

ekevasat és sarlót készítettek belőle, tenyésztették a háziállatok minden ismert fajtáját, és edényeiket fazekaskorongon készítették.

Társadalmuk alapsejtje ebben az időben a nagycsalád (zadruga). A zadruga-típusú nagycsalád egyaránt kifejlődött a keleti, nyugati és déli szlávoknál, de a délszlávok lassú gazdasági és társadalmi fejlődése, a több évszázados török iga fékező hatása következtében Jugoszlávia népeinél egészen a XIX. századig fennmaradt. A kapitalista fejlődés során a társadalmi viszonyokat konzerválni kívánó erők külön törvények sorával védték még századunk első évtizedében is a zadrugát akkor, amikor már teljesen anakronisztikussá vált, s fékezte a haladást. Epizodikusán még XX. századi kutatók és utazók is megfigyelték.

A IV-VI. században, az ősközösségi társadalmi rend bomlása következtében egyre inkább megnövekedtek az expanzív erők a szlávok körében. A kialakuló katonai demokráciának érdeke volt a háborúskodás – a mozgékony, elsősorban lesből, fedezékből támadó, könnyű fegyverzetű ószláv gyalogság gyakran ütött rajta déli szomszédain. Tömeges délre nyomulásuk a VI. században kezdődik. A Balkán-félsziget szláv benépesítése része a nagy népvándorlásnak, és szorosan összefügg a Római Birodalomnak 476-ban bekövetkezett bukásával. A meggyengült Római Birodalom nem tudott ellenállni a fokozódó északi nyomásnak, provinciáit belső ellentétek gyengítették, Pannónia, Dácia már megszűnt az a szilárd keleti bástya lenni, ami néhány évszázaddal korábban volt. Bizánc, a Balkán korabeli ura, a rabszolga felkelések, a kolóniák lázadása és a városi felkelések következtében ugyancsak legyengült. „Az egész provincia elszlávosodott” – írja Bíborbanszületett Konstantin.

A VII. század elejére befejeződik a Balkán szláv betelepülése, az Adriai-tengertől keleten az Egei-tengerig, délen Görögország határáig, nyugat felé az Alpokig – sőt, egy korabeli krónikás szerint München is szláv város. – Észak felé hosszú ideig nem szakad meg a kapcsolat a mai Csehszlovákia területét benépesítő szláv törzsekkel. Ezeknek a földeknek thrák és illír őslakossága szláv uralom alá kerül, és fokozatosan asszimilálódik. Emléküket ma már csak helynevek, a szlávok által átvett szokások, szavak, kifejezések őrzik. Az őslakosság egyes szigetekként tovább él az albánok, vlachok elődeiben.

Bekövetkezik tehát a második nagy népkeveredés, ami kétségtelenül nyomot hagy a délszláv folklóron éppúgy, mint a hiedelem-világon.

Nagy vonásaiban ilyen képet mutat a szlávság a magyarok honfoglalásakor. Tőlük tanulják el elődeink a földművelésnek, az állandó ház építésének módját, s veszik át ezzel együtt nyelvünkben ma oly mindennapinak s tősgyökeresen magyarnak ható szavak sokaságát. Ez az érintkezés magyarok és délszlávok között kihatott minden bizonnyal e népek szellemi kultúrájára is.

Bár a szerbek, horvátok történelmének újabb korszaka, az első évezred végétől napjainkig, főbb vonásaiban közismert, hiszen olyan szorosan összefonódik Magyarország s a Habsburg-monarchia történetével, mégsem érdektelen megemlíteni, hogy a tatárjárást és a török igát követő években nem kismértékű északra nyomulás figyelhető meg a délszlávok részéről. Horvátkimle, Horvátjárfalu stb. – ilyen helynevek jelzik a Dunántúl északi részén az egykori délszláv telepések jelenlétét. Míg ők feloldódtak a magyar környezetben, népi kultúrájuk számos vonását adták át magyar szomszédaiknak. Jelenlétük nem maradt hatástalanul a magyar népi hiedelemvilágra és folklórra sem. Ugyanezt mondhatjuk el a Vajdaságban, a Drávától délre, vagy a Temesközben élő magyarokról is, akik. kétségtelen kulturális hatással voltak a környező szerb-horvát lakosságra.

Az egymásmellettélésnek ez az utóbbi egy évezrede a nagyarányú kulturális egymásrahatás harmadik korszaka. S ha figyelembe vesszük, hogy az ószláv őslakosság már északi hazájában érintkezett finnugor törzsekkel, s a magyarság elei már vándorlásuk során érintkeztek szláv törzsekkel, akkor nyilvánvalóvá válik, hogy a mostani egymásrahatás kulturális előfeltételei adottak voltak.

A lényegében hasonló történelmi múlt, a bejárt társadalmi fejlődés azonos fázisai mellett ez az ismételt kulturális egymásrahatás az oka annak, hogy a délszláv népmeséket olvasva, annyi rokonvonásra, annyi ismerős motívumra, gyakran egész komplexumukban ismerős mesékre bukkanunk. Nehéz volna egyértelműen és kimerítően felelni arra a kérdésre, mi a specifikusan nemzeti, mi a sajátosan szerb vagy horvát a kötetünkben közölt mesékben. Közép-Európa népeket formáló nagy üstjében annyi és

annyiféle elem keveredett Össze, kultúrájuknak olyan szerteágazó gyökereik vannak, hogy mai eszközeinkkel képtelenek vagyunk nyomon követni őket. A szerb-horvát népmesék esetében ez annyival is nehezebb, mert összegyűjtésüket megelőzte a délszláv népköltészet büszkeségének, az epikus történeti énekeknek, balladáknak az összegyűjtése, s a kutató figyelem is inkább e történeti énekek felé fordult. Majdnem egy tucatra rúg csak azoknak a köteteknek a száma, amelyekben magyarul olvashatjuk a délszláv népballadák jelentős részét, nem beszélve a lapokban, folyóiratokban elszórt fordításokról. Népmeséket viszont alig fordítottak a múlt században is, az utóbbi években is. A délszláv népköltészet Kriza Jánosa, Vuk Karadzics, elsősorban a népdalok és balladák összegyűjtésével és kiadásával vívott ki magának elismerést, s vonult be a halhatatlanok sorába, mesegyűjteményének ő maga csupán másodlagos jelentőséget tulajdonított. Mind a mai napig nincs a délszláv népköltészetnek rendszerező, a feljegyzett meséket típusok szerint számba vevő jegyzéke. Az általánosan használt Aarne-Thompson féle típus jegyzékről pedig csakhamar kiderül, hogy szerzői nem szerb-horvát mesékre szabták.

A történeti balladák iránt megnyilvánuló dicséretes érdeklődés háttérbe szorította a mesegyűjtő munkát. Az utóbbi évtizedek gyűjtői ellenben már arról számolnak be, hogy a mai mesemondókban van bizonyos tartózkodás a gyűjtőkkel szemben. Legtöbbször letagadják, hogy tudnak mesélni, s azt mondják, mindent elfelejtettek már. A tartózkodást csak fokozza és részben magyarázza a falusi, tanyai ember érthető idegenkedése mindenfajta nadrágos, városi embertől, aki a múltban csak vinni jött – pénzt, adót, terményt, vagy állatot, s csak egy volt azok közül, akik bőrt húznak le a parasztember hátáról. Balint Vujkov, akinek néhány éve megjelent vajdasági bunyevác mesegyűjteményéből kötetünkbe is felvettünk néhány mesét, írja előszavában, hogy még a mesemondók a mese virágzása idején úgy érezték, társadalmilag hasznos funkció hordozói, ma szomorúan veszik tudomásul, hogy hallgatóságuk meggyérült, legtöbbször kinevetik őket, ha mesélni kezdenek, s ezért inkább letagadják tudásukat.

Balint Vujkov mesemondói többségükben öregek, nagy élettapasztalattal, éles megfigyelő- és ítélőképességgel. Művészi hajlamaik nem korlátozódnak a mesemondásra, hanem szinte mindig a dal, a tánc, a nagy kézügyességet kívánó faragómunka szeretetével párosulnak. Környezetüktől sokban különböznek, életet igenlő optimizmusuk kedélyes öregemberekké teszi őket. Legtöbbjük különös szeretettel bánik az állatokkal, nevelgeti, kezességre szoktatja őket. Ha egy közösségben többen is vannak, jól ismerik egymást, tudják egymásról, ki mit tud.

Érdekes, hogy az egy évszázaddal korábban gyűjtő Vuk Karadzics is hasonlókat jegyez meg mesemondóiról. Ámulattal veszi tudomásul, hogy a tanyák egyszerű emberei, az írni-olvasni nem tudó öreg mesemondók egyetlen éjszaka folyamán annyit mesélnek, ami testes könyvet töltene meg, és csak képekben, epizódokban, a mesében jogos *loci communesben* ismétlik önmagukat. Az egész éjszaka átmesélése nem meríti ki legtöbbjük repertoárját, éjszakáról éjszakára képesek mindig újat mesélni. Akkor vannak elemükben, ha többen hallgatják őket, nem szívesen mesélnek négy szemközt, egyvalakinek.

A kötetünkbe válogatott mesék többségét Vuk Karadzics (1787-1864) jegyezte fel. Több évtizedes gyűjtőmunkájának eredménye klasszikus népdalgyűjteménye, a máig is legátfogóbb szerb-horvát közmondásgyűjtemény és népmeséinek kötete. Karadzics jellegzetesen múlt századi mesegyűjtő volt, aki nem pusztán divatból fordult a nép felé. Részt vett a törökellenes Kara-Györgye felkelésben, népi forrásokból akarta felfrissíteni a szerb irodalmi nyelvet, így vált annak legnagyobb reformátorává. Felvilágosodási, széles közművelődési program vezérelte, amikor megújította a szerb helyesírást. Az általa javasolt kiejtés szerinti írásmód lényegesen könnyebbé tette az írás-olvasás megtanulását. Szerb nyelvtana – az első szerb nyelvtan – ugyancsak didaktikus célok szolgálatában született.

De Karadzics jellegzetesen múlt századi gyűjtő volt abban az értelemben is, hogy nem rövidlélegzetű falusi kirándulásokon gyűjtötte meséit, dalait, közmondásait, hanem hosszú időn át együtt élt azzal a közösséggel, amelynek mesemondóitól, nótáiétól feljegyezte a néphagyományokat. A mes a dal életét figyelhette meg.

Érdeklődését a népköltészet iránt a Grimm testvérek keltették fel, Ők buzdították népköltési gyűjteményeinek kiadására is. V. Kopitar, Karadzsics Bécsben szolgáló barátja nagyban hozzájárult, hogy Grimmék német fordításban ismerkedhessenek meg a szerb népköltészet egyes darabjaival.

Nem papírral, ceruzával látogatta meg mesemondóit. Karadzsics gyűjteményén, akárcsak a legtöbb XIX. századi magyar gyűjtő meséin, jól érezhető a stilizáló, csinosító, irodalmiasító kéz nyoma. De azt későbbi rosszakarói sem tudták rábizonyítani, hogy átírta, meghamisította volna a kötetében közölt meséket. A népnyelv, a dialektusok kutatója számára megbízhatatlan forrás Karadzsics gyűjteménye, de a folklorista s az eredeti népmesét kedvelő olvasó teljes bizalommal forgathatja.

Kötetünk meséinek kisebb része más gyűjtők feljegyzése. Igyekeztünk úgy összeválogatni a meséket, hogy lehetőleg változatos képet adjanak Jugoszlávia különféle nemzetiségeinek, népcsoportjainak mesekincséről, s méltán reprezentálják, mint első magyar nyelvű délszláv mesekötet, déli szomszédunk népi prózai epikáját.

KOVÁCS ZOLTÁN

JEGYZETEK

A válogatás főleg az alábbi művekből merített:

Др. Војислав Јовановић: Српске народне приповетке. Антологија. Београд: Издавачка књижарница Геце Кона, 1926.

Balint Vujkov: Hrvatske narodne pripovjetke. Bunjevacke.

Sakupio i obradio: Izd. Preduzece „Bratstvo-Jedinstvo”, Novi Sad, 1953.

Dr. Vojislav Djuric: Srpskohrvatske bajke. Antologija. Narodna Biblioteka. Izd. Preduzece „Narodna Prosvjeta”, Sarajevo, 1957.

*

Ég és föld közt lebegő palota. Vuk Karadzics gyűjtéséből. A mesét Vuk Karadzics elmondása nyomán jegyezte le Mihailo M. Obrenovics, Berlinben, 1844-ben, „ahogy gyermekkorában nagyapjától hallotta”.

Hazugsággal nem jutsz messze. Vuk Karadzics gyűjtéséből. A feljegyzés, helye s a mesemondó neve ismeretlen.

A király veje meg a szárnyas öregasszony. Vuk Karadzics gyűjtéséből.

Az aranyhajú királylány. Balint Vujkov gyűjtéséből. Elmondta Sztipan Poljakovics-Kovacsev. (Vujkov az általa közzétett horvát népmesék kötetében csupán a mesemondók nevét közli.)

Hamupipőke. Vuk Karadzics gyűjtéséből. Vuk Karadzics ezt a mesét évekkel később írta le, mint ahogy hallotta, még gyermekkorában, „így aztán írom, ahogy emlékszem rá”. Arany László is így vette fel mesegyűjteményébe a gyermekkorában hallott meséket.

Az óriás. Vuk Karadzics gyűjtéséből.

Medvefi. Vuk Karadzics gyűjtéséből. Tese Podrugovicstól, a hercegovinai Kazanac u Gacku faluból származó hajdúktól hallotta.

A madárlány. Vuk Karadzics gyűjtéséből.

Kecskefűlű Troján király. Vuk Karadzics gyűjtéséből. A mesét Gruje Mehandzsics mondta el Karadzicsnak.

Az elevenen megnyúzott kecskebak. Vuk Karadzics gyűjtéséből.

A gonosz asszony. Vuk Karadzics gyűjtéséből.

Az ördög és inasa. Vuk Karadzics gyűjtéséből. A mesét a már említett Gruje Mehandsics mondta el.

Szent Száva és az ördög. Vuk Karadzics gyűjtéséből.

Jankó és Iván. Balint Vujkov gyűjtéséből. Elmondta Tona Jurcsak.

Vetélkedés az ördöggel. Balint Vujkov gyűjtéséből. Elmondta Lulca Malagurszki.

Kajsza meg az ördögök királya. Feljegyezte Milán Sutvics hercegovinai tanító Pocrnye faluban.

Aki eladta bőrét az ördögnek. Feljegyezte Aleksz Popovics dobrlinai (Bosznia) pap.

A három testvér. Feljegyezte Fran Mikulcsics, s közölte Narodne pripovijetke i pjesme iz Hrvatskog Primorja (Kraljevica, 1876.) című gyűjteményében.

A legény, a duda meg a pap. Balint Vujkov gyűjtéséből. Mesélte Luka Kapunovics.

Ha a pap kutyája megszólalna. Balint Vujkov gyűjtéséből. Mesélte Tona Jurcsak.

Azokat a meséket, amelyeket Vuk Karadzics jegyzett fel, részint V. Burić, de leginkább Dr. V. M. Jovanović antológiája nyomán fordítottuk. A Balint Vujkov gyűjtötte meséket az eredeti kötet alapján közöljük.

TARTALOM

Ég és föld közt lebegő palota
Hazugsággal nem jutsz messze
A király veje meg a szárnyas öregasszony
Az aranyhajú királylány
Hamupipőke
Az óriás
Medvefi
A madárlány
Kecskefülű Troján király
Az elevenen megnyúzott kecskebak
A gonosz asszony
Az ördög és inasa
Szent Száva és az ördög
Jankó és Iván
Vetélkedés az ördöggel
Kajsa meg az ördögök királya
Aki eladta bőrét az ördögnek
A három testvér
A legény, a duda meg a pap
Ha a pap kutája megszólalna
Utószó
Jegyzetek